

K'ot'ok; Íka

Ashonat Noonona

K'ot'ok han jen tatsotsí; Daníruwots k'ot'ot'okhan dan bok'riye okon;

- ❖ Nooní tuwokonat doyon keewítuto.
- ❖ Aap'otssh kaaw bítsó ímetuto.
- ❖ Aap'otsí kayera aap'otsn bad'iyíd'e guut'etuno.
- ❖ K'osh k'osh keewi kis'ots jangatse tero korde'e shíyetuto.
- ❖ K'osh k'osh keewi kís'í angotsatse t'íiníru k'úmotsí sheengsh k'wude'er wosh man keewítuto.
- ❖ Aap'otsí took faltsonat took falawona err galde'e matsítut.
- ❖ Keew íkí arí k'úmonat b'tookí k'úmon galde'e keewítwut.
- ❖ Merej daatsosh wotit nababí málo de'er k'osh k'osh merejí t'úúptsoke merejo ko'iyide'e t'ííntsítut.
- ❖ K'osh k'osh merejí t'úúp'otsoke maastawasho detsetut.

1^L Gawíya 1^L Aawa**K'ot'ok Ika****Ashonat Noonona****Aap'otsnton Daneya**

Ashonat Noonona etíru k'ot'okí shírotse Nooní waa waa etíru nbabíyotse ander aap'otsí haniye dashí jaandaníts beezere. Bobíitso sheengsh s'íilde'er nbabíyo sheengsh nababaor.

Taawa	Aap'otsí	Bobíitsa
1	Nooní waa waa	Noono aake tuwt aak b'bóda
2	Ash na'í jáng at'ana	Sayínisíyon ash wot t'íwíntsa
3	K'úmon keewíruwotsí	Be'erau keewon kíítsa
4	K'ac'on keewiruwotsí	Be'eyíru keewo kíítsa
5	T'awash woneya	Eenf am
6	Jánga	Keewí tuwok gamata/ k'úma
7	Geya	Bwotísh shuna

Nbabíye shíní aatotsí

Daníruwots, daníyíruwo ítí b'jíishít weerón gaarewon wotde'e haníye dashí aato tsatse shíyewor. Err it shíyets keewí k'úmo ít gaare jííshíruwo k'aat'otse tuwr ít tohotssh t'ííntsuwa.

1. Haníye dashon nooní waa waa etíru daní tooko nbabíyon t'íínré. Nababeftse shíno ít took tookon ash na'í noon keewi tuwo (aant'osho) arón ít dantsonat nbabíyotse danosh ít geyets keewo ít keewísh haníye dashon jaando t'íínré. Jaand man ít daftarats guud'de'er b'shír shírots k'úmotsí k'awunon beezwer. Nbabíyoníyere okon eeg ít dantsok'ono k'awíntsde'e guud'r beezwor.

Nooní tuwoka (aant'osheya)		
Haníye shíní ítdanatsso	Danosh ítgeyíruwo	Nbabíyotse it dants andr keewotsi
1-----	1-----	1-----
2-----	2-----	2-----
3-----	3-----	3-----

2. Haníye doshon t'íínts aap'nta s'eenaw s'een matsí keewotsí “Nooni waa waa” etíru nbabíyotse daatsekno. Bobíítsosh ít dantso aap’on it k’aat’itsi tohotsh keewuwor.
- a. Took falaka c. bera
 - b. Keeta d. bod aaníya

Nooní waa waa

Noono gogotse keshíru terets ash na’ots bíin bomanef keewa eta. Ash na’o keewan (noona) awure, ewuke keew b’tuwutsok’o danosh dúre dúron ayí t’natiyotsi fíínere. Ash na’í jang at’anayíru ashots nooní waa woo keewo falítuno. Bodetsts arífotsí eteyora keetítsí arotsí, shútsonat shalats beezeets guut’otsí bo’at’anayílor, Noono yootsík b’wottsatse tuwtsona, guutots/arots andík bowottsatse nooní waa woosh bod aaníyo daatsatsno.

B’wottsatse dúre dúron tuwuts dantsots k’osh k’úmí malotsí beeze teshrno. Málotsuwe aayí bowotíyalor gítosh kayíde’er s’íilo faletúwe. Shíntsoní k’úmon keewutsotsí, noono aakneya b’waa et b’wotora, gílotsmok’ac’on keewtsots, noono ewuke waake etíruwoní.

K’úmon keewutsotsí “noono ewuke waake” ett aatere bo’ímts, aaníyoní “noono ash na’otsh Iík’oke ímek gala” erka. Wotowa báko Iík’e ash na’osh noono ímí err bokeewí weeron k’osh k’oshno.

Iík’o Adamsh b’ímts naashmonat danon shúútso b’kíshre, b’kísts shúútsmanu fíínats b’jín. Manorí woron tuwt noono b’azewok’o kíítsíruwe. “Ar han wotat ík noon báára teshí wotíyal, and datsí jíík’atse shrt beroníye bog noonots aawuk’owe beyosh bofal?” ett aaterna “Adam naana’ots bodetsts ík naarí noonman keeweyat shíyeyat boshúúts s’eegíyosh dar t’awíyít? Góóondo (moo) agf bo’amna, Iík’o oot’t waat bonoono k’osh k’oshíyit bad’ar bobeetuwo’o

wosh b'k'r" ett bokeewu. Jámona, k'úmon keewíru ashotsí nooní t'úúp'o Iík'oke ímek b'wot dek'atse ík naarí doyo detsfno.

Daníruwots haníye dambí ít nababts tímanotsítse eebí ít t'íwínts? k'ac'on keewíruwots jango eega err bobeezítuwok'owe ítsh bí'are?

Gítlon noono yootsí waawaa jángoní k'ac'on keewíruts bo'ímtsoní "noono t'awash woneyík'awuntsa" etíruwo b'wotora, bok'úmosh tuwoko bowoshtsoní "Asho sh woshtsoní b'kíshí danoní (bfíínoní) err bodek'oní. "Asho ashwotar hambetsosh b'bodetwok'o woshtsoní azewon daatsets keewotsí kaawon fíínats jíítsoníyere beshat dabdek' fííní k'ac'otsí fíínat meec' botuwoní. Hank'o t'awash woneyí weerann ash naaro awud tufon b'sha'o eed'íyit gít kíshotsí fíínosh bojínetuwok'o woshosh bodre. Fíínosh kísho, kishonu aaní fííño woníyíf bí'ame fííno ash na'í tohar beyo aatfe b'waa. Tohoo beeyo b'níyíron b'took tookon maneyar beyí geyo azre.

Hank'o moneyar bee geyan bonoon keewats een woneyo betsre. T'awash noononu ar wotere" Etní ash na'o b'danawont b'jángeraw weeron noono b'daatstsok'o kewurno.

Ash jang at'anayíru ayí ashots, k'c'on keewats ashots jango wotítuwe ett dek'rno. Saayínísí weeron keewan bos'ílora, shíno ash na'ots bomanefoní k'ááralo ats gíwushon wekín c'íron b'teshtsok'o, ash na'í nemi fííno eehefe bí'amattse tuwutson teshts k'ááral mane mann k'úmo beshíyo maawe. Manb'wottotsna t'aawash moneyon ash na'í tooko keeweyí noono terwerfe b'watsok'o daníre.

Jámona k'ac'on keewíruwotsnat ash jang at'anayíruwots bo'ímts nooní yootsí waa waa jángo andí dúran beyíru aankat nooní jang at'anayíru ashotoke k'osh jángotsiye bógo shuneyo daatsre. Shuneyo daatsosh keez keewotsí s'eegetuno. Shíní jángoní saayínísí daatsonat s'ífoliosntón gonkídek' keewets bwoterna, gítolní nooní waa woo b'fíínonat toho beyí geyonton deshek b'wotoní. Nooní aze azeyo gítsonat urí s'íilo bdetso k'osh keezl keewooní. Wotowa báko jághan ash na'í noono shíno aawu b'woto kííts b'k'azonat nooní az azeyo woronat beyokon kep'dek' kííts b'k'azo sheengsh dek'erawok'o k'alre.

b't'úúp'o 2004 díron k'aníyek 10^L k'aat'i domní mas'afa.

1^L Gawíya 2^L Aawa**K'aat' ika; Nababar t'iawintsá****Nbabíyí, Aatotsí**

1. Haníyere dashí t'íínts aatotsí dambí nbabí weeron “ara” wekín”koota” err aaníwer.
 - A. Ash na'o fíínats b'jíítsf maneyoní b'gogotse keshíru noon báára.
 - B. Yootsí nooní waa woyí dano jángí shíron beyat aríko gána boderafa'e.
 - C. Yootsí arots shútsonat shalats gúút'ets íshdek' daatsets guut'ots nooní yootsí waa woo bodts merejo daatsyíruno.
 - D. Ash na'i noono eeg b'wot at'anayíruwotsoke een (aankat) Shuneyo daatstsoní k'ac'on keewiru noni yootsí waa woo keewiru jánga.
 - E. K'ac'on keewiruwots, nooní daatseyosh tuwok wottso ash na'o wotowa ett fíín b'fíínoní ettní bogawír.
2. Haníyere dashí aatossí ímets faac'otsítse nbabíyí weeron manítuwo faac'de'e beezwer.
 1. Dashtsanotsitse íko gogotse keshíru k'áár jámo noon b'woterawok'o kíítsíruwe.
 - A. Gogo keeweyí k'áárotssh sheeng b'wottsatse tuwtson, taw deshaw k'áárotsi kísh b'faloní.
 - B. Keeweyí k'áárots danek bowotonat botaawonu danek bowtsots bííts ímosh wot'eyosh ter detsk bowtoní.
 - C. Ash na'o b'shíyanor, b'gene'onat níbo b'k'úúnor b'kíshíru eepí, kúúhonat míis'í k'áárots noonok'o botaaweyoní.
 - D. Ash na'o b'gogotse kísh b'falít keeweyí k'áárotsí b'wottotse k'osh k'áárots sheeng wat bok'azoní.
 2. Isht daatsets shútsonat shalatsí guut'ots yootsí nooní waa wosh bodts aaníyo ímo bomaawuts jángóní?
 - A. Bobíítso dáretsosha.
 - B. Boguut'ets dúro yootsík b'woottsosha.
 - C. Noono yootsík b'wottotse, boon s'íílewor andík bowtoní.
 - D. Nooní jangatse bodets merejo bodeshawotsna.

3. Haníye dashí t'ííntssets k'úmotsítse k'oc'on keewutsots nooní waawoo bodek'ts _____ jánga?
- T'awash woneyí k'awuntsa.
 - Ílk'oke ímets gala.
 - S'ap'on/ naaron naaton daatseka.
 - S'ek ashotoke mrmriyón daatseka.
4. Haníye dashtsanotsitse iko k'ac'on keewutsots jángo Shuneyo b'deshawok'o kíits wotítuwe.
- Wonefere b'waa jágon s'ííilek b'wontoní.
 - Noono ílk'oke ash n'osh íme ang b'wato dek' bok'azona
 - Saayínísí daatsatse tuwuk wot b'k'azoní.
 - Noní azeyo beyokonat woron kep'e dek' kíts b'k'azona.
5. Nooní waa woo k'ac'otson keewutsots bo'ímts k'úmon nos'íílor aron b'shíne shuutso kotdek' beezetso áawune?
- Kíshí dana, maney geya, k'ááral maneya, s'eeg arts maneya, noonon maneya.
 - Maneyí geya, kíshí dana, k'ááral maneya, s'eeg arts maneya, noonon maneya.
 - K'íshí dana, maney geya, s'eeg arts maneya, k'ááral maneya, noonon maneya.
 - Moneyí geya, s'eeg arets maneya, kíshí dana, k'ááral maneya, noonon maneya.

2^L Gawíya 1^L aawa

3. Haníya dashe t'íínts aap'otssh díkshneríyo s'iilde'e bokaaw biitso imer.

1. jánga	4. t'úúp'a	7. dats dabka
2. gaala	5. ík noona	8. góonda
3. bera	6. naashma	9. waa waa
10. jangerawo

4. Dambí taaw 3tes ímets bítsotsí shaaníyosh s'een matsí keewo bobíítron fiínor.

K'aat' gítá; Keewa

A. Gaareon Wotde'er "Nooní waawaa" etíru tookatse ít shíyeyíye okon ít bodts k'úmo ít gare jííshíruwon k'aat'otse shíshíwer.

1. Gaare jííshruwots ít garewotse tuwr jen jen k'úmotsí, s'uwatse ít badts kúmo, ando aaní ít bodts maneyo ít mawuts kíís'otsí eegosh b'wottosok'o wekín maneyo ítmawutsonk'o bokeewor oor beyíuwots t'íiníru k'úmotsí it daftarts maastawashok'o deshde'er.
2. Gítgít wotde'er itdetsts maastawasho s'íileyar ít t'oltso wekín ít sheeltso b'beyal s'eentsd'er.
3. "Keeweyí nooní Waawaa etíruwatse tuwuts jen k'úmotsi" etíru tookatse, gaare jamí t'ííntsts k'úmo k'ebdek'at ít detsts maastawasho k'aat'otse keeweyí weerón t'ííntsuwor.

Gaarewon Shíyeya

Gaarewon shíyeyor gaarewotse beyíru ashotsítse gaare jííshítuwo, guut'etuwo, t'ííntstuwo bgeyíyalо keewe maan k'ororít asho beyo falítuwe. Gaarewon wotar ít shíyeyor hníye dashí kíís'otsí gawudek'o ítí geyíyituwe.

1. Gaarewotse ashots Bot'ííntsíru k'úmo sheengsh k'eba.
2. K'osh gaarewotse shíyeyíru ashotsí rabashk'aza.
3. T'íiníru k'úmatsa bako ashotsats t'ííwínts kaza.
4. Gaarewotse nffíinsh ímetso sheengsh fíína.
5. Gaarewotse shíyeyor sheengshde'er gíwa wekín k'úm íma.
6. It gaareyí guupo t'ííntseyor bgeyíyal shaníyo ímo geyítuwe

2^L Gawíya 2^L Aawa

K'aat' keeza; Guut'a

1. Haníye dashe t'íínts jaandotse ímets ariyí weeron k'ac'on keewutsotsnat k'úmon keewutsots jángi k'úp'onat maawo k'alde guud'er.

K'ac'on keewtsots jánga	
Kúp'a	Maawá
Ariyosh; Saayínísí s'íílatse btuwa	Ash na'í noono shin aawí b'woto kííts b'k'azoní
1.	1.
2.	2.
K'úmon keewtsots jánga	
Kúp'a	Maawa
Ariyosh; Ash na'a baaro bííñ manek b'weto bokíítsoní	Íík'oke waake etíru k'úmo dats jíík'atse noono ík bare etíru k'úmats b'bodoní
1.	1.
2.	2.

2. Haníyere dashon nooní waa woonaat doyatse manzíyets arí keewonat b'tookí k'úmo t'íínré sheengsh nababde'e t'íínts ariyí weeron sheengsh nababde'e t'íínts ariyi weeron arí keewa wekín b'tookí k'úma err guud'de kíítswor.

Aron ímef k'úmots ar keewatse tuwuk wotat gawun te'ude t'íínts faletk b'woterna, b'tookí k'úma no'etíruwotsí ashots boímíru k'úmotsí wotatní ara wokín koota err ariyosh kíc'íyt kno eta. **Aríyosh;** It daní mootse daatseyíru daníyíruwotstaawo 34 eteyal, keewan ara wokín koot bwoto dano faletuwe.

Aríyosha; Nooní azeyosh ash na'o azewon b'kíshíruwo k'áánzo, míís'onat eepo arets k'áárots k'al bodetso gawo faletuwe/b'tookí k'úma

- A. Noono biín keewiru ashots nemonat k'úmatse woneyo b'dowor, Andr nemonat k'úmo keewosh b'etor wonetuwe. (ar wotts keewa)
1. Noono b'waatsok'on keewi doyo detsfe. Súútsonat shúútsman shááttis keewí dágotse beyíru gonkeyo dingatona keshka bakop azeyon daatsekálí.
 2. Keeweyí k'ááro k'oш k'áároniyere b'k'oshets doyo detsfe.
 3. Ash na'o fiín b'fiínatse tuwtson b'tookonat b'gálats woneyo b'dooní nooní doonz b'wotituwok'o aayíre.
 4. Andí nobeyíru dúranatse nooní waa woosh jám ashotsoke wootítuwe ett dek'ets k'úmo k'ac'on keewuts ashots jáng woto k'ayatse.
 5. Ashots koní etets noonotse beyíru aap'otsí fiínats jíítsó haníye shíní shíy bodanaw wekín fiínats jííts bodanaw andr s'een matsí keewotsí azde'e boon maneyo falíítuno err gamatetuwe.
 6. Dats jíík'atse beyíru noonotsítse aap'o/k'ááro k'oш noonoke b'wushrerawo btooko falt/S'ayínt eed'ts noono aalí.
 7. Noon jámots noon man keewiru ashots nem keewon/kíítson taalno.
 8. Ash na'o nooní waa waatse b'detsts dano jangí /gmíti shíron beek b'wotíyalor k'ac'on keewutsots k'úmo k'oshots k'úmoniyere k'anat s'een woto k'ayatse.

3^L Gawíya 1^L aawa

Nooni doya;

Dats jíík'atse keeweyíru noon jámotsí nos'íílor k'osh maneyí weerotsíye k'osh weeron boon ík woshíru aankat doyots fa'ano. Manotsítse Shmtotsí haníye dashon beeze.

1. S'een b'weata

Ash na'í noon jámots keewíruwots nemo, tero, doyo sheengsh dek'/S'een weeron beshíyíruwuno. Manb'wottotsna jám noonots bonem kíítson taalno. Múk'a wokín eena etef noono aalí Man b'wottotse noon jámots botookí nemosh S'een wotat ík naarí doyo detsfno.

2. Ashk b'wota

Noono ashk b'wotí doyí k'íítsíruwo bííñ maneyo falítuwo ash na'a mec'r b'wottsoni. Ash na'oníye okon noon detsts k'osh azeyo aalí. Hanatse tuwtson noono ashk b'wotí doyo detsfe eta etefo.

3. B'waatsok'ona

Noono b'waatsok'o doyo detsfe no'etirí ash na'o shíni noon keewo b'tuwor b'gogotse keshíru k'ááro matsdek' keew íkosh wekín k'úm sháátetk bowotítuwok'o b'woshora dingaton bomaneka aap'man b'shaatts keewonton bdets ts gonkeyo aalí. Manb'wattotse shúútsonat Shúúutsman shááttts keewi dágotse eeg naarí azeyí gonkeyo deshatse. Bodágotse beyíru gonkeyoní díngaton azeka.

4. Wushreya

Noon íko k'osh noonotsnto b'detsts gonkeyatse tuwtson k'ááro, aap'o keew keewo nat aretsotsí wushreyosh falíuwe. Manatsetuwtsn dats jíík'etse byíru noontsítse wushreraw s'ayina etef noono aalí. Noonotsi keewíruwots boshíriku toho beyo, ploetíko nat eení kís'otsn gonkeyo detsetuno. Aríyosh Borni "Mas'afa" etíru aap'o domnoke b'wushre b'wotora wushro jám noonts doya.

5. Teretska

Noon íko b'gítsotse gít naarí terotsí detsfe. Iklo jááwí ter b'waterna k'áárotsí teron matsere aap'o, aap'otsi teron matsere s'eenaw s'eenmatsí keewonat s'eenmatsí keewon ímetuno. Gítloní jááwudek'fíínets aap'í, s'eenaw s'eenmatsí, wekín s'een matsí keewí bíítsí tera. Noonon wosho beshíyo falit ter gítanots noonman keewíru ashotsí maníyosh

íkats wot'eyar s'eenrwoo bofalíyala. Aríyosh aap'í shíron "íma" etosh "amí" no'etal aap'anotsí fíínets k'áárots ík bowotíyalor bomatseyo bwona wonetsotse k'oshosh beshíya/ima etíru bíítso daatsíratse. Maniyere íkoke tuwur k'oshok ama bíítso detsetuwe. B'bíitsí k'osh k'osheyo noonotse bíítsí tero bbeyok'o kíítsíruwe.

6. Bek'erak b'wota

Ash íko aap' íko shááttis keewo, woto k'alde keewmam k'úm mec'ro de'er keewman wekín wotman b'teshts beyokonoat woroníye uron keewo falítuwe. Bíísh keeweyono k'ewde t'íwíntso maawuratse. Hanb'wotoní noono bek'erak b'wota etí doyo kíítsír.

7. Terweron/danon daatsetka

Na'a íko b'shuweyor dek' b'shuwetso noon b'woterawo noon danosh b'aflít ash na'í fala. Bí'eenet gálotse beyíru ashotsnton b'dets ts gonkewon gálotse keeweyíru noono k'ewur bníyí ron aaníyo ímosh/keewosh terwerr noonman danetuwe. Haníye okono daní moo kindr k'osh noon keewiru ashotsnton b'woshíru gonkeyon k'osh noon dano falítuwe. Noon ash boshuweyí okon boterwerítka wekín bodanetka báko azeyon bodanetkalí.

8. Shuweyer,eenr k'írtk b'wota

Noon íko nooní k'osh k'osheyo k'osh k'osh noon maand woneyi shírats b'bodor noon shuwere etet. K'oshonu ash naar íko saayínísíyon, teknolojíyon, nemonat b'bee beyon eenf bí'amor, noononi andr aap'otsí azr beyíru aap'ots bíítsonu gawunfe amr k'osh noonotsnton wushreyar tohar eenfe, wonefe b'woon noon eenre etet. Noon iko t'awash t'awash t'awashde k'osh noon maand b'woneyor, k'osh noonon k'oot'eyar/gúúpear noonman keewítuwo b't'ut'or noon k'írra eta etefo.

3^L Gawíya 2^L aawa

3. Itop'iyotse ayí noonotsi keeweyíruwe. Borí noono k'osh noonotsoke aap'í shíron b'wushrtso fa'e. Imets ariyatse tuwr gít gít borr Borno k'osh noonotsoke b'wushrts muk'ere betal uuts aap'o guud'er.

Ta.	Wushron borno maand waats aap'a	Wushrítis noona
a	K'onyeya	Oromenya
b	Mak'asíy	Domna
1		
2		
3		

4. Gaare gaareyon wotde'e ít daní mooke wekín ít gálotse daatseyíru ashots mas'afí moots amr dashí beezeets mas'afí maa jíísho shoyíde mas'efotse, mes'etiyotse nooní doyo s'íilits k'awun maastawshotsí deshde'e merejo ít kakuwe okon shaawshde guud'r íti daníyíruwosh t'íinintswor

Mas'afí maa jíísha

Mas'afí moo k'osh k'osh naari daní shíron guut'ets mas'afotsí ít geyor keton kíshosh wekín daatsosh k'anit weer on matsdek' beezeets danots beyoka. Mas'ofí mootse mas'af mec'r b'woteftse t'natíyonat mrmrí guut'o, mes'ehetíyo, gaazet'o, nat k'osh k'osh naari merej detsts electroníksí k'ac'ots daatsetuno. Nogeyíru merejo, mas'afí mootse daatsosh mas'afí waa teronat mas'of geyí málo nojametsí dano geyítuwe.

1. Mas'afí Mootse shooyo noon b'geyíyít jen doyonat terotsna.
 - 1.1. K'áár shíshí k'aza /s'ík eto.
 - 1.2. B'tookí mas'afó mas'ofí moots de'er kind k'za.
 - 1.3. Mos'afó sheengshde'er detsa, aat'k'aza, awashí k'azo.
2. Mas'afó keeton daatsosh galdek't beezeets weero danonafa fiínats jíítsa
3. Mas'afó geyor koní etets kíc'o b'beyal mas'fí moots fiíniru ashotsí aayíyo aata.

4^L Gawíya 1^L aawa**K'aat' Awuda; k'eba**

1. Haníye dashon ítí danýíruwo ítsh b'nababít k'awwun nbabíyo k'ewde'e býere dashí aatotssh aaníyo imosh maastawasho deshere.
2. It detsts maastawashatse tuwr sheengsh guud'de'e nbabí man jen k'úmo ítí danýíruwosh t'ííntswor.
 - A. T'íino b'míid'í t'ííntstsonemo t'ííntsone?
 - B. T'natíyon aríyetsok'oyísh t'ííntstsonat t'ííntso dágotse beyíru falo aawuk'one?
 - C. T'ííntsonat t t'ííntstson bodetsts zegnetí shiro ambsle?
 - D. T'ííntsonat t'ííntstson botook tookon eeg eeg naarí fíínotsí wonawoneyíruno?
 - E. Took awashíy doya etetso eebí?

K'aat' uutsa; Nooní jawa

Haníye dashí jaanadotse t'íínts aap'otsítse beyíru took faltsonat took falaw kayeraw aap'o galde ítí danýíruwash kíítswer.

Ta.	Aap'a	Took falka	Took falaka
1	Daniruwotsí	Daníruwo	-otsi
2	Nmas'afa		
3	Ashka		
4	Shaawusha		
5	Kaashka		
6	Kashetsí		

4^L Gawíya 2^Laawa

K'ot'okí Gúúpa

K'ot'okanítse nooní waa woonat nooní eenon ayí flsfni s'íílatse tuwut k'osh k'osh dants ashots ímts k'úmo s'íílro. Gaareyon wotdek' shiyeyat k'úm manatse nodetssts dano eenshro. Nooní doyono mas'afí moowotse nababat nodaatssts dano k'aat'ots dek'wat b'i'atse shiyero. Aap'ots bíitso díkshneríyotse geyat no'íme okon bíino s'een matsí keewo fíinoro. Haniye dambono aap'otsí took falkonat took falak kayeraw aap'a etát s'íílro. Shiyeyí jííshotsí kotdek'at shiyero. Maníyere beshat k'úm íko arí keewa) wokín b'tookí k'úma etat kayídek'at beezro. Merej daatsí nababí málón nooní waa woo ayí merej t'uup'otse merejo kakudek'at k'aat'ítsí nótobhotssh keewat bo'atse shéyera.

Shuuts aanar s'íilí aatotsí

1. Gaareyon wotde'e nooní waa woo k'úmon kewuts ashots k'úmo ít shaaníye okona ítsh bí'aretsok'on k'úmon keewutsotsnat k'c'on keewutsotsítse aawots sheeng shaan ímtsots bowot'ok'o keewuwor.
2. K'úmon keewutsots beezts jángatsetuwuts aatotsí beezezní aaníy bo'ímtsotsnat aaníy bo'ímawotsí galde'er kíítsuwer.
3. Nooní waa waatse tuwots aatotssh k'ac'on keewutsots jángatse tuwts aaníyo daatsera ítsh bí'ar? eegoshe?
4. Mas'afí moowotse shoyo noon b'geyít jen jen jííshotsnat terotsí keewuwor.
5. K'ac'man tgeerawotse kemk'ra b'shírots jíndíyets aap'man took faltsonat took falowu kayeraw aap'a err kayíde'e kíítsúwer.

Bodanonat dan bok'azon danosh k'aníyek jaanda

- A. Haníye dashon k'ot'ok íkotse t'íínts dano awuk'o it dantsok'o s'íílosh wekín gawíyosh jaandots k'úmots t'íínrno. K'úm manotsno sheengshde'e s'íílr Sheengsh danrte wotal (✓) ayíyí danatstewotal (?) b'ja1mon danatst wotal (X) c'iir hanotsi jaandots s'eentsuwor.

taawa	Aríyí daní detsotsí	✓	?	X
1	Nooní waa woo danre			
2	Nooní doyotsí keewo falre			
3	Ayí aap'otssh bíts ímo falre			
4	Aap'otsí took faltsonat took falaw kaayeraw aap'a err galo falre			
5	Shíyeyí tero korde'er shíyeyo falre			
6	Ari keewonat b'tooki k'úmo wottstsí galo flre			
7	Merjí t'úúp'otsoke merejíyo detso falre			
8	Maastawash dets detso falre			

- B. Haníye dambí jaandotse (?) nat(X) etíru c'írotjí ítbeezts k'úmotsí jíík' aanar k'ot'kotse ímets shaaníyo ítsh b'galeftso sheengsh nababor. Err s'uwartsno daníyíruwo/ru ítí bo'ayíyit keewo b'beyal aato k'azk'ayer

K'ot'ok Gítá

Nemí De'eya

Bori Nemí De'eya

K'ot'okan jen tatsótsí : Daníruwots! daní k'ot'okon dan ít k'ríye okon:

- Aap'í kayotsn s'eenaw s'eematsí keewotsí fíínar s'eematsí keew man naaro guut'etut.
- Aap'otse k'áári tuwonat díhon, k'áári geenzonat k'awunon b'dowet bíitsí k'oosh k'osheyo galde'e beezítut.
- T'ííntset aap'otssh bíitso ímetut.
- K'úm íko ít tookí k'úmon keewítut.
- Guut'on keewetut.
- Aap'í jááwí detso keewitut.
- It keeweyí woron jewurí keewotsí eekde fíínats jíítsítut.
- Jewurí keewotssh bíítso ímetut.
- Kaasho kaashetut.

5^L Gaawíya 1^L Aawa**Nbabiyá****Borí naarots nemí de'eya**

Borí naarots nemí de'eya etiru nbabíyotse andr aap'no ett gawetsotsí haníyere dashí jaandots beezeré. bobíítso sheengsh s'íilde nbabíyo sheengsh nababor.

Ta.	Aap'otsí	Nbabiyotse bodets ts bíítsa
1	Aawu tíísa	Gonkeyar keeweyosh detsts aawa
2	Guuyí gúúpa	Guuyots bowaal babet deega
3	S'ungura	Baar naana'ots took taalotse beezees took wooza
4	Shuy	Na'o índ níhorts baaru níhísh bo'ímet gíza
5	Kaaya	Keníya
6	B'mashí	B'dok'orí bíínton toohat need'tsoní
7	S'ílas'íla	Baarush taket wekín gedet keewa
8	Goonfa	Baru índ níhorts, jagots bo'ímet k'ac'a

Nbabíye shíní aatotsí

Daníruwots daníyíruwo ítí b'jíishít weerón gaarewon wotde'e wekín íkí íkon wotde'e haníye dashí aatotsatse shíyeyor. It shíyets keewí k'úmo ít gaareman jíishíru na'o tuwur k'aat'otse keewuwa.

1. Borí nemí de'eya etíru tooko ít bekor eebí ítsh shiyeye?
2. Nemí de'eya eto eega ete?
3. Borí nemon d'eyí naarots ambtsno?

Nbabiyí wora**Borí nemí de'eya**

Ash na'o datsanatse kashon b'beyor ayí naarí kinde keshotsí beshife. Shíní b'beshiyít woro na'í woro b'woterna, gitlí woron beno shaac'r, k'ano aanar ash eenots b'eehít wor b'wotora, s'uwarts

nmo k'írr t'afeyorí ashono, datsono b'jamíyít wora. Hanweeron ashna'a shuweyo, eeno, de'eyonat k'íron b'woro korde'e b'beshef shine shuutson waaf wotno. Hanotsítse de'eyaetíruwo bíyalí k'alde'e nos'ílora nemon de'eya, Ík'maa de'eyona dats úni de'eyí naara err keezosh kaayíde'er s'íilo faletuwe. Guut'anítse borí nemí de'eyí tero kíítso falítuwo.

Bora etef ash naaro b'daatsefoní Beníshangul Gumuz gúrotse, Oromoyí, gúrotse (luk'ama, haro, gída, yeja waaja, amuru, horo guduru, wastí, horo gída, yeja waaja, amuru, horo guduru, wastí, horo adísalem) Domí gúrotse (Goondern, Goojamn shíindín) nat arets guurotsítse b'daatseyora.

Bogmaandonmo Bensíhangul gúmuz gúrotse asosonat metekel zoniyotse aankata daatseyíruwe. Borí nemon uuts naarí nemí de'eyí terots fa'ano. Manotsuwe.

1. Wíid'a
2. Síis'a
3. Jíya
4. P'uríyo nat
5. Naata

Etef de'eyí naarots bodaatseyor borí naarotsoke ash jámí shuntsonat de'eyísh geef de'eyí naaro wíid'a. Manb'wottotse aab wíid'i nemí de'eyo eeg b'í'artrok'o s'íilo.

Wíid'a

Wíid'a etef de'eyí naaro geenz wor detsts wotatní de'eyíruwo índ níhí shunon wotít wíid'ar de'eyí wota. De'eyots, kíndftse shíno de'eyiruwots jag wot bok'azo b'muk'iyal indu weeron shawat gurb b'borfetso jago k'orar jag wot b'k'azo ash eenotsn k'orar de'eyíruwotsu de'eyosh bodk bowoto s'íílr bode'eyísh eeketk de'eyí naara.

Dek'íruwo maa ashots na'u (dek'eyetu) bofaac'or mang b'woto, jíítsetsk bwoto, amal dóó bwoto, ash shunk/mangík bwot fiín bfalo, bshuno, baar b'woto/s'ungurets b'woto bos'iilet. Aaninu na'u maa ashots dek'et nay man uump'erak, fiín falk, b'woto, ashonton manek b'woto, amal b'detso, Shodal b'woto bos'iilet.

Dambí nokeewutsank' on na'o maa ashots na'u shunrno wotíyal na'o níhí wekín níhalka wotíyal níhí gúútso wekín karn jago de'eyet ashmanots maaashotsí maníyít adrasho faac'ar na'u índ níhosh "nní'i nonaayísh geefone" err wosho bodaamiyt. Na'u níhuwere woshman de'er tmaa ashonton shíiyeyona, gúmo/weero mílko s'íilna err aawo b'detset.

Naa na'ots aab ít nbabíyo hanoke eed'íyík'o eed'íyík'rar aab na'u nihotsna'u ímosh eekítunomo bazíye bobazíyí ítsh bí'ar aawuk'owesheengsh shaaníde'e keewuwor.

Eshe ímets/detests aawo b'bodor na'o níhí /nifi gúútso karn jago datsí eenashotsítse git danets eenashotsí s'eed'e adrashonton ík wotar na'u níhí/índ gálok bo'amet. Bo'amfe weeratse b'obék'íru wot jámo wekín mílk jámo s'ílfere bo'amet. Manoro weeratse b'wotere yaatsa no'ametí err bobek'ts mílko sheeng b'wotíyal bode'eyísh gond b'wotíyalmo fal de'eratsne err bokeewet. Aaninu na'u maa ashotsu wosho bodek'ts aawats tuwut aaw man bod fetso bobek'ts mílko sheenge wekín gonde err bítsó imet. Na'u ind níhí gale s'íílet mílkoni k'ud'ets tawo taharaníye b'gátso, gupets bílo sheengsh b'bos'onat b'k'azon s'iilets. Na'o maa ashotsuwe weeratse amfeet mas'o, boboho boon b'shaas'al, ík asho bo'ats kíshí baashaon b'waal, t'eesh k'áaro boshíshal, meets motso kurde'er boowaats weeyeyal milk man sheengalíye err de'e man eekeratse.

Eshe dambí beezetsank' on weero/mílko s'íílr weeroníye kaawe wekí mílko sheenge de'eyetune err de'eyet naana'a gít manots maa ashots de'eyí maneyats bodotsok' on wiíd'eftse shíno wiíd'í mí'o na'ush daamet, na'ush geyít mi'ots yootsa bíimbí malonat tufí kís'ona b'tesh. Dágotsnomo t'agarí mask'alíyo, dímbo, tufí kís'o, bíimbont waazítsí awuntonat tahan daamefo. Andí dúranmo s'ílas'ílo, yootstsoníyere ayíyets waazotsi, wekín bíimbítsí awuntona, kíshí saayítonat jáábítsí k'ubelotsh dabdek' gedeyíruwe.

Han weeron na'ush geyíts wiíd'í mí'o wekín s'íla s'ílo b's'eno daneyíye okon na'u nihísh/índsh ímeet shúyo fa'e. shyí manu yoots 20-40 ambara shúshefo. Dágotsnomo ík ber ambaro b'wot. Andí dúranmo uuts beroníyere bog ambaro shúsheyíruwe.

Wiíd'í aawotsa na'u weeron ík eenasho, na'o weeron ik eenasho wotar wiíd'íytuwots bowoterna, na'u weeron gít eenashotsmo de'íyít eenash wotar bowííd'yít. Wiíd'ónuwere yoots guut'onat nababo faleftse shína, na'o níhí na'u nihish tarefí mots gító wot'de'e bíimna na'u níhu tarefman de'e am es' k'oyok b'gedet. Man etoní wiíd'erne eta.

Wíid'e bowutse okon de'eyí aawo títset. De'eyí aawo b'borfetso gítetsi maa ashots waamícosh wotít keewotsí bo'ang angok'on bok'aníyít. De'eyí woronu borí nemon shawíyo b'keshíye okon wotar woshí aawonat kamísots b'wotíyala boshunfo. Eshe na'u b'dek'fetso na'a man na'u índ níhotsí angon wotere b'detsts gízon aayíyírní beteshet. B'k'alít aayíyonu gaarí aawots bíín gaaro jínere err más'o, gato, beer daandonat aretsotsí bdaamíyít. Aaninu maa ago shoso, k'es'o goshonat aretsotsí angon aayíyír b'teshet.

Eshe hank'o wotar bobefere de'eyí aawo b'karnor gítots bo'ang angok'o ashos'eeget. Errnu de'eyí aawots na'o b'meshanton wotar nemon datsí eenashon deerer (guuyí deera) jíiyí gumbo b'tookats fuuro gerde'er gínonaton íkats arshúbonton wot'de'e bolats keede'e bí'er na'u dek'o bo'amet. Manoro deerosh wotít awud beerí daando d'erní bo'amet.

Deereyora na'ona, na'unat b'mashn deerít eenashots shírots es'ets dak'uwí maarats bee bode'ena deero máátsoke tuwur nugushotsoke b's'uwít. Dak'uwí marats bobeyísh woshetsoní dak'uwí ayo shuut bí'er ash jámonu b'máaf shaw mít naar b'wottotse guuyanots dak'uwok'o shuwur shaaw wotone etí tewuno nemon b'danetsosha.

Deerdek' íshetsok'on guuyí manots meytse beyíru deerts ashotsnat meytse beyiruashotsnat meytse beyíru jagots tookonat gurban joobar na'u de'e bokeshet.

Meyítse dek'keshetsok'ono bíinton waats b'toothotsnat k'oshotsn íkats wotde'er na'u weeron beyíruwotsu íkats wotar duubfe de'er bo'amet. Na'u índ nihonu naana'ots bo'angk'on góónfo bo'ímet. Ímef góónfonu maa k'ac'k'ac'o, na'o maa ashosh taket taho, míinz índo/miinz gelonat arets keewotsí ímefo.

Maníyere okon guuyu de'er amr na'ots mook bobod kotíru na'o jagatsnat gálitsí baar naana'otsn keer guuyotsí uratse bokotet. Ernu deen de'e boweet. Deení /guuyí duuba) duubotsitse íkonos'íílora

Bááyo bááyo nobááyíro deene wowe baayí deena.

Asho ashó ash s'aalk'o no'ashoní gayon baaro dowí

err dan jeen waarte etí tewuno k'íitsr bíts bokíndít maa man gítoto de'e gúúrar maa fíngíshsts eed'ik'ret. Bo'eed'oro guuyu dágo, keníyo b'k'aní aaro maand, b'mash, na'u gíri aaro maand witde'erní bo'eed'ít.

Mank'on bo'eed'efere n'o índ guuyu kaayí kíshatsí gínonat jíiyí guumbon k'aawde'er sholatsíya wekin k'an beshiya etef tero bfíinet. Man sholatsiyewor

Awaruwe awaro naayí waare

Shole shole shole shmbraruwe.

Err gín mannat jíiyí gumbon botookats gíríyír tero bofíínít. Maníyere okon na'o meyíts kíndr nemon een wottsotsatse tuwr tookonat gurbon joobar boosh k'aníyets guuyí gúúpots bokíndit. Maníye oko k'ee bogaye yaats guurok'on na'u mááts bí'amo daníyo fínef fíno fa'e. Fíin manu s'ungur k'ut'i teronu bbaarí wororí bfíínets s'ungurí c'uushu bkaayí k'ut'ede'e tmáátsuniye eto bdanírna, maníyare okon s'unguro bísh tooko dashan b'wozet.

Eshe guuyu gúúp manítse bí'amtsí awudl t'uwots keer meyítse buno bgufíyít. Maníyere aanar gálots /tarots sha'ar fíno b'fíínítí bíámtsí gítl gawíyona.

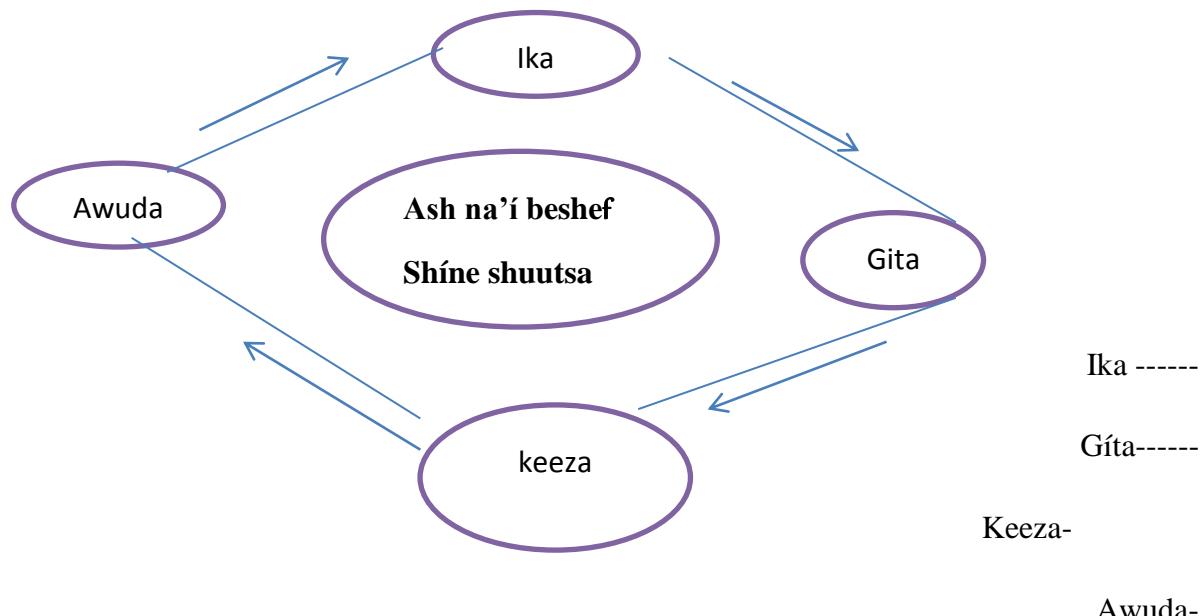
Ilo na'u mááts amosha etat mish b'máárawo s'oomerane err gamatefotsna bísh míshí bán daamo fa'e. Ernu maa kínda etefo na'u níhots gál na'una, bkaayínat b'mashots tatsk'o wotar bo'amet. Maníyere okon jageyar aateyar shuwur meec'r moo deshe'er bobeet.

Guut'i t'úúp'a

Adisu Adamenat Abebe Aann k'aníts borí nemí waa waa k'awun taaríkiya etíru mas'afa (2007 dúra)

5^LGawíya 2^L Aawa**K'aat' Ika; Nababar t'íwíntsa**

- A. Dambí t'ínts nbabiyatse tuwr haníyere dashí aatanotsí aap'on aaniwr.
1. Borí daatsef gúúrotsnat k'orotsn/zooníyon keewuwr.
 2. Borí nemose ash jamí shunfonat b'wotísh geef de'eyí naaro áawune?
 3. Borí nemí de'eyotse naato sheengemo gonde? Eegoshe? Keewuwor.
 4. Buta (bíík'a) etef borí nemí de'eyí naaro kon shunon wotef de'yí naare?
- B. Haníye dashon ash na'o bíítse b'beshef shine Shuutso ít kítsísh aro t'íinre. Nbabi weerón wot manots shine shuutso k'ano maandí taawots shínats s'eentswer

- C. Haníyere dashí nbabiyotse keshts s'een matsí keewotsítse b'shírots jíndíyets aap'otsnat s'eenaw s'een matsí keewotssh kaaw bíítso ímer.
1. Bornon de'eyo borts **nemonat** teratse tuwurní fíinefo.
 2. Tmaa ashotsnat tjagonton **shíeyer** aaníyo ímetuwe ett b'déén.
 3. Wiíd'a etef **de'eví** naaro geenz wor detsk wota.
 4. Baar na'a íku **bgaayílo** kááwo b'k'azal máátso amaníyere ayí woro beyo falítuwa.

5. Shunat mááts waats na'u **baretsk** bwottsetse sheeng dero de'er weetuwoone errní gawefo.
- D. Hanyíye deshí jaandotse beezeets aap'aotsí dashe beyíru guut'otse bo manít beyok gerde'er tímo s'eentswer.

Kod'eya	ík	daneyo
Jam aawosh	daníyo	mííd'o

De'eya

De'eyo nemon tohobeyonat doyon detsts ashots wot'eya. B'jen k'os'ona shots azeyí sheeng **A** wotts maa ashotsí azonat ashots beyo **B** b'betok'o wosha. Man weron de'eyíruwts ík hígíyonat toho beyí tok'amíyo fiínosh wekín azosh falít **C** Bowoshor ík bowetts ashottsh be'eyí **D** b'wtítuwok'o ayídek't k'osh wotts de'eyí_waamíchí tero bok'aníyít, bomaangíyí. Ashotsuwe bokode'eyansh **E** bo'ímet. Boon de'íyets datsí eenashots weeron mangeyo bodatsít.

6^L Gawíya 1^L Aawa**K'aat' gítá; keewa**

A .Gaareon wotde'e ít gálotse danets nemí de'e íkatse kaashetut. Kaash mansh ítí bí'aayíyish

1. Haníyeredashí t'íínts aatotsae, mas'afotse, mes'etiyotsítse. Gaazet'otsítse, radaweníyanat telebjiniyotsatse maastawasho deshde'er. Itgálmanítse nemdants ashotsí wekín nemí fííní ashotsí atr maastawasho deshde'er
 - a) Borí nemí de'eyí woror dek'et na'u kone faac'i.
 - b) Dek'et na'u eeg eeg naarí sheeng keewotsí bs'eentsíyleya wííd'e?
 - c) Dek'etuwo kone /aawune?
 - d) "It ní'í tnaayísha" etiru aato b't'íinet tero aawuk'one?
 - e) T'ííntsets aat man na'u maa ashotsnat bjagotsoke aak'owe íbíye/aaníye?
 - f) Ambts worotsneya aat mansh aaníyo íme?
 - g) de'eyí aawo k'ec'e/ tíítse konneya /aawu k'owe
 - h) De'eyí aawo awuronat aawuk'owe tíítse /k'ec'e?
2. It detsts maastawashatse tuwr de'eyí aato aawuk'o b't'íinetuwok'onat na'u jagots aatmanatse bok'alít shíyeyo kíítsíru kaash íko k'aníyde'er waar k'aat'otse ít toohtssh kíítswor. It kaash manítse jewurí keewotsno fíínats jíítswor.

Maastawash detsdetsa;

- A. Keeweyí íko k'ewu maastawsho ít detsora, haníye dashí t'ííntsanotsí t'íiwíntswor.
 - Maastawasho detsosh nogeyor jametso maastawashí daftaro work'atonat kobeyon k'aní nodek'o s'íilo /t'íwíntso noon geyítuwe.
 - Gawnofalit angok'onat maastawash dets nofalít worok'on jen jen k'úmots .Aap'í shíron,s'eenaw s'een matsí keewí shíronats'een matsí keewí shíron b'k'antsok'on guud'r detso noon geyítuwe.
- B. Haníyere dashí t'íínts gít nemí de'eyí naarotsí eeg bowotok'o ashotsí aatde'er, ítgálotsí daatseyíru bíts ímítuwonat tohobeyí bírowotsí keewíyír /aatr mas'afotsí nababar, rada weníyonat telebjíníyotsí k'ewur maatawasho deshde'er tats dek'ík'otse ít k'aat'ítsí tohotssh shaaníwer (t'ííntscher) 1. Dats dank de'eya

2. Iík' maa de'eya

6^L Gawíya 2^L aawa

C. Haníyere dashon t'íintsets keeweyí jííshatse tuwr ít gálotse beyíru nemí de'eyo s'íílyít guut'í keeweyo tats dek'ík'osh k'aníde'e waar kaat'otse ít tohoss híitswer. Keewu man ít t'íitsoro ít k'úmo sheengsh shaaniyr /be'eyar b't'íinetuwok'o woshosh wotít jewur keewotsí fíínats jíitso batk'ayer.

Keeweyí jííshotsí

Keeweyo aap'on wekín guut'on t'íin falítk wotat k'úmo azde'e k'oshotssh nobshiyít fal b'wotora k'aníyatse tuwr t'íin t'íinats b'borfetso sheengsh kordek'o geyítuwe.

A. K'aníya

- Ití k'bíruwots nato, s'oot'o, bodaní shíro, b'tookí k'úmo aresotsí dana.
- Keeweyí tookman gíts dana
- Merejotsí k'osh k'osh t'úúp'oke kakuwa.
- Kakuwets merejotsítse ít keeweyí tookosh wotítuwe ít ettso faac'de'e detsa
- It keeweyo shine shuuts detsíya.
- B'woronat b'beyokí shine shuutso beeza.
- Jen k'úmotsats t'íwíntset weero beeza.
- Jen k'úmotsí taawon kayíde'e s'íílosh b'manít weeron beeza.

B. T'íin t'íína

- Keeweyí took man tatso k'awunon daníya.
- Keeweyí tooko daníya.
- K'áári shaawonat kísh kíshon, kááro, angonat atsí gíwgíwo k'ebíruwotssh b'sheengetuwok'o woshosh kíc'a /k'ala.
- K'ebíruwots gitsonat boshunon kota.
- K'ebíruwotsí ááwon k'orora.
- Keeweman k'ebíruwots ayíde'e bíyatse b'k'úmetuwok'o, bomaramaretuwok'o, boshiyetuwok'o woshde'e t'ííntsosh kíc'a.

- T'íintseyor fiínats jíítset aap'otsí faac'osh beyokí een íma.
- S'uwartsno k'ebíruwtsoke ímet kaatsi k'úmotsí dek'a.

K'aat' keeza; k'eba

- A. Haníyere dashon t'íínts faac'í aatots ítí daníyruwo mas'afatse b'nababer k'ewur ít aanítkno. It k'eboníyere shíno aatotsí sheegsh dan dek'osh aatotsí aaní aní bofaac'onton nababde'er. Guut' man/nbabí man gítoto ít k'ebetuwtse shíni ít k'ebor aatotssh arí aaníyo faac'or. It sheetls aaníyo b'beyalo gítlatse s'eentsde'e aaníwer.
1. Na'o níhí na'u sheeng b'woto b'tíwíntsíye okon na'u níhish "nní'i tnaayísh íme" err bí'aatfo konton wotarníya?

A, datsí eenashotsntona C, B'eshuwotsntona/b'maa ashotsntona
 B, Íík'maa eenashotsntona D, bí'aalí
 2. Na'u níhí aawu manotsí bíísh t'íínts aatotsí shunr bíín bmaneyal man b'kíítsí eeg k'aloneya.

A. ee bí'etona C. ík gawíyoníye okon aanowe bí'etona
 B. míshonat bunon t'íítsona D. tatse uuts t'úwe okon aanowe bí'etona.
 3. Haníyere dashtsanotsítse na'u níhí weeron de'eyosh eekí shíyeyo aaterawots aawotsne.

A. b'máátsu indnat na'u níhína
 B. bmíshotsnat b'eshuwotsna
 C. btoohotsnat dats eenashotsna
 D. b'indnat b'nihina
 4. Wiid'i aawots na'o níhí dats eenashots, Íík'maa eenashotsnat b'maa ashots íkats wotar na'u níhí maa fengeshats eed'ar jamo aate bok'ríye okon eega eerníya aato bot'iítsí?

A. "Íík'o ítsh ímts na'u Ííko nosh ímts na'osh ímere etat waaro"
 B. "Íík'o ítsh ímts na'u no naayísh ímere et waaro"
 C. "Ít ni'I Íík' noosh imts naayosh imere et waro".
 D. "Íík' ítsh ímts na'a nona'u nosh ímere".
 5. K'at'arí work'ato /keníye máátsí eega errníye s'eegefo?

A. Fík'íya B. neeka C. zeyera D. jawí

7^L Gawíya 1^L aawa

K'aat' awuda Aap'í jawa

1. Haníyere dashí ímets jííshí aap'otsi de'er ímets aríyí weeron k'osh k'osh s'eenaw s'een matsí keewotsí fíínar bonaaro keewuwer.

Aríya

Ta.	Jííshí Aap'a	Aap'í kaya	S'eenaw s'een matsí keewa	S'eenaw s'een matsí keewí naare
1.	Daníruwo	Shúútsa	Doof daníruwo	Shúútsní s'eenaw seen matsíkeewa
2.	Sharaw	Golí	Sharaw ashó	Golní s'eenaw s'een matsí keewa
3.	Beshere	tipa	Fadí aawo beshat	Típní s'eenaw s'een matsí keewa
4.	Maanda	Shuníya/ beyok kíítsa	Diní k'aat'o Maand	Shuníyi s'eenaws'seen matsí keewa
5.	T'awash	tip golí	T'awash Waat	Tip golní s'eenaw s'een matsí keewe
6.	Shít're			
7.	Goshka			
8.	K'ut'dek'a			
9.	Ayide			
10.	Geenza			

2. Taaw íkatse ít fíínts s'eenaw s'een matsí keewotse uuts s'een matsí keewo fíínor

S'eenaw s'een matsí keewa

S'eenaw s'een matsí keewo aap'oníyere gawnt s'een matsí keewoníyere muk'k jawa. Jám aap'ots k'osh kayotsnton bowot'eyor s'eenaw s'een matsí keewo bofíínít. S'eenaw s'een matsí keewí naarotsí shúútsníyí s'eenaw s'een matsí keewa, tipnýí s'eenaw s'een matsí keewa, golníyí s'eenaw s'een matsí keewa, tip golníyí s'eenaw seen matsí keewonat shuníyí s'eenaw s'een matsí keewa errní dane. S'eenaw s'een matsí keewí naaro danetí s'eenaw s'een matsí keewí jííshí aap'onat aap'í kayona. Jííshíruwo shúúts b'wotíyala shúútsníyí, tip b'wotíyal tipný, golí

b'wotíyal golníy, tip golí b'wotíyal típ golníya, shuníy b'watíyal shuníyí s'eenaw s'een matsí keewa errní s'eegefo.

- c. Haníye doshí s'een matsí keewotsítse b'shrots jíndiyets s'eenaw s'een matsí jííshí aap'onat s'eenaw s'eenmatsí keewí naaro aríyi weeron guud'de'er kíítsuwer. Aríyosh; Moc'ír b'íyas'í aatosh Baabení amra.

s'eenaw s'een matsí keewan jííshí aap'o = amra etiru aap'oni

s'ee'naw s'een matsí keewan naaro = tipníy s'eenaw s'een matsí keewa.

1. Ootsí shhoodts daníruwo Hospítalíyo maand daamere.
2. Kaawets beshwukok'o ayidek wodm daníru na'í.
3. B'mísh bwaatsotse genewere.
4. Adíl bmishkok'o kaarní bíírefo.
5. Sharan tufí kuutí kaash s'íílosh sisats amre.
6. No daní maa sportí daníyíruwo woos'í nokoreyo bk'aníyítuwok'o noosh keewure.
7. Ash jámo mas'ukok'o wodm fííníru woto geyítupe.
8. Jámo b'maac'ots detsíf ashó b'tooka b'míid'.
9. Bodí mí's'on ayídek' míidets moowots gaakeyat andr weerón aaní fíínere.
10. Ootsí gawíyotse nobek'ts geyetso detsdek' tookí Hospítalíyo maand daamere

K'aat' uitá; Guut'í tera

- A. Haníyere dashí aap'í jááwots bodets ts aap'otsítse beyíru k'ááro b'tuwonat bdíhon, b'geenzonat b'k'awuno aaninu k'alde'e nababeyorona íkats wot'de'e nabobeyor bo'ímíru bíítsí k'osh k'osheyo ítsh ímets aríyatse tuwur guud'de'e kíítswer.

Ariyosh; Ind k'írowo eepo danake.

Wok sha'erawo k'aak'o danake.

Bíítsí k'osh k'osheyo dowet aap'oní = k'aak'o etíru aap'oni.

1. Kááráí díhon nababeyora = k'aak'o (maac' baashon)
 2. k'ááráí tuwon nababeyora = k'áák'o = (kíc'o)
1. Shiint'o ímawo noono máárake kano k'eshawo granzo kíndake.

- B. Nemí de'yo, fíínont shuunon s'íilíts keez keez íkats jeed'í aap'í jááwotsí ashotsoke, gonkeyíweerotsoke, mas'atfotse kakude'e waar bowosho bad'iyíde'er guut'on ítí danýíruwosh t'íítswor.
- C. Haníyere dashon nemí de'eyats t'íwíntsets jewurí keeweyots t'íínrno. Gaareyon wotde'e bodetsont eega etsosh geyat keewetsok'o shíyerar ít bodts gúúpo ít gaareman jííshíruwo weerón k'aat'ítsí ít toohotssh t'íítswer.
1. No de'e guuyuní gáad'on baatsuwí
No nayí bolunu dáádon baatsuwí.
 2. Indu be'er ní'u de'e
 3. Aak' índ mááyo dawutson dowe.
Aak' aak' máátso malo gere dowe.
 4. Gan baarí shóboo ngízo gene'owe
Baz gemí k'éela ndees'o gene'owe.
 5. Gond móóníyere ewero aakfa
Gond máátsoníyere waa íbo aakfa.
- D. Haníye dashé "A" shírotse jewurí keewo b'bíítsonton t'íínr "B" shírotse beyíruwotsítse bodetsonat bobíítsonton ík wottotsi jagíwer.
"A"	"B"
1. Kafo befere jango shook k'aye	A. k'ewe ere k'ayi s'olbesh k'eya
2. Maac'dants k'óoru maac'ítso mááfa.	B. naana'osh maac'o danik'aza
3. Zanzosh gaawo kiitsk'aye	C. jongosh buudo imk'aye
4. Móówe ere k'ayi fed'fed'mec'a	D. ash gac'o maa foka
- E. Jewurí keewe deshaw noono beetuwa? Eege? Ít aaníyo gawon te'ude'er guut'on keewuwor.

7^L Gawíya 2^L aawa

K'ot'okan Gúúpa

K'ot'okanítse "nemi de'eya" etíru tookatse Borí nemí de'yo eeg b'arrsok'o s'íílro. De'eyí weerotsu dats dank de'eya, lík'maa de'eya, nemí de'eya ett keezosh kayídek' s'ííletsok'onat koní etets asho keezanotsítse ík weero b'dek'al higawíya eto faletuwok'o s'íílro. K'osh weerono jííshíru aap'o shook woatat awuk'o b'tooko eensht s'eenaw s'eenmatsí keewo bofííntsok'o s'íílro, jiishiru aap'o de'er s'eenaw s'een matsi keewo b'naar naaron kayíyat fiínero. k'osh k'osh naarí merjí t'úúp'otsoke aawuk'o merejo detsí jíísho shoyíde'er k'ewufets, nababefetswekin gobenyeftets maastawasho deshde'er nogeyíry keewosh jíísho terwerro. Haníyere k'oshon guut'o aawuk'o k'aníyefok'onat aawuk'o b'tíinet jíínsho shoyat guut'o keeweyo k'aníyat t'ííntsro. toho beyotse ík íkawo duubef duubots (aap'i jááwots) eeg bowotok'o bodetsonat eeg beshíyosh geyat keeweyíruwok'onat keewuwan aawuk'o shaanídek' b'beshíyíru wok'o s'íílro.

Shuuts Aanar s'íílí Aatotsí

1. Mááts naatí sheengonat gond weeron k'aat'otse keeweyor.
 a. S'ííl s'íílo shít'fere _____
 b. Gító shunerake _____
 c. Asho bí'ashoke _____
 d. K'on imawo _____
 e. Baab úro kas'otse _____
2. Jááwonat jewwrí keewots bodetsts k'aat'otse ít toohotsnton shíyewor.
3. Haníyere dashí t'íínts s'eenaw jewuri keewotsí s'eentswer.
 - a. S'ííl s'íílo shít'fere _____
 - b. Gító shunerake _____
 - c. Asho bí'ashoke _____
 - d. K'on imawo _____
 - e. Baab úro kas'otse _____
4. Haníyere dashí jewurí keewotssh ík naarí bíts detsts k'osh jewurí keewotsí geede'er baash beyok s'seentswer.
 - A. k'on imawo goyír ímaka

 - B. káártsa, kambefe

C. Daaz nc'aano shuk' ns'eed'ona tdan

D. Gít tufo detsfe err gít míto kosheraka

5. Haníyere dashí t'ínts aap'otsí k'áári díhonat k'áári tuwon bo'ímíru bíítson s'een matsí keewo Fíínor.

- A. Aawa / ááwa
- B. Sheela / shééla
- C. Kaasha / káásha
- D. Muk'a / muk'a
- E. Buka / búka

Bodanonat dan bok'azo s'íílosh k'aníyek jaanda

- ✓ Haníye dashon k'ot'ok gitotse t'ínts dano awuk'o it dantsok'o s'íílosh wekín gawíyosh jaandots k'úmots t'íírnro. K'úm manotsno sheengshde'e s'íílr Sheengsh danre wotal () ayíyí danatstewotal (?) b'jalmon danatst wotal(X) c'iir hanotsi jaandots s'eentsuwor.

Ta.	Aríy daní detsotsí	✓	?	X
1	Taash t'ínts nbabíyo nababat t'íwitsre			
2	Nababíyotse keshts aap'otssh kaaw bítsó ímre			
3	K'áári tuwonat k'áári díhon b'detssts bítsí k'osh k'osheyo danre.			
4	Jíishí aap'otsn s'eenaw s'een matsí keewo fííno falre.			
5	K'osh k'osh k'úmotsí ttookí k'úmi weerón keewo falre.			
6	Merejí t'úúp'otske maastawash detso falre.			
7	Aap'í jáwots wosho keewo falr.			
8	Nemí de'e s'íllíts aap'í jáwotsí keewo falre.			
9	Nemí de'eyonton gonkets jewwurí keewots eega etosh geyorí keewefok'o danre.			
10	Nemí de'eyatse guut'on keeweyo k'anídek' t'íítso falre.			
11	Nemí de'eyats kaasho k'anídek' kaasho falre.			

- ✓ Haníye dambí jaandotse (?) nat(X) etíru c'írotsí ítbeezts k'úmotsí jíík' aanar k'ot'kotse ímets shaaníyo ítsh b'galeftso sheengsh nababor. Err s'uwartsno daníyíruwo/ru ítí bo'ayíyt keewo b'beyal aato k'azk'ayer

K'ot'ok keeza

Azde'e Guut'a

K'ot'okan jen tatsotsí; Daníruwots k'ot'okan dan ít k'ríye okon;

- ❖ Geenz azde'e guut'o eeg bwotonat b'doyon keewítut.
- ❖ It nababít geenz azde'e guut'otsítse awuronat ewuke etíruwonat b'beshiyíru k'úmon ít k'aat'tsí toohotssh t'iíntsítut.
- ❖ Ketonat eehek s'eenmatsí keewotsí guut'etut.
- ❖ It nababít geenz azde'e guut'otse gonkíyíruwotsnat kímshíru aap'otsnat s'eenaw s'een matsí keewotsn galde'er keewítut.
- ❖ Tímí shápo kup' k'umonat s'een matsí keewí bee beyond (matseyon) b'wottosok'o dano falítut.
- ❖ S'el s'ekí keewotssh bíítso ímetut.
- ❖ Itsh ímets jíífhotsí shoyide'er terwerotí fíínítut.

8^L Gawíya 1^L aawa;**Azde'e guut'a****Aap'otsnton daneya**

Azde'e guut'a etíru nbabíyotse andr aap'otsí haníyere dashí jaandots bееzere. Bobíítso sheengsh s'iilde'er nbabíyo sheengsh nababor.

Ta.	Aandr Aap'otsí	Nbabíyotse bodets ts Bobíítsa
1	K'at'osh	Fiiñosh
2	Shuweyar	Azeyar
3	B'maramarituwok'o	B's'iiletuwok'o
4	K'uzeyona	K'awunon
5	Ayi gúúro	Ayi keew s'iila
6	B'shu'efo	B'tiwintsfo
7	Ayi weeron	Ayi kaaton

Nbabíye shíni aatotsí

Daníruwots ítí daníyíruwo ítí b'jíishít weeron gaarewon wotde'er haníye dashí aatotsatse shíyewor, It shíyets keewí k'úmoit gaareman jííshíruwo k'aatotse tuwr k'aat'tsí ít tohotssh keewuwa.

1. Nbabíyo nababeftse shíno ítí daníyíruwo ítsh bí'ímíru jííshí weeron dashí jaandanítse "A" nat "B" Shírítsí beyokí báásho s'eentswer. Nbabíyo nabab ít k're okon "C" shírítsí beyokí báásho s'eentswer.

"A"	"B"	"C"
Geenz azde'e guut'í jango eebí tdantso	Nbabíyotse danosh tgeyíru keewo eebí?	Tdants andr keewo eebí? Danfe tí'ettshoníye are b'tesh?

A, guut'íterí naara	Genz azd'ee guut'í doya	
B.		
C.		

Nbabiyi wora

Geenz azde'e guut'a

Azde'e guut'oní guut'tsots tookotse azeyat t'úúp'íru ash na'í bee beyo k'osh k'osh naarotsí aríyíde'e k'at'osh falítk wotat aríkon s'íileworomo woteraw kíshí daní fíína. Azde'e guut'o aron/jámon s'íilewor ar wotkalíye eteyora beshíyets keewí jango kíitsíru asho bkíítsts aríyí doyo aron datsanatse azeke /fa'e etalíye eta.

Azde'e guut'o genz azde'e guut'onat k'awun azde'e guut'a err gítosh kayíde'e s'íilo faletuwe. K'awun azde'e guut'onat geenz azde'e guut'on azde'e boguut'eyí weero ík naarí doyo bdetsora múkna'a k'osh k'osheydetsfe.

Geenz ade'e guut'o b'shúútso b'kíitsíruwik'on geenzk b'wotatse tuwutson t'ííníru taaríkíyots ayí aríyí doyo detsoníyere beshat aríyí doyanots shuweyar bok'írfetso beyíru woto k'íítsosh err gawíntsde'e beshíyosh ayí beyokonat ayí woro detsfe.

Han naarí azde'e guut'anítse dats jíík'atse beyíru ashots shíyanonat/gene'uwo, shunonat shít'on, daatsonat t'út'on, tewunonat mírác'on jámon ash naana'ots bofíín jámonat bok'úm jámo shaawushde'er gawun weerón ar aríyíde'e t'ííntsefoní. Nababíruwonu taaríkí man bíí b'fiíntsok'o biish bi'arere b'tooko gaac'efets b'tookon bí eeg b'wotok'o golfets b'marmrarituwok'o woshítuwe.

K'awun azde'e guut'o b'tookí sháponat detson detsts azde'e guut'í naara. Geenz azde'e guut'oníyeer b'k'oshets keez een doyots fa'ano. Manotsu káára, k'and k'awuntonat, k'uzeyona. K'awun azde'e guut'o ayí gúúro b'sha'eyalor káári k'áári shíno mand b'sha'erna genz azde'e guut'onmo ayí woro b'detstsotse kááratse, k'awun azde'e guut'o ík kís' bááro faac'de'e t'íwínts b's'íílna genz azde'e guut'onom ayí kís'otsí b'shu'efo. K'awun azde'e guut'o baad'k keewotsi

tiizatse b'tooko k'uzar k'awíntsde'e b'tííntsrna, geenz azde'e gúút'onmo keewotsí gawíntsde'e t'ííntsosh bgeyíruwotsna k'uzeyo deshatse.

K'aat' iKa; Nababar t'íiwíntsá

A. Nbabiyí k'umatse tuwr haníyere dashí t'íínts s'eenmatsí keewotsí sheengsh nabab ítk'ríye okon arík wottssh "ara" arik woterawosh "koota" err aaníyo ímer.

1. Azde'e guut' íkotse ík ashí wekín ík ash naari beyo k'eyotse fa'a keewo azde'e guut'í weerón t'ííntso faletuwe.
2. Azde'e guut'atse k'íítseyíru aríyí doyotsí dats jíík'atse beeyat sha'at dank ashotsí woto falítuno.
3. Geenz azde'e guut'o b'doyon gawun b'wottsetse guut'íruwo íkonyer bog k'úmo beshiyí gowo detsfe,
4. Azde'e guut' íkí taaríkíyo dats jíík'atse wotíru (azeyíru) keewotssh gaw (tep') woto falítuwe
5. Azde'e guut'o ashots bonababts taaríkíyotse koní bowato bos'íiletk, bobeyonat bok'ayon eeg b'wato k'osh k'osh kaaton s'íílir boníbo bjaadetuwo'k'o woshítuwe.

8^L Gawíya 2^L aawa

D. Haníye dashí aap'ots nbabíyotse keshkno. “A” shírotse t’ínts aap’otssh íknaarí bítsso “B” shírotse geeder jagíwor.

“A”“B”

1. B’tookotse aza	a. daneka
2. Ara	b. jááw wotera guut’e
3. K’anda	c. eena
4. Kup’sha	d. íka
5. Jena	e. k’úma
	f. aríya
- c. Nbabí weeron haníye dashí ímets aatotssh ar wottso faac’de’er aaníwer
1. Haníyere dashtsanotsítse azde’e guut’osh ar wottso awune?
 - A. Azde’e guut’o guut’ geyíru ash jámo guut’ b’falít fala.
 - B. Azde’e guut’í taaríkíyo merejon tep’ek woto geyítuwe.
 - C. Azde’e guut’o ash na’í beyonat k’eyo eeg bí’arok’o s’íldek’ guut’ek azek guut’a.
 - D. Azde’e guut’o shawusho wokín k’ees’íyo falerats.
 2. Haníyere dashí ímets faac’otsítse geenz azde’e guut’í doy woterawo aawune?
 - A. T’eb woronat bewokona.
 - B. Ayí aríyí doya b’dets.
 - C. Ikoníyrere bog k’úma.
 - D. Gawun aríyí doy kítsa.
 3. Kawun azde’e guut’o geenz azde’e guut’oníyere b’k’oshts doyotsítse íkoní k’uzek bwotoní .haníyere dash tsanotsítse s’een matsí keewan kup’íyosh wotít k’úmo aawune?
 - A. Keewotsí gire k’ano s’ílr tatsr taaríkíman gawíntsde’e t’ínts.
 - B. Azde’e guut’man b’tízts kís’báárats t’íwuntso geyítuwe.
 - C. Aríyí doyots atsí gíwonat bogawíru keewo bk’uzerawo t’ítsítuwe.
 - D. Taaríkíman gawun wotat ayí beyokonat woron aatítká.
 4. Haníyere dashí s’eenmatsí keewotsitse k’awun azde’e guut’osh ar wottso aawune?
 - A. K’awun azde’e guutí aríyí doyo taaríkíyotse ayí gaweyotsí detsfe.

- B. K'awun azde'e guut'o k'anýíru ashó b'tookí flsfna b't'iíntsít.
- C. K'awun azde'e guut'o geenz azde'e guut'i ík k'ot'ok woto falítuwe
- D. K'awun azde'e guut'i woshok'anda wekín íka ,

K'aat' Gítá; Keeweya

Kaasha

Kasha eto gít ashots dágotse k'aleyíru k'úmí wekín keew wona woneya eta .Gít ashots bodetssts goonkeyatse tuwur kís' íkatse gonkeyar bok'úm k'úmo bokeeweyor shíshefe. Hannaarí k'úm wona woneyon azde'e guut'its aríyo doyotse k'alefe. Hanuwer k'úm wona woneya wekín kasha eta etefo.

- A. Ití danýíruwo ítsh bkeewít turur iko k'ewude tururmanítse kaasho (k'úm wonawaneyon) t'iínts k'aat' íko work'atí k'ats íkats guud'de'e waar k't'otse ít tohotssh nababor.
- B. Kaashon (k'úm wonawoneyon) t'iíntst rurur íko faac'ar gaarewon wotde'e trur man terwerr k'aat'otse ít tohotssh t'iíntswor.
- C. K'ot'ik íkotse ít dantsí weerón hanýere dashí arí s'eenmatsí keewots b'tookí k'úmo maand wonýíde keewuwer.
 1. Ayí gazet'enyots fiíní /gazet'nyetí slt'ano dek'rno.
 2. Gaozet'o nat Raadaweníyon goonkeyí weerí naarno.
 3. Raadaweníyon t'iíníru naaboníyerer Telbjíníyon t'iíníruwo sheeng /k'ank) merejo ímíruwe.
 4. Ash aayíraw goonkeyí weerots botátsos s'een tsos falatsno.
 5. Koní etets ashó merej ímonat dek'í alo detsfe

9^L Gawíya 1^L aawa

K'aat' keeza; Guut'a

Mas'afatse Merej daatsonat maastawash detsa

K'osh k'osh merjí t'uúp'otsoke ayí k'úmotsí daatso faletuwe. Hanítsno mas'afaotse daatseyíru merejo eenotsítse íkoní. Mas'afí moots amr kaari katalogí geyí tero mas'afí maa naashú aatr nogeyíru merejo daatso falítuwo. Manoro ít maastawashats jen jen k'úmotsí k'awíntsde'e s'eenaw s'eenmatsí shíronat s'een matsí shíron detso ítí geyítuwe.

Fíinan gaazet'otse, mas'afotse, keeweyor (moosheyor) Maastawasho nodetsor nosh ayí k'alo detsfe. Nodek'ts maatawashan aaní aaní nababde sheengsh maatsde'e nogeets kís'osh merejok'o woshde'e fiinats jíítso falítuwo.

- A. Haníye dashí t'íínts tímoo beshiyosh b'geets wosho (k'úmo) gít s'een matsí keewoníyere bowawon k'awíntsde'e guud'r bíyatse keewewor.

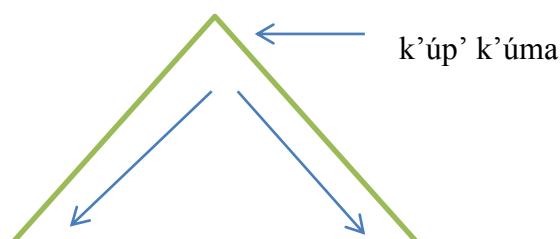
Aats k'aronat gurotsats agets kítotsnat sííotsn s'íileyor asha bomírac'iyí. S'íileyoro jámon asho míshírákno. Bos'otsnat fuundotsn, mítotsnat boshuwon, arotsnat k'tí k'at'otsn ayí naarí noonotsn guut'ets k'osh k'osh mas'afots, fabrikotsnat ma'adiniyotsn, weerots, suuk'iyotsítse bek'eyíru k'ac' jámotsnat baatsí k'ac kemoyíru suuk'iyotsí jámon s'íileyor ash na'i t'awíraka bo'ar.

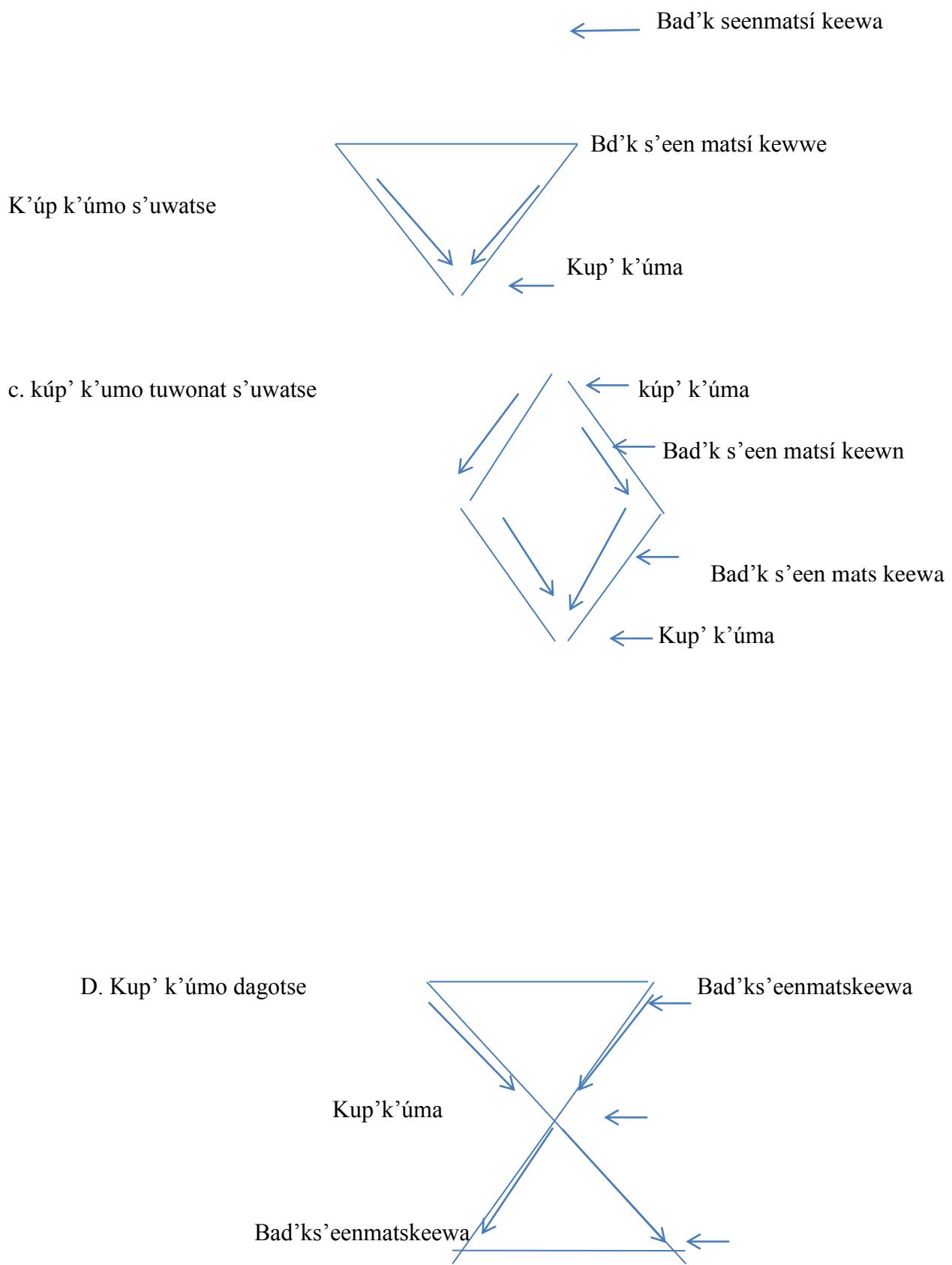
Tímots Shápa

Sheengshdek' g'uut'ets tím jámots kúp' k'umo detsfno. Kúp' k'umo tímí jen k'um detsk wotat ayí aawo aap'an b'waafó shínatsi s'een mats keewotsa. Ik ík aawonmo guut'íruwots shunok'on kúp' k'umo tímí taalots wekín s'uwarts woo falítuwe. Kúp' k'umo tookí s'uwarts keewa jííshí s'een matsí keewa, tuwokí s'een matsí keewa etí shúútso detsfe. Besh besharnu tímí geenzó gamatar kúp' k'umo tímotsé gítoto t'ííntso falet weerotsu fa'ano. Hanb'wotíyalr gít k'úp' k'úmots k'osh k'osh weeron wekín etunon t'ííno boon geyítuwe.

Tímots shápo kúp' k'umo b'daatseyíru beyokon k'ec'etuwe. Haníye dashí t'íínts aran aríyosh s'íílo.

- A. k'úp' k'umo tuwatse

9^L Gawíya 2^L aawa

- B. Haníye dashí ítsh t'íínts nbabíyotsí sheengsh ít nababíye okon ítdanítsí weeron tími shapo kíítsíwor.

Nbabiya

Aber b'tooko k'us're.B'tookatsi gaashono gitso maand t'uk'ure. Dímawuwere beshídek't meskotíyoníyere beshídek' woko b's'iil.Bááwonu daronton b'gáwe. B'gawíru keewonu daawunonton bad'at bt'af. Ik shaasho ayere bíetal gít shaasho... b'shúúts detsts mas'afó b'taatamerna ... ashosh b'galere sheengsh nababere s'íilosh b'detsts tewuno be'eyat teshts sheeng k'úmo. Dímawn tuwtso ... b'gawawo gond már wotat b'oorere ... bjafro bt'afe ... t'aluwbutsere ... Bodetsts k'úmo b'mits ts tulo b'wotere b'bek'. Beyo bísh gondbut. Dímma wí shít'b'k'r. B'níbots gínon b'koshíink'e aawuk'owe bísh b'sheengank'a.

10^L Gawíya 1^L aawa

K'aat' awuda; aap'í jawa

Goonkíyíruwotsnat kímíshíru aap'itsí (s'eenaw s'een matsí keewa)

Goonkíyíruwonat kímshíru aap'ts aap'otsí aap'ats seenaw s'een matsí keewotse s'eenaw s'een matsí keewatse s'een matsí keewo s'een matsí keewatse ... goonkíyít wokín kímshít aap'o bowotok'o ayí guut'íruwots guut'rno. Hanotsí aríyosh gookíyíruwonat kímíshru aap'ots/ s'eenaw s'een matsí keewots fíínats jíítseyírí keewotsí, wototsí, doyotsí... kíítsoshalí. B'wotíyalor botookon biitso deshakno eta. Hanwoteron b'jiinalor k'alo detsfno. Bofíínonú shúútsoníyere shíno wekín shúútsí jíík'ats kíndonat shúútsotsí k'osh keewotsnto ééká wekín gonkíya. Bokíndí naarono shúútsoníyere shína wekín shúútsoníye jíík'a err kayíyo faletuwe

Shúútsoníyere shin waafotsí

Gonkíyíru_aap'a aríya

n → nmaa

b → bfaara

t → tgíz

Shúútsoníyere, shínonat shúútsí shuutsats waafotsu aaní

gonkíf aap'a aríya

B----- maand ----- bmoo maand

n----- ts----- (ntufats)

b' ----- k'o ----- b'níhík'o

A. Haníye dashí aatotsí nababde'e jííshí weeron fíínor.

1. Ití daníyiruwo ítsh b'keewít ík, tururí badatse beyíru goonkíyíru aap'tsí seenaw s'een matsí keewo, s'eenmatsí keewotsí maastawasho deshde'e waar k'aat'otse ít tohotssh nobabor,
2. It daatssts gonkíyíru aap'otsnat s'eenaw s'een matsí keewotsí dambí ít daatsts jííshí aap'í naarotsítse aawunaarí kayots bowottsok'o keeewuwor.

S'een matsí keewí naarotsí

S'een matsí keewa etoní teron matsets s'een k'úm beshíyí falít aap'í wokín s'eenaw s'een matsí keewots ko'ya. S'een matsí keewí naarots ket wokín eehek woto falítuno.

1. Ket s'een matsí keewa: s'een matsí keewan shúútsnýí s'eenaw s'een matsí keew íkonat típný s'seenaw s'een matsí keewíkon fííneka.

Aríya; ber tootso k'es're

ber = Shúútsní s'eenaw s'een matsí keewa

tootso k'es're = tipníy s'eenaw s'een matsí keewa

2. Eehek s'een matsí keewa; s'een matsí keewan íkoníyere bog típ detsk s'een maatsí keewa. S'een matsí keewan galo faletí bíítse b'detsts típí taawona. Keewan danosh haníyere dashtsan s'íilo.

- A. Na'o b'aawí mísho mááre.
- B. Na'o daní moo amre.

S'een matsí keewanotsí k'osh k'osh weeron gonkíde eehek s'een matsí keewomaand woníyo faletuwe.

Aríyosha; 1. Na'o aawí mísho máát daní moo amre.

2. Na'o aawí mísho b'máátsok'ondaní mook amíre

B. Haníye dashí t'íínts s'een matsí keewotsí keta wokín eeheka err galwor.

1. Na'a man wodm daníruwoní _____
2. Awuntsír bníhí bwaare amdek'ra _____

3. Adel b'beyoke tek'at kaari tuwure _____
4. Bí'eshuw aatse bak'ets bí'ame Aron Shíyaner _____
5. Naana'o ezo ayí shunfe _____

Aap'í kaaw bíítsonat aap'í aash bíítsona

Aap'ots bo'ímíru bíítson nos'ílora gít doyotsí detsfno. Ikoní dikshnerí bíítso wekín kaaw bííts b'woterna gítloní aap'ots bokaaw bíítsoníyere k'osho dabdek' bodetsíru gítsí bííts b'wotore manno aash bíítsa eta etefo.

Ta.	Aap'a	Kaaw bíítsa	Aash bíítsa
1	Datsa	Bíyats beeyeyíru datsa	Keew fala
2	Angítso	Ash koshfoní	Ash gonada eta
3	Granza	Díín s'ootsa	Jaaletske
4	Mus'a	Aatsítsí kashesoní	Fal detseraka

- C. Haníyere dambí t'íínts shááníyonat ariyí weeron dashí jaandotse t'íínts aap'otssh kaawonat aashk bíítso ímer.

Ta.	Aap'a	Kaaw bíítsa	Aash bíítsa
1	Merera		
2	Jonga		
3	Dawuza		
4	Tawa		
5	Shaka		
6	Shoota		
7	Gura		

10^L Gawíya 2^L aawa

K'aat' uus'a; Guut'í tera

Azde'e guut'í alebawíyaníyotsí

Azde'e guut'í alebawíyaníya etefotsí taaríkíya, tuwokonatk'wuntse, aríyí doya, gáweya, awuronat ewukona, beshíyeru wóshanat s'ílílí weer aretsotsí, k'otokanítse awuronat ewukon, beshíru woshotsí s'íleluwo.

Awuronat ewukona

Awuronat ewukana no'etíruwan gít aap'a b'fets. Aap'manuwere "Awur? "nat "ewuke?" etíruwotsí. Awuranat ewuke etíruwaní azde'e guut'man awur (dúro, shaasho aawo wekín wor kíitru'wo) nat ewuk kíítsíruwe b'wontoní.

Aríyosha; Nogálo shar jíítok'o deshewutska. K'íirk'os Iík'moo gúúrdek' beyíru moowo tsítse no moo aawukeshí kaato maando detsdek' fiineka. Tmaa t'ebutse tkesh. Aawonu dawunwutska. K'irk'os Iik' moowonu t'eelí badon gúdeyíru kúndok'o s'úwon aandulwtsere. Wongr etat tmoo ts'ííl... Dambí nobek'ts aríyan tururí (azde'e guut'í) beyoko keewere shíshro. Hanuwe aríyí doyo beyeyiru gálo k'írk'osa íík' mook b'wotok'o beshíyets keewanítse keewere wore daawun b'teshtsok'ono keewere.

Beshíru wósha; guut'íruwo gál íkotse b'bek'tso, bk'orortso, b'tíiwintstso, toho beyí kís'o tuuzt s'ílonat b'dantse tuwut azde'e gúút'on wosh íko beshíyítuwe. Guut'tsanu beshíyosh b'ge'ets jen k'úmonu beshíru wosha eta etefo.

Beshíru wosho galde'e kíshr danosh ayídek' manga. Beyok íkoke wekín tímatse kéésh err b'beefo daatsatso. Nababíruwo taaríkíyo nababde'e b'íshor taaríkíyotse t'íints k'osh k'osh aríyí doyí keeweyotsnat s'ílílí k'úmotsatse tuwur beshíru wósho p'ek'ek'de'e daatso falítuwe.

1. Ití daníyíruwo ítsh b'keewít turur íko k'ewude'e waar tururman awuronat ewuko, beshíru wósho galde'e k'aat'otse t'ííntswor.
2. Haníyere dahí s'el s'ekí keewanots bíítsa ímer.

A. b'fiín máá	E. maac' kúpa	I. took aak'a
B. keew máá	F. kish tiisha	j. bíímb tíítsa
C. bar k'us'a	G. jiik' tiisha	
D. Ash wota	H. s'oots wota	

3. K'osh k'osh mas'afotsítse s'el s'ekí keewotsí geede'e waar ítí daníyiruwosh keeuwor.

S'el s'ekí keewotsí

S'els'ekí keewa etoní k'úm íko káawon b'ímiru bítsóniyere k'osh weeron shaawush mangiyíde'er k'ebíruwotssh b'bodetuwo'k'o woshí keeweyí wera. S'els'ekí keewots, keewíru ash nooní shaawonat mangíd'e k'ebíruwotssh shaawur boon gíwíshít sháák'a. Aríyosh ; Nibo k'uunre etosha, s'aatso gufere, gero gaad'ere, geere, mashere eto faletuwe, s'eel s'eki keewoni aap' iko bi'al wekin aap'onat aap'on íkats boímetk woto falítume.

Ariyosh;

- Shííts baza =eek k'aza/ k'aze eta
- Shííts aak'a =buusha, íára, gaaya
- Shóóla =maawa
- Aats tusha= koota
- Angí daaká =eshuwa,jaga,aayiyitka

K'ot'okan, Gúúpa

K'ot'okan shírotse geenz azde'e guut'o eeg b'wotonat k'awun azde'e guut'oton b'detssts ík wotonat k'osh k'osheyon s'iílro. Azde'e gúút'otse awuronat ewukon, beshíru wósho galde'e kísho terwerro. Ketonat eehek s'een matsí keewots eeg bowoto, ímets mas'afotse keta, eeheka etat s'een matsí keewotsí galdek' b'eezro, Aap'ots kaaw bítsa eto abí bíts wekín jám aawí bíts b'woterna aash bítsónmo aap'ots bodetssts kaaw bítsóniyere k'osh gítsí bíts detske eta. Kímsíru aap'otsí wotere goonkíyíru aap'otsí /s'eenaw s'een matsí keewotsí mas'afanítse galde'e kísho terwerro. Tímosh shápots bíts danat ímets tímotí nababat aro, azdak' kííftso falro. Tímotí nababat aro, azdak' kítso falro. S'uwtasno s'eel s'eki keewotsí aawuk'o bofiínefok'onat bobíts eeg b'wototok'o bíts ímat terwerro.

Shuuts aanar s'iílí aatotsí

1. It shíshts azde'e guut'o (tururo) genza wokín k'awuna errk'aat'otse t'iíntsver.
2. It shíshts geenz turur(azde'e guut') íkotse b'beshíyíru wósho,awuronat ewuko ít k'aat'ítsí toohotssh t'iíntwor,
3. Ket s'een matsí keewa eto eega ete? Aríyo imde'e kíítswor.
4. Eehek s'een matsí keewa eto eega ete aaríyo ímde'e kíítswor.

5. Keez aap'otsí k'aníyír bokaaw bíítsonat aashk bíítso s'een matsí keewon fiínde'e ítí daníyíruwosh kíítswer.
6. Haníyere dashí gookíyiru nat kímshí aap'ptsn/s'een matsí keewotsn s'een matsí keewo fiínor.
- A. báko
 - B. haníye oko
 - C. b'wotíyalor
7. Haaíyere dashí s'el sekí keewots bíitsatse k'aat'otse keewewo.
- A. Aats - baakí
 - B. Gurí - k'ut'a
 - C. Aats- k'ara
 - D. Darí- desha

Bodanonat dan bok'azo s'íilosh k'aníyek jaanda

- A. Haníye dashon k'ot'ok keezotse t'íínts dano awuk'o it dantsok'o s'íilosh wekín gawíyosh jaandots k'úmots t'íínrno. K'úm manotsno sheengshde'e s'íílr Sheengsh dannte wotal (✓) ayíyí danatstewotal (?) b'ja1mon danatst wotal (X) c'iir hanotsi jaandots s'eentsuwor.

T a.	Ariíyet daní detsotsí	✓	?	X
1	Azde'e guut'o eeg b'wotok'o keewiru nababiyo k'úmo t'íwíntsre			
2	Geenz azde'e guut'onat k'awun azde'e guut'ots eeg bowotnat bok'osh k'osheyon t'íwíntsre			
3	Awuronat ewukon, beshíru wósho eeg b'woto galre			
4	Ketonat eehek s'een matsí keewotsí galonat guut'on falre			
5	Aap'otssh kaaw bíítsonat aash bíítso ímo falre			
6	Goonkíyíruwotsnat kímishíru aap'otsí galre			
7	Arí keewotsnat b'tookí k'úm wottsotsí galre			
8	K'osh k'osh tími shápots bobeyok'o danre			
9	Kúp' k'umonat bad'k s'eenmatsí keewots dágotse beyíru k'osh k'osheyo danre			
1	S'el s'ekí keewotssh bíts ímo falre			

K'ot'ok Awuda

Ashonat Jeenona

K'ot'okan jen tatsotsi; Daniruwots k'ot'okan dan itk'iriye okon

- Aap'otssh ik naaronat gonkera biitso imetuutwut
- S'een matsi keewotsi boteron guut'etuwut
- Tipatse k'osh k'osh naari shúútsotsnat golotsn fiinitutwut
- Wot'etsonat k'and ash keew kiitsi c'iirotsi bomanit beyokok beezitutwut
- Ko'eyi aap'o guut'etut
- Jiisho shide'e shiyeyonat Kaashon fiinituwut
- Tiizonat s'aagi keeweyo k'aaniyitutwut
- Jiishotsi shoyide'e k'osh k'osh terwerotsi fiinitut

11^L Gawiya 1^L aawa

Eeniruwotsnat jeen shuweyi fiina

Aap'otsnton daneya

Eeniruwotsnat jeenshuweyi fiina etíiru nbabíyotse andr aap'otsí haníyere dashí jaandots beezere. Bobíítso sheengsh s'íilde'er nbabíyo sheengsh nababor.

Ta.	Aandr Aap'otsí	Nbabiyotse bodelsts Bobíítsa
1	Alo	Shuno
2	Goonkeya	Ik wota
3	Shuwi maa	Mááts na'i atsa
4	Katsno	S'eekno
5	S'oott'i taalwota	Máátsonat ngushi taal wota
6	Eniruwotsi	Naana'otsi /jawetsonat baarona
7	Amali wonawoneya	Doyi woneya /k'osh k'osheya

Nbabiyé shini sstotsi

1. Eeniruwotsnat jeen shuweyi fiina eteyor itsh shisheyiru keewo it toohotsnton keeweyar iti daniyiruwosh keewuwor.

Nbabiyi wora

Eeniruwotsnat jeen shuweyi fiina

Jeenon shuweyi tero s'iiliyir koni etets asho merejonat dan daatsi alo detsfe. Merejotsuwe dani mootse, goonkeyi weerotsoke, nogálgálötse daatseyiru moowotsoke/dirjitiyotsoke imo faletuve. Merejiyan bogon im falituwots maa hanots bowotiyalar merejiyonat danon shineshuitso kotidek geyiru angó beshiyirune/ betsirune etonmo faliratse. Hansha err meytse ashots nugashe máátsi goonkeyi jangatse shiyeyi nemo bi'aloni merejiyok'o t'iintso faletuve.

Jeenon shuweyi tera no'etora koni etets nugashe máátsi goonkeyi jangonat máátsots shuwi moonat nugushana'i atsonton goonkets k'is'otsi t'iiwintsts jeeni naar wotat ashots bo'eenor

azeyonat gálotse daatseyiru keewotsn tutson mááts na'i atsonat nugush na'i atsats bod falit kic'otsno s'iiletuwe. Jeenon shuwi tero jeeno kotoniye beshat ash naar iki beebyeo, nemonat teron ash ikatse, maa ashots ash naar ikats b'dowiru goond keewotsi s'iil falet jeen koti were. Eeniruwots jeenon shuwi teri biitso eeniruwots tookono, atsono eenonat katson, eenirwotsnat bomaa ashots dagotse beyiru goonkeyonat s'oot'i taal woto, maa detsi naaronat shuneyiru toohots dagotse dataset goonkeyo/máátse nugushi goonkeyontoo desheke. Jeenon shuwiyi teri merejo eeniruwotssh geyituwe eteyi, eeniruwots maa bodetset wora eta. Worhanu, ayi kinde keshotse, amali wonawoneyots, kááronat toho beyar sheengo maand wokin goondo maand jiishet wor b'wottosha. Hanb'wottsetse eeniruwots haniye dambi beezeets kic'anotsn bobeyo b'awasherawok'o shiro s'aniye b'oorerawok'o, bomoo sheengsh deshr sheengsh k'eezosh bobodetuwoek'o kis'manatse gawon/sheeng marej daatso boon geyituwe.

K'aat' ika, Nababar t'iiwintsa

A. Haniye dashi aatots nbabiyotse keshkno bo'aaniyono aap'on keewuwor.

1. Jeenon shuwiyi teri merejo bogo maand eeniruwotssh geyituwe ete eegoshe?
2. Jeenon shuweyi teri merejo bogo maando imetuwoats konotsne?
3. Jeenon shuweyi teri merejonat danon geyeyiru weeron bodo falatse eteyiru kis'o eebi?
4. Eeniruwots jeenon shuweyi ter merejo sheengsh daatso bok'azal eeg naari toho beyi kic'e bo'ats bode?

11^L Gawiya 2^L aawa

B. Haniye dashi aap'ots nbabiyotse keshkno "A" shirots beezeets aap'otssh "B" shirotse beyiru aap'otsitse ik naar biits detstso gede'e jagiwor.

"A"

- 1. Kinde-kesha
- 2. Wota
- 3. Naara
- 4. Jeena
- 5. Tooha

"B"

- A. nuutsa
- B. k'aat'a
- C. geya/shuna
- D. shoodala
- E. kic'a

C. Haniye dashi t'ints aap'ots nbabiyotse keshkno "A" shirotse beyiru aap'otssh "B" shirotse beyiru aap'otstsitse goonkera biitson jagiwere.

"A"

- 1. Ala
- 2. Boga
- 3. Kup'a
- 4. Woneya
- 5. Shaana

"B"

- A. k'ashiyeraka
- B. maawa
- C. muk'a
- D. fiiniya
- E. aasha
- F. eenre

K'aat' gita, Guut'a

A. Haniye dashi terwerotsi jiishi weeron fiinore

1. Kaashor, shiyeyor dani ko'eyatse daatseyar mastawasho deshde'e waar k'aat'itsi it toohotssh shishiwere.
2. Daniruwots iti daniyiruwo itsh b'nababit jiishotsi k'ewude biftsi jen jen k'umotsi it mastawashiyats deshde'e waar it k'aat'itsi toohotssh shishiwere.
3. Ashonat jeenon s'iiliyt s'eegonat tiizi keeweyo k'anide'e waar k'aat'otse nababar shishiwere.

S'eegonat tiizi keeweya

S'eegonat tiizi keeweyo ashotsi geyeyiru keew iki k'is'o maand kakuwosh, maniyosh, shuno bodetsetuwok'o woshosha err k'alet keeweyi naare.

S'eegonat tiizi keeweyo polotiki moowotse, Íik' k'oni moowotse, k'osh k'osh naari fiini moowotse wokin ik ashon k'alo faletuwe. Tek'o'amiyo wokin b'iin k'ebiruwotsi tiizi keewon adir, b'maand bowetuwo k'o woshosh k'alit weera. S'eegonat tiizi keeweyo b't'iinor keewe man b'tiwintsit keewi jówats /kis'ats wotarni ashots keew man tuzit keton bato faleraw sheeng / shaawu aap'on k'awintsde'e t'iintso geyituwe.

B. Huniye dashon k'awun guut'iko itsh t'iinre t'iints guut'anitse arik wottsonat b'tooki k'úm wottsotsi galde'e kiitsuwere.

Ashna'o azeyat hambetish b'borfetso b'jeenats kic' betso waaf ayi keewots fa'ano. B'jeenats kic' betsiru t'uganotsi waat'osh k'ee jinaka. K'osh k'osh weerotsn k'osh shood baziyonat átotsi k'aniyit fiinats bjiitse hako ayi nato taawire. Ashots bogálotse bok'aniyiru átotsi nemi átno eta etefo.

Nemi atanotsno andi nobeyiru dúranatse fiinats jiitsiru ashots fa'ano. Ik ik ashotsu nemi átanots ashats kic'o betsosh falitune ett fiinats jiitso geeratsno eta etefo. Nemi áto saayinisi weeron k'amiyek wot b'k'eztsotsna ash manots jángman ar woto falituwe.

Nemi áto bac'de'e úshetk, gúdik, fuutetk, bowoterna miti s'ap'o, maaro, k'ook'ro, sheto múúno nat gizotsoke k'osh k'osh weeron fiino faletuwe. Ashotsuwe bonemonat boterok'on fiinats jiitsituno.

Arirosha; Barohi s'uup'o tiishde'e waar kiide'e di'ide'er usho maac'itsi shood jámosh ata etefo, Giranz gook'o/mak'tson ash gúdo sheed'ani detsts ashosh sheenga /ata eta efefo. Jámon nemí atots saayinisi weeron k'aniyir finats jiitseyink'e ayi k'alo bodetstsok'o saayinisiyo danire.

12^L Gawiya 1^L aawa

C. Ashots jeen s'iilits keewatse shiyeyar it shiyets keewo ko'eyi aap'on deshide'e dashi imets jiishi weeron k'anide'e waar k'aat'otse nabor. Ko'eyi aap' guut'i jiishotsi fiinats jiitswor.

Ko'eyi aap'i guut'i jiisha

1. Ko'eyi tooko/kis'o guut'a.
2. Beyokonat waro guut'a.
3. Ko'eyatse daatasets ashotsi guut'a /shúúts detso
4. Ko'eyatse daatseraw ashots shúúts guut'a.
5. Kis'o/ajendo guut'a.
6. Keeweyiru keew jámotsi guut'a.
7. Shiyeyat bodetsts k'ec'i k'úmotsi guut'a.
8. K'ec'i k'úm man s'uwarts /shirots daatsats ashots tuup'o beeza.

Han weeron ko'eyi aap'i detsi guut'i weero s'iiletuwo.

Baabben 2^L shiri dani mootse 10^L k'aat'óts daniru naana'ots 7^L gaareyi ko'eyi aap'a.

- Ko'eyi beyoka; Baaben 2^L shiri danimaa
- Ko'eyi saayito; 3:00
- Ko'eyatse daatasets ashotsi shúútsonat bofiinona.
 1. Daniruwo sharano Amsalu - ko'yiruwoni
 2. Adbirgaye Asmamaw - guut'ki
 3. Daniru moc'ire Azowi - k'ebka
 4. Daniruwo Aron fk'oduwi - k'ebka

- 5. Damiruwo Aldo Bagaweyi /k'ebka
- 6. Daniru mangier Adeli /k'ebki
- Ko'eyatse daatseraw ashotsi
 - 1. Hamati Asmamoyi -shoodona
 - 2. Alboro dibabi -kic'ina
- Bo'atse shiyeyet ko'eyi ajendotsi -kis'otsi
 - a. It dani mootse jeenats kic' betsit keewots eeg eegno?
 - b. Daniru iko ambts kbebiyotse kindo bfali?
 - c. Noosh imets mas'afonat mas'afi mootse nowushrts mas'afotsi aawuk'owe nodetse?
- Shiyeyonat k'ec'i k'umotsi
 - Shiyea
 - K'ec'a /biitsi k'uma

Ko'ets ashots tuup'

12^L Gawiya 2^L aawa**Merej daatsosh nababi málotsi**

Merej daatsosh k'osh k'osh naari nababi málon nababituwo. Manotsitsno jenjenots haniye dashtsanotsi s'iilo.

- a. Maramaref nababi mala; Nbabiyan naaro k'osh nbabiyi naarotsiyere k'osha. Eegoshe no'etala, nbabi naaran k'osh nbabi naarotsiyere sheengsh gits kindr t'iwintsde'e nababetka. Nbabiyan sheengsh gits kindr nababetka. Sheengsh gits kindr nababar maramarar nodetssts danatse tuwr b'naaron andr watts nbabi manatse mrmari azi fiinatse jen k'úmotsi at'ana/dana eta.
- b. Hambr hambri nababi mala; Nbabi naaro han nogeyets keew bááru shol shol aashde'e nonababit mala. Ariyosha; Mas'afi moots amr nogeyiru mas'afu nokishiye okona, nogeyiru tooko faac'de'e kaari kaari s'iilon nonababit nababi naara.
- D. Maramarif nbabi naaro fiinats jiitsr ashonat jeenon s'iilts kguut'otsi sheengsh nababar biitsi sheeng k'úmotsi k'aat'otsa it tohotssh nbabiyon keewuwor.
- E. K'ot'ok keezotse t'iints maastawash detsdetsi naaro de'er haniyere dashi t'iints guut'i jen k'úmo k'awintsde'e guud'er.

Daniruwots bomaa fiino wotere bot'natiyo bofinor bo'ats bodiru kic'otssh biits imiru daniyiruwotsi woter k'osh boon aayifots bobeyok'o bodanal bodaniru dano sheengsh danosh tuwituno. Dano boosh b'gali naaronat ik ik tooki kic'otsn tuwtson bodanosh t'ug wotiru keew detsts nana'ots bodanosh geyit keew jámotsi fiinats jiitson wotere t'iintson aayiy bodaatsit weero geyeyal naana'ots k'ank k'awuntso daatsiyo falituwe. Daniruwotsi boon kic'iyiru keewotsnat boosh geyit keewotsi bokeewituwok'o k'up'iyink'e shino faletuwe. Hank'o gowo b'beyo bodanink'e bo'ats bodiru k'osh k'osh k'ic'ots danr keton biitso bodaatsituwoko weshiyank'no.

- F. Haniye dash nbabiyotsi git wotde'e it nababiye okon biitse beezeets s'el s'eki keewotsi galde'e it kishiye oken bobiiitso kiits falit s'een matsi keewo fiinor.

Aáu Abkoli

Aáu abkoli etef ash een iko fa'e b'tesh. Ik aawo b'taro maand káári káári b'amfe weeratse az sheeng na'a iku weeri gáshatse beedek'at bi'eepfere bdaats "Eege tni'e, neenk'o az sheeng ashó miis'a, kasha, ba'ko eege maac' k'ewetsok'o weeratse bi' eepeti?" Ett bi'aat. Na'unu dek'at "Tniho s'iketatniyaliye ti'eeppiri, taa eyishok'o tufkéto, Eeshok'o nib gaano" ett t'úwe aawo b'tooko jejat taan bshunor 'ook'uni' b'shunor 'nibalu' ett gac'at, tnib k'úuniyiru keniyosh amat gero gaad'atniye bi'et. Abkolu dek't "waabo iik'ono! b'tufo b'ketere b'nibo b'gaanal eyishatsneyamo, eeshatse b'shwotsok'owe biish bi'ar? máátso biin shawi? Waabi dára aawuk'o gac'e! k'anik'ra! jinr b'k'eere nibo b'k'os'or k'azetuwe. Nib b'k'os'fetso maac' gáwun woto sheenge tni'e!" bi'et. Na'unu bi'aac'úwo shor shor aashidek' fir bazat t'awash b'ga'lo maand bi'am.

13^L Gawiya 1^L aawa**K'aat' keeza, k'éba**

Haniyera dashe iti daniyiruwo, daniyiruwo mas'afotse “Eedisiya” etiru tooki shirotse itsh nbabiy o t'ewashde'er nababbituwe. Err Nibabiy man sheengsh k'eude'er maastawasho desher. It detsts maastawashatse it k'aat'itsi toohotsnton shiyewer.

K'eb fal Eensha

Kátso goorotse, jen jen k'úmo bad'tsotse galde'e nababo dan daatsosh sheeng weera. K'eb o eenshosh haniye dashi k'úmanots nibndek'o sheenga.

1. Naba eto wash dek' b'woto dana
2. Ashots keeweyo k'utyik'aza, k'út'iyosh nogeiyial t'awash de'e naandre eed'iwe err eegosh nk'ut'itsok'o keewa.
3. Koni etets wósho aap'on wotere nbabiyon itsh shishiyewor sheengsh k'ewude'er ashots keewumansh sheeng s'iilo deshr ac'iyonat gac'k'aza.
4. It k'ebor it waaz mec'ro imr s'iker beya.
5. It k'ebiru keeweyotse jen jen k'úmotsi galosh kup'a.
6. It k'ebts jen k'úmotsi sheemgsh k'oshotssh beshiyo b'geiyial beshiya.
7. It k'ebiru k'úmotse sheelon keewets keewo it daatsora manoke “han sheela” “han ara” err keewuk'ay sheeleyoko t'awashde'e keewa.

K'aat' ika; Aap'i jawa

Tipotsatse shúútsonat goli fiina. Tipotsatse fiineyiru shúútsotsi ik tipatse uuts wot falit shúútsotse fiino faletuwe.

Ta.	Tipa	B'tookon beek shúútsa	Desheyat waak shuutsh	Tookniy shúútsa	K'ali shúútsa	K'awuntsa
1.	Faac'ere	Faac'a	Faac' faac'a	Faac'iya	Faac'eya	Faac'eka
2.	K'irre	K'ira	K'ir k'ira	K'iriya	K'ireya	K'irka
3.	Biik're	Biik'a	Biik' biik'a	Biik'iya	Biik'eya	Biik'eka

4. Dambi it bek'ts anyi weeron haniye dash tipotsatse shúútsotse shwide'e kiitsuwor

Ta.	Tipa	B'tookon beek shúútsa	Desheyat waak shuutsh	Tookniy shúútsa	K'ali shúútsa	K'awuntsa
1	K'onre					
2	Karnre					
3	Ud're					
4	Amre					
5	Tahere					

Tipotsatse golotsi fiina

Tipatse fiinef golots ayi/aankat bowoterna bofine naaronu k'oш k'osha. **Ariyosha;**

Tipa goli

1. Doofere-----Doofa
2. K'awunre-----k'awuna
3. Gaalere-----Gaaletska

3. Dambi it bek'ts ariyi weeron haniye dashi tipotsi golo maand wonide'e fiinor

Taawa	Tipotsi	Goli
1.	Geetsre	
2.	Aashere	
3.	Ipere	
4.	Kaapre	
5.	Eenre	
6.	Biik're	
7.	Shibere	

13^L Gawiya 2^L aawa**S'een mats keewi málotsi**

S'een matsi keewi mála etoni s'een matsi keew iko b'imiru biitsi weeron naaro kayide'e matsetwot'et mála eta. Hanweeron aab k'awunonat ket borni aap'i jawotsitse haniye dashtsank'o kayide'er s'iilo falituwo.

1. Ooshiyi s'een mats keewa, watituwe etonat woteretse eti s'eenmatsi keewon guut'ef s'eenmatsi keewa. Ariyosha;
 - A. Awuntsets ikl k'aat'ots daniru na'i. = wotituwe etet ooshiyi s'een matsi keewa.
 - B. Hambets taa t aawi misho mááratse. = woteratse etet ooshiyi s'een matsi keewa.
2. Jiishi s'een matsi keewa. Hank'o k'ali, hank'o wota eti s'een matsi keewi naara.

Ariyosh; Es'atse tuwi?

3. Aatni s'een matsi keewa, aati weeron beezets s'een matsi keewi naara.
Ariyosh; aake ni'amir?
4. K'ees'iniyi s'een matsi keewa, han naari s'een matsi keewoni ado, gene'o, shit'o wekin shuneyo...kiitsosh wotit s'een matsi keewi naara.

Ariyosh; uff ... ! anda muk'i ti'atsitso b'shaamp'

4. Damabi t'iints maastawashtse tuwr haniyere dashi t'iints aap'otsn ooshiya, k'ees'iya, aatniya, jiishni s'een matsi keewo fiinor.

- A. diha (ooshniya)
- B. sheenga (k'ees'niya)
- C. káára (aatniya)
- D. s'eega (aatniya)
- E. wodma (jiishniya)
- F. agere (k'ees'niya)

Guut'i Jifuwa

- ❖ Guut'i jifuwots work'atats guut'eyiru k'úmo sheengsh b'beshiuwok'o woshosh ayi k'alo detsfno. B'wottstsna nowosho sheengsh beshiyosh fiinats nojiitsru keewotsi sheengsh dano noon geyituwe.

- ❖ Bori noonotse fiinats jiitsef guut'i jufuwi naarots ayino. Manotsitse k'atsotsuwe.
 - a. Eediy (k'op'i p'afi (.)
 - b. Git k'op'a (:)
 - c. K'op'onat gala (;)
 - d. Gali c'ira (,)
 - e. Keez k'op'a (...)
 - f. Ash keew kiitsirc'iwa (" ")
 - g. Keew k'ees'iyi c'ira (!)
 - h. Keew aatsniy c'iraa (†)
 - i. Aati c'ira (?)
 - j. Aangadi c'ira (/)
 - k. Kep'a ()

Haniyere dashon nos'iilet wot'etsonat k'and wotts ash keew kiitsi c'ira.

A. Wot'ets ash keew kiitsi c'ira (" ")

1. Guut'iruwo k'u'm man bik b'wotk'azo kiitsosh fiinats b'jiitsru c'ira.

Ariyosha; Nodirjitiyo/fiini moo “beero, sukar, k'aashet mááyotsi, buudo, zaayito kayife”ett fiini maa naasho keewure.

2. K'osh noonoke wushrets aap'otsi noguut'or nok bowoterawok'o kiitsosh c'iranits beezefe.

Ariyosh; B'tufi wééshosh kic' wottso "nerbi" shoode ett keewure hakiiniyo.

3. Guut'iruwo bobiits b'jaleraw jewuri keewots galosh fiinats jiitsfe

Ariyosh; Taan k'ewatse ni'etal ni'aas' neen bii'ztsok'on "doogi na'u" geyar de'e.

4. Git ashots noono bokeeweyor bowonawoneyiru k'úmo kiitsosh aayiyituwe.

Ariyosh "Hambets dani moo amri? Ee amre! Eegoshe ni'aat? matobili kic'o fa'ere etni!"

B. K'and ash keew kiitsi c'ira (')

C'iran guut'iruwo b'guut'iru k'úmotse k'osh keezl ashi k'úmo b'bayaal bi'aali galde'e kiitsosh wotit guut'i c'ira.

Ariyosh; "ku'p'ar danr sheeng k'awunts daatsosh 'jám aawo kúp'ore ' etiru noon danifo izo gawuwone" ett k'aat'itsi naash daniruwo b'toothotsi izre.

14^L Gawiya 1^L aawa

A. Haniyere dashi guut'otsits manit guut'i jifuwotsi bomanit beyok beeziwor.

1. K'oosh neen ti'izit keewo fa'e b'et Aa'u Adel aawuk'o bi'ekituwok'o b'danawotse gito gimbefets k'osho neen ti'izit keewoni fino ndaatstsk'ona neesh wotit, bdanono míik'i gifnk na'u geyar máátsso de'er moo deshr nbeyisha maa detso sheenge sezituwe moo sezok'o ind nihonu s'ezake maa detsonu mangife etosha etefoni bi'et
2. Besha etre barambarasi besha ngizo adaron tiyok betuwe adaroniye bog mang keewo aaliye jaleyo bi'aaliyal adar imetuwonu adar dek'etuwonu aaliye etefoni

K'ot'oki gúúpa

K'ot'okanitse nana'ots bog maando it fiints guut'onat keewi fal eenshosh wotit keewotsi s'iilro. Eegoshe it etala aap'otssh ik naari biitsonat goonkera biits imatse tuwat s'een matsi keewotsi boteron faac'dek' noguut'tsok'on terwerotsatse t'iiwintso falro. Haniye k'oshono ash keewa kiitsi c'irotsi etonu wot'etsonat k'and ash keewu kiitsi c'irotsi dek'at timo s'eentsdek'at guut'ro. Ari keewu wottsonat b'tooki k'úmon aak'o galo faletuwok'o aron finat s'iilro k'oshonuwe s'eeagonat tiizi keeweyon k'ani dek'at keeweyo wosho terwerro.

K'oosh weerono tipotsatse shúútsotsnat golotsn fino faletuwok'o danat fiinero k'osh k'osh terwerotsno jiisho shoyidek'at fiiner. shiyeyonat kaashono jiisho kotdekat fiinero.

14^L Gawiya 2^L aawa**Shuuts aanar s'iili aatotsi**

1. Haniye dashi aap'ots goonkerawonat ik naari biitso imer.

Taawa	Aap'a	Ik naari biitsa	Goonkera biitsa
1.	Baawa		
2.	Jira		
3.	K'ama		
4.	Hekta		
5.	Sheefa		
6.	Wora		

2. Haniyere dashi eekdek' beezeets aap'anotsi tipa, shúútsa wekin goli err galde'e beezeWer.

- a. Tatrere
- b. Danetsi
- c. S'ek'a
- d. Asha
- e. Atsá
- f. Imire
- g. Kemka
- h. Shayire
- i. Keewuka
- j. geetska

3. Haniye dashi t'iints s'el s'eki keewotsn s'een matsu keewo finore.

- A. beeri buuda
- B. shiyi duma
- C. marashi gúda
- D. múúle muka

4. Awud naari s'een matsu keewotsi ariyon te'ude'e kiitsuwor.

Bodanonat dan bok'azo s'ílosh k'aníyek jaanda

A. Haníye dashon k'ot'ok keezotse t'ínts dano awuk'o it dantsok'o s'ílosh wekín gawíyosh jaandots k'úmots t'ínrno. K'úm manotsno sheengshde'e s'ílr Sheengsh danrte wotal (✓) ayíyí danatstewotal (?) b'jalmon danatst wotal (X) c'iir hanotsi jaandots s'eentsuwor.

Ta.	Ariyi dani detsotsi	✓	?	X
1.	Eeniruwotsnat jeen shuweyi tera etiru nbebiyo nababat danre.			
2.	Nbabiyotse keshts aap'otssh ik naari biitsonat goonkera biitso imat fiinere.			
3.	Tipotsatse shúútsonat goli fiinere.			
4.	S'een matsu keewi naarotsi danat ariyi imo falre.			
5.	Wot'etsonat k'and ash keewu kiitsi c'iri fiino k'alo danre.			
6.	K'osh k'osh keeweyi jebotsatse beshiyeyiru woshotsi k'ewude'e mastawashi detso k'alo b'detso danre.			
7.	Ari keewotsnat b'tooki k'úmon gallo falre.			
8.	Ko'eyi aap' detsi naaro eeg b'i'arok'o danre.			
9.	K'osh k'osh naari s'el s'eki keewotssh biits imo falre.			

B. Haníye dambí jaandotse (?) nat(X) etíru c'írotsí ítbeezts k'úmotsí jíík' aanar k'ot'kotse ímets shaaníyo ítsh b'galeftso sheengsh nababor. Err s'uwartsno daníyíruwo/ru ítí bo'ayíyít keewo b'beyal aato k'azk'ayer

K'ot'ok; uutsá

Dó k'úma

K'ot'okan jen tatsotsi; Daniruwots k'ot'okan dan it k'riye okon;

- Dó k'úmi jango danr b'k'alo keewituwut
- S'eenawu s'een matsu keewotsi bonaar naaron galde'e beezipitut
- Ketonat eehek s'een matsu keewotsi galituwut.
- K'oosh k'oosh t'uup'otsoke itdaatsts merejiyitsi b'geyitsok'on mastawashiyats detsetut.
- Jewuri keewotssh ik naari biits detsts k'oosh jááwonat jewuri keewotsi kewituno.
- Tep'i guut'o guut'etuwut
- Aatsni jewuronat keewu k'ees'i jewuron it gúút'iru gúút'onat it k'aliru keeweyotse fiinats jiitsitut.

15^L Gawiya 1^L aawa**K'al faleraw keewo aali****Aap'otsnton daneya**

K'al faleraw keewo aali etíiru nbabíyotse andr aap'otsí haníyere dashí jaandots beezere. Bobíítso sheengsh s'iilde'er nbabíyo sheengsh nababor.

Ta.	Aandr Aap'otsí	Nbabiyotse bodessts Bobíítsa
1	Maac' k'ut'a	Baatk'ra/ k'ayi k'ra
2	Kisho imk'aza	Mekee k'aza
3	Keewo t'aluwutsere	Keewo Awashutsere
4	Dats jiik'atse	Jám datsatse
5	Nawirawok'o	B'eenawok'o/b'eenawok'o
6	Azerawok'o	B'finerawok'o
7	Meka	Da'a

Nbabiyé shini sstotsi;

2. Daniruwots ash iko dó k'úmo detsfe eteyor eega ete itsh b'i'ar?
3. Dó k'úm detsts ashots bobee k'eyotse eeg sheeng keewe bo'ats bode bi'are? Gond keewoniye?
4. Ashotsoke dó k'úmó beyo dats eenosh eeg k'ale bdets?

Nbabiyí wora**“K'al faleraw keewo aali!”**

“K'azate daoktero beete etetuwtute!” bodank ashno aak'owa ‘k'al falerawu keewo ali !’ etetuno? botooko fiineratsa? etosho falitute. “Faleratse!” etiru aap'o ttookotse tkishiye hako natre. Han ara. Ayi keewotsatse tuwat aap'manton tdets ts goonkeyo k'ut'bazre.

“Faleratse!” etiru aap'o ayi aawo finats b'jiniri kabirawu, maac' k'ut'onat oot' deshaw keewots bobeyora. Hanb'wottotse jámon ti'atso daratse hank'o wotera keewanotssho ti kisho imatse. Eshe “faleratse” etiru aap'o b'tipotse kishat biitsre!.

Datsi jiik'atse ayidek' gonad/manga etef k'úmoni keewo taash t'aluwutsere err k'úma. keewo taash t'aluwere err k'úmf ashoni haniye shin keewu iko b'fiinere biish kaawu k'aztso, fiin man b'kaawerawok'o woshtsonuwe "faleraka tñini" err amanar k'oshotsno bo'amaniuwok'owa b'woshfo. Dats jiik' jámon ar b'woter awok'o, falfetserak, kic'ik, k'úmerawonat faleraka b'wottsov'owa bokeewufoni. Han b'wottsetse han naari ashots eenerawok'o woshitune, nawerawok'o woshitune, fiino azerawok'o woshitune, gawints k'úmerawok'o woshituno.

Daniruwots it nbabiyo hanok need'ir dambi it nababts timanotsitse it dants keewotsi iti daniyiruwosh keewuwer. Haniye dashi nbabiy timotsitse tuwitune err it k'úmet keewotsi iti daniyiruwosh keewuwor.

Hanton goonkerawu dó k'úmoni "faletuwe" etiru k'u'moni. Hannaari k'úm detsts ashots keewi andr iko bo'ats b'goonkeyor keewoman bomeketuwok'o bogitsotse boosh b'shiyiruwotsna bo'ats bodts goo mann genewa bogenewefo.

Teshts kic'ostssh biitsosh andi shuweyiru nana'ots de'er andr taarkiyo fiinosh daatseyiru gowotsn fiinetuwe. Besho falerwu ariru kic'otsi biitsosh wotit weer iko fa'e err bo'amantsotse nib s'eenon fiinots kiindfno. Jám aawo boshino maandi fiinotsi kaatsosh galok'o de'e bosha'efni "falefe" etiru aap'oni.

"Nibo gaad'r shipo! jámon faleratse!" "Asho aashsats beezo! k'aye bako! jámon faleratse."

"Tufí kuunti s'isonye bog geenzts dadri moo /fook'iyo aar datsi giwo falr b'beetuwo'k'o wosha! jámon faleratse". T'iwintsuwor! dambi keewu jámanotsi falere. "faleratse" ett tesh tsotsu jiitsat bo p'imbo tiitsrno. It andi dûransh adar nana'ots, it tooko gond k'úmoniye wokiwor! dó k'úmo eenshuwer! It k'úmo b'kaawisha "faletuwe" etiru galo galde'er sha'ore.

15^L Gawiya 2^L aawa

K'aat' ika, Nababar t'iiwintsa

- A. Dambi nbabiyatse tur haniye dashi s'een mats keewotsi sheengsh nababde'e arik wottssotssh "ara" err koot wottssotsshmo "koot" err aaniwor.
1. Keewu kabirawu ashots faletuwe etiru k'úmo shoyefno.
 2. Guut' t'iintsiru ashots datsanatse faleraw keewo aaliye etiru k'úmo detsfno.
 3. Falet keewotsi "faleratse!" etf ash jámots bok'úmo ar wotere.
 4. Andi nobeyiru dûr borfetso ash na'o aashitsats beezo faleratse.
 5. Bogawutso boosh b's'eenf ashots datsan sheeng /sháán weero dek'tsotsi.
- B. Haniyere dashi aap'ots nbabiyotse keshkno bobiiitso dikshneriyotse geede'e waar guud'er.
1. Detsa
 2. Faleraka
 3. Faleka
 4. Keewa
 5. Awashere
 6. Genewa
 7. T'aluwa
 8. Dats - jiik'a
- C. Haniyere dashi aatots nbabiyotse keshkno k'aat'otse git git wotde'er bo'atse keeweyor.
1. Nbabiyotse t'iints k'úmotsitse shoy noon b'geyit k'úmo aawune? Eegoshe? Shiyewor
 2. "Andirtaarikiyo finosh twituwe" Etiru asho aawu naari k'úm detstsonne? Eegoshe bokúmtso boosh s'eenfe ete?
 3. Keewo taash t'aluwere eti k'úm detsts ashots bobeyo kááwo bfali aawnari k'úmon b'wotok'o keewuwor.

K'aat' gita; Keewa

- A. Gaare gaarewon wotde'e "dó k'úma" etiru keewi tookanatse k'awun guut'o k'anide'e waar k'áát'otse it gaare jiishiru weer on t'iintswor.

- B. Gaare gaarewon wotde'e dó k'úmo tohar beyotse b'detssts k'alo s'iiliyir shiyeyar it bodts gúúpo k'aat'otse keewuwor.
- C. It gálotse k'aleyiru ash eenots ko'eyatse daatseyar it daatsts jen k'úmots maasta washo deshde'e waar k'aat'otse t'iintswor.

16^L Gawiya 1^L aawa

K'aat' keeza; Guut'a

A. Daniruwots! Haniyere dashi t'iints maastawashatse tuwr dó k'úm detsts ashotsnat dó k'úm deshaw ashotsn nokoriyir git k'atsoniyere bowaw tep'i guut'o k'aniyide'e waar iti daniyiruwosh kiitswor.

Nokoriyi /tep'i guut'a

Guut' naarotsi s'iiliyit noono ayidek' dants nooni ashots ik naari k'úmo deshatsno. Ik ikots shirta bo'et, ik ikots awuda bo'et, k'oshotsu aani keeza bo'et. Eshe k'ot'okanite nos'iile tuwo ja'm kayiyi manitse aalerawo nokoriyi/tep'i guut'oni.

Tep'i guut'o mooshiyit kis'otsatse guut'et nababiruwots wekin k'ebiruwots keew iki kis'o are b'woto wekin koot b'woto kiitsosh kic'iru, guut'iruwo guut'o keew ikosh gaatsar keew iki kis'o ik kaat baron woteratse err wotituwe err guut'osh b'falitk, wekin git mooshiyiru k'úmotssh eed'k arar kis'otsi wotituwe wekin woteratse err t'iintsr s'uwartsno b'gawo b'jeep'tso maand kup'iyir k'oor iko kup'iyir ik k'ec'o maand bodonat ashotsi maniyo kic'ef guut'i aara

Nokoriyi / Tep'i guut'i naara

Ayi dani ter maramaref ashots bokeewutsok'ona danonat daniyi málo dani "sayinsiya"bo'erna aani k'oshots "artiya" bo'et. "Artiya"etiru mara mariruwotsi danonat daniyi málo higiyo deshatse bo'etsfo. "Dantso daniwa" bo'eti naarok'owi.

Sheeng daniyik woto b'tuup'eti, ash man falatsna bákona b'daatsiru slt'anatsnali etefo. Dan iyiruwosh b'geiyiti b'daniyiru dani naaro sheegshde'e dana, errni bonibotse bomooshfo. "sayinisiyo" fiinats jino b'falit higiyots fa'ano. Daniyiruwonu higyanotsi sheengsh dan baar b'woteraw b'falonat b's'iil weeronus beyiru higiyotsi goliyi /sháániyi falit doyi kiitsi falitk woto bin geyituwe etfno. Han weerons daniyiru jámo daniyi teri saayinisiyo salat'ank woto boon geyituwe etfno.

Asho ndaniyal danetuwe etiru moosheyi k'úmo detsts ashots fa'ano. Daniyo k'osh kis'a, danonu k'osha etiru ashotsu ayino. Eeshe daniyo dano de'e b'weyish geyala danonat dani higiyotsi

sheengsh dano noon geyiyalkeya? Dan de'e wet keewotsi dana etoni ando, keew ik tuwoko nat b'k'awuntson dana eta. Eshna keewanotsi dani teri sayinisiyoke daatseyiru bowottsotsna daniyiruwots daniteri sayinisiyi dano sheegshde'e at'anawo boon geyituwe.

16^L Gawiya 2^L aawa

K'aat' awuda; Aap'i jawa

A. S'eenaw s'een matsi keewu fiini hgiyotsatse tuwr "k'al falera keewo aali" etiru guut'otse beyiru s'eenaw s'een matsi keewotsi haniye dashi imets jaandanits bonaar naaron beezuwor.

Tipniy s'eenaw s'een matsi keewa	Shúútsniy s'eenaw s'een matsi keewa	Golniy s'eenaw s'een matsi keewa	Tipgolniy s'eewa s'een matsi keewa	Shuniy s'een matsi keewa
1...faleraw keewo aali	Dants <u>asha</u>	K'al <u>falerawo</u>	And hanoke <u>káári</u>	T <u>tookotse</u>
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				

B. Haniye dashi imets ariyatse tuwr t'iints eehets s'een matsi keewotsitse ket s'een matsi keewo finore.

Ariyosh; Káári jookfe fiinok amre, k'ac' kuref motobilonton gáweyat ayidek' gaawure.
(Eehek s'een matsi) keewa.

Aaniya ett fiinets ket s'een matsi keewots haniyere dashtsanotsi

- a. Káári káári jookre.
 - b. Fiinok amre.
 - c. K'ac' kuref motobilonton gáwere.
 - d. Ayidek' gaawure.
1. Nkooc'i misho káári máár t'natiyo tuwi.
 2. Dadri abats nkeshiye okon k'ano maand mak'ar gitl fengesho k'ofa.
 3. Bi'eshu aatse bak'ets bi'amtsosha etat btoohotsnton wotdek'at hik' hik' et eeprā.

4. Maa fiino finonk'aye neen daniyiruwo b'fayiyal iiro neen geyiratse.
5. Mngsto b'ashi kic'o s'iilt/bek't biits wootit k'úmo t'iintsre.
- C. Haniye dashi t'iints ariyatse tuwr ket s'een matsu keewotsn eehets s'een matsu keewo finore.

Ariyosh;

1. ket s'een matsu keewotsi
1. Adel wodm na'a
 2. Kaash bóga
2. Fiinets eehts s'een matsu kewo.
1. Adel wodm na'a b'wotiyalor kaash bóga
 2. Adel wodm na'a wotowabako, kaash biga
1. a. b'k'úmo taash galeratse.
b. At'anawo k'ayatse.
2. a. Andr kootiyo anashre
b. Andr kootiyo s'iilre.
c. Andr kootiyo kewere.
3. a. B'shiitso mashere.
b. B'guuri misho mare.
c. Dani k'ac'otsi kakudek're.
4. a. k'aat'anitse kos' doofots fa'ano.
b. Bog maandotsmo botatso bateratsno.
5. a. Eesh waare.
b. Ayidek't taan adire
- D. ket s'een mati keewi jangonat eehek s'een matsu jango it dantsatse tuwr uuts ket s'een matsu keewonat uuts eeh s'een matsu keewon fiinore.

17^L Gawiya 1^L aawa**K'aat' uutsa; guut' tera**

A. T'iints ariyi weerон hanireye dashi jááwonat jewri keewotsh manituwo saat'inotse beezeztotse faac'de'er beyoki bááshats s'eentswor.

Ariyosh;1. Maac'dants k'óoru maac'itso mááfa = Bi'ash gac'o b'kan jot'a.

1. Shiint'o imawo noono mááraka.
2. Kup'o deshe biro sizo shire.
3. Úrosh gat k'es`iya.
4. Bi'ash goc'o b'kan jot'a.
5. Fak'ratsi gaasho miin bor t'ofa.

1. Okoretsi na'o een bor k'ira -----
2. Een koro giwe mata galoo giwa -----
3. Tkeniyish keniyo fa'a -----
4. kani futtson granzo kindfe -----

B. Ik naari biits detsts git git jááwonat jewuron itdabfarats guud'de'e waar iti daniyiruwosh kiitsuwor.

Jewura

1. **Aatni jewure;** nganoke aal ashó wokin ashwoterawu keewo nganoke b'beyiruwok'o, neen b'shishiruwok'o, aaniyo biimetuwok'o woshde'e taawur wosh nobeshiyiru jewuri naara.

Ariyosh; 1 Datsono, aatsono gurono k'oyono nee keewuweaabni!

Nibnde'ek'a; Dambi ariyanatse no'aattsoni ashwotera keewu wotat git ash shúúts sheglo kiitsiru b'woto danere. Nokeewiyiwe "nee" etatni.

2. **Aatsni jewura;** no keewiru keewonton gookera k'úmo not'intsiru jewuri weera. Jewuri naaran izon c'ashon, jejon kaakiyon miis'on shiyanonat aretsotsn jewurde'e keewet jewiri naara.

Ariyosh;

1. K'awun ashosh iirok'oyi /joogiyok'oyi
2. Kirosch daazok'oyi.
3. **K'ees'ni jewura;** keewu iko bdetsoniye bogshde'e k'ac'ino eenshde'e shaanide'e kiitsef jewuri naara.

Ariyosha;

1. Aashitsan shaano malo mec'iyituwe.
 2. Kani alberok'o misho k'ac'era.
 - C. Dambi it s'iilts jewuranatse tuwur jewuri naar jámmanotssh keez keez s'een matsi keewo ariyosh k'anide'e waar k'aat'otse shishiwor.
1. Aatni jewura a. -----
- b. -----
- c. -----
2. Aatsni jewura a. -----
- b. -----
- c. -----
3. k'ees'ni jewura a. -----
- b. -----
- c. -----

17^L Gawiya 2^L aawa

K'ot'oki Gúúpa

K'ot'okan noono aawuk'o finats jiitsetuwok'o aapi jawonat guut'i teron sheengshdek' nos'iilk k'ot'oka. K'ot'okanitse s'eenaw s'een matsu keewotsi banaaron galat s'iilro. Eehe s'een matsu wotsonat ket s'een matsu keewotsatsa aawk'o nogalituwok'o, eeh s'een matsu keewotsatse ket s'een matsu keewotsi aawuk'o nofinituwok'onat ket s'eenmatsu keewotsn aawuk'o eeh s'een matsu keewo finnofalituwok'o terwerro. Noosh imets jááwonat jewuri keewotssh ik naari biitsdetsts jááwonat jewurotsn imro. Imet jewuri keewots bobiiitso danat s'een matsu keewo boon fiino falro. Ja'mon guut'i málotsi k'ants noonni teron eenshonat aap'i jawon detsts s'een matsu keewotsi detsdek'at guut'o k'aniyo falro.

Shuuts aanar s'iili aatotsi

A. Haniyere dashon eekdek' beezeets k'osh k'osh uuts naari s'eenaw s'een matsu keewi naarots fa'ano. Manb'wottotse boshinatsi beezeets beyoki bááshats tipni s'eenaw s'eenmatsu keewa, shúútsni s'eenaw s'een matsu keewa tipgolni s'eenaw s'een matsu keewa, shunia s'eenaw s'een matsu keewa wekin golni s'eenaw s'een matsu keewa err s'eentswor.

1. Shuts aak'a -----
2. Ayidek' aak'a -----
3. Tathi s'ayin taha -----
4. Fúúndo fúúndre -----
5. Andhanoke káári -----
6. Mít shirotsa -----
7. S'uwtso borfetso -----

B. Haniyere dashi jááwonat jewuri keewotsa eeg naari biitso bokeewiruwok'o keeweyor

1. Woro worre ere doyi doyi merr
2. Ashi ato asha
3. Dawunz bek'ro welelosh tek'efe

Bodanonat dan bok'azo s'ílosh k'aníyek jaanda

- A. Haníye dashon k'ot'ok keezotse t'ínts dano awuk'o it dantsok'o s'ílosh wekín gawiyosh jaandots k'úmots t'ínrno. K'úm manotsno sheengshde'e s'ílr Sheengsh danre wotal (✓) ayiyí danatstewotal (?) b'ja1mon danatst wotal(X) c'iir hanotsi jaandots s'eentsuwor.

Ta.	Bodano danosh t'intsets dani detsotsi	✓	?	X
1.	Dó k'úma etiruwatse t'iints guut'detso nababat t'iwindso falre.			
2.	S'eenaw s'een matsu keewotsi bonaaron galo falre.			
3.	Ehonat ket s'eenaw s'een matsu keewotsi fiino falre.			
4.	Maastawash detsi málo s'iiliyit k'osh k'osh keeweyotsi k'ewur jen jen k'úmotsi maastawashats detso falre.			
5.	Nookoriyi/ Tep' guut'o guut'o falituwe.			
6.	K'osh k'osh naari jewuri keewotssh ik naari biits detssts k'osh jewuri keewotsi imo falre.			
7.	Aatni jewuro, aatsni jewuro, k'ees'i jewuro eeg bowotok'o danre.			

- D. Haníye dambí jaandotse (?) nat (X) etíru c'írotsí ítbeezts k'úmotsí jíík' aanar k'ot'kotse ímets shaaníyo ítsh b'galeftso sheengsh nababor. Err s'uwartsno daníyíruwo/ru ítí bo'ayiyit keewo b'beyal aato k'azk'ayer.

K'ot'ok shrta;

Jááwa

K'ot'okan tátsotsi; daniruwots k'ot'okan dan bok'riye okon;

- Jááwi naarotsi galde'e keewitut
- Itsh t'iints jááwi jen k'úmo keewitut
- Jewuri naarotsi galitut
- Jewuri naarotsi s'iiliyit it daatsts ari keewo maastawashats detsetut
- Jááwotse k'áári dihonat tuwon, k'áári geenzonat k'awuni doyi detsts aap'otsi galde'e kiitsitut
- Jindots bobeshiyiru k'úmo keewitut
- Took falts kayeraw aap'otsats dabets b'út'ots fiino keewitut
- Aap'i jááwotsi geede'e guut'etut, nababitut
- Tinatse shuíútsonat golin fiinitut

18^L Gawiya 1^L aawa**Jááwa****Aap'otsnton daneya**

jááwa etíru k'úmotse andr aap'otsí haníyere dashí jaandots beezezere. Bobíítso sheengsh s'íilde'er nbabíyo sheengsh nababor.

Ta.	Aandr Aap'otsí	Nbabiyotse bodetsts Bobíítsa
1	Maa toga	Ik naari fideliyon s'uwa/eeka
2	Gara	K'ebosh shawa
3	Jááwo k'uzeka	Muk'na aap'on ayi wosh beshi fala
4	Fala	Dana, anga
5	Flsfna	Andr k'um aza
6	Nooni azeya	Nooni tuwoka

Nbabiyé shini aatotsi;

1. Jááwo eto eega ete?
2. Jááwi doyotsi danfte? Itidaniyiruwosh keewuwer.
3. Jááwo nababi málo jaw woteraw guut'otsi nababi máloniyere k'ash k'oshe?

Jááwa

Jááwo eeg b'wotok'o dants ayots k'osh k'osh shaaniyo /biitso mrno. Jááwo yootsika err keewef dani naara. Ash na'o ayi worosh /dúrosh b'bee beyi naaronat bo'ats bodts keewotsi jááwar duuwr /eefr bok'úmo guut'on beshiyoniyere shino aap'o fiinats bojiitsfok'o daneka. Hanweeron jááwi nato nooni azeyonton ik naari nato b'detstsok'o gamatere.

Guut'i teri naaran ayi nat teshk b'wottotse dúre dúri flsfnon, danek wotosh geyon, jááwiruwotsnat guut'iruwots s'iils'iilonat falon k'osh k'osh biitso ímt teshrno. Hann tuwtson ash jámotsoke ik naari biitso haniye err dek'osh asho kic'ire.

Jááwo keew iko wekin k'al iko k'ees'ide'e /golide'e kiitsi, k'úmman kup'ide'e eenshde'e kitset fal deetsk muk' wotat shaaw aap'on ayi keewotsi ikats detsts b'duubi k'úmon shishi atsi kayotssh káári shiyeyetk, shishi atsotssh kaari bodet fali /dani naara .

Jááwi doyotsi nos'iilor haniye dashtsanotsi daatsituwo;

1. Jááwo ayidek' k'uzeka; ayi keewotsi ikats detska. Múk' aap'on ayi keewu falet guut'i naara.
2. Jááwo tog detska
3. Jááwo gar detska. Jááwi naarotsi nos'iilora haniye dashtsanotsi
 - A. **Duubi jááwa**; jááwan jááwefo; kaayifets, fiinotsi fiinefets, gaari woror duubef duuba eta. **Ariyosh**; Baayo baayo baayiro deene wowe baari noosha (guuyi deeni duuba)
 - B. **Eepi jááwa**; jááwo han jááwefoni ash na'o b'k'irotsa. Ashman sheeng wokin gond b'woto ud'k b'woto kiitsosh jááwef jááwi naarotsi. **Ariyosh**; A. Eenash gaawero b'kulewe, sheet'ok'owa!
- C. **Naana'i jááwa**; jááwan git ash dágotse s'eyiruwonat woshiru ashotsn duubef duubi naara. **Ariyosha**; Oola oola nobok'olo kastre!

18^L Gawiya 2^L aawa**K'aat' ika; Nababar T'iiwintsa**

A. Haniye dashi s'een matsi keewots nbabiyotse keshkno. Arika bowotala "Ara" err koot bowotiyalo "koota"err aaniwere. Err eegosh "Ara" wekin "koota" itettsok'ono keewuwor.

1. Jááwo ambts b'nato haniye err danr keewo faleratse.
2. Jááwo genewsh baar b'woterawo k'osh nosh shiyef keewotsi kiitsosh faletuwe.
3. Jááw wotera guut'otsi wotere jááwots nosh shiyef keewotsi beshiyosh taaone.
4. Togonat garon jááwi doyine.

B. Haniye dashi aatotssh ar wotts aaniyo faac'de'e aaniwer

1. Jááwi doyo woterawo aawune?

- a. K'uzekali
- b. Jot'o deshatse
- c. Garo detsfe
- d. Togo deshatse

2. K'uzeka eteyor eegi k'uzeka ete?

- a. K'úmika
- b. Jen k'úmika
- c. Aap'ika
- d. Jáma

3. Tk'ire oorowe,

Tshoore kashowe

Etets naayono aashe ni'ameti etiru jááwan jááwefo?

- a. Duubore
- b. Eepora
- c. Kaashora
- d. Fiinora

4. Abeela abeela málkuta marmat' kafi t'iya gerna boshadutsa eteri jááwan eeg naari jááwe?

- a. Duubi jááwa
- b. Eepi jááwa

- c. Naana'i jááwa
 - d. Jámo aaniya
5. Keew iko wokin k'al ikmo k'ees'ide'e, golide'e kiitsosh k'alf aawune?
- a. Jááwu wetera guut'o
 - b. Jááwa
 - c. Guut'a
 - d. Duub

K'aat' gitā; Keeweya

1. K'ot'ok awudotse "s'eegonat tiizon keeweya" etiruwo itdantsi weer on s'eegonat tiizosh wostit jáátwotsi k'osh k'osh ashotsoke aatde'er waar k'aat'otse t'iintsuwer.
2. K'osh k'osh mas'afotsitse, gazet'otse, mes'etiyotse... itdaatsts jááwotsi sheengsh nababde'e b'jen k'úmo it k'aat'itsi toohotssh nababor.
3. Iti daniyiruwo gaareyon kayiyi b'k'riye okon it gaaregaareyon wotde'e haniye dashi keewi tookanatse aap'i jááwotsi kakude'e it k'aat'itsi toohotssh t'iintsuwer.
 - A. K'oni aap'i jááwotsi
 - B. Shuni aap'i jaawotsi
 - C. Gaari wori aawotsi etef aap'i jááwotsi
 - D. Eepatse jááwef aap'i jááwotsi
 - E. K'osh k'osh itgálotse keewef fiini aap'i jááwotsi t'iintswere.

19^L Gawiya 1^L aawa**K'aat' keez; Aap'i jawa**

1. Haniye dashi ímets ariy weeron kayeraw bút'o b'took falts kayerawu aap'ats dabde'e bofiino wokin bok'alo shaaniwer.

Ta.	Took falk kayerawa aap'a	Took falak bút'a	Aap'a	Bút'i k'alotsi
1.	Asha	ni-	Ni'asha	Njaga, mak'tsa
2.			Nmiinza	
3.			bi'eshuwi	
4.			Bnihi	
5.			Tgala	
6.			b'keewotsi	

2. Haniye dashi aap'on beezeets kayera aap'otsi took falka took falaka err kayiyor. Took falrawu aap'i k'alono/ fiinono keewuwer.

Taawa	Aap'a	Took falk k'ayawu aap'a	Took falak kayerawu aap'a	Bút'ots k'ala
1.	Jooktsi	Jooka	Tsi	Goli fiina
2.	Jaaletsi			
3.	Ezetsi			
4.	Daawetsi			
5.	Gizetsi			
6.	Shatetsi			

Aap'otse k'áári tuwonat dihon

Bornitse ayi aap'ots k'áári tuwonat dihon nababeyor bo'ímiru biitso k'osh k'osha .K'áári tuwonat dihon nababeyor k'aari k'osh k'osh biits ímiru aap'otsi haniye dashtsank'on s'iilo faletuwe.

Ariyosh; Adil bni'i sheet'o shunatsa = (dikdek' nababeka = gond aawon s'iila)

Shéét'o mááyo mááre (k'ááro tiizdek' nababeka) b'biitsonu bodigiza (s'ootsa)

1. Han weeron k'osh k'osh k'áári tuwonat dihon detsts aap'otsi gede'e waar bobiitsi k'osh k'osheyono s'een matsi keewotsn fiinar kiitsuwere
 - A. K'oora/k'óóra
 - B. Maa/máá
 - C. Di'a/di'á
 - D. Buuda/búúda
 - E. Buka/búká

19^L Gawiya 2^L aawa**Aap'otse k'áári geenzonat k'awun k'áárotsi**

K'áári geenzonat k'awunon Bornotse nababiyiruwots git bowotora geenza etefo ik b'wotiyala k'awuna b'wotefo.

Ariyosha; asha = k'awuna

aasha = geenza

1. Haniye dashi geenzidek' wotere k'awunon guut'ets aap'ots biitso s'een matsu keewon kiitsuwere.
 - A. Buusha/busha
 - B. Aasha /asha
 - C. Meetsa/metsa
 - D. Beera/bera(1000)
 - E. Aawa/awa
2. Haniye dashi aap'otssh wokin s'eenaw s'een matsu keewanotssh bokaaw biitso ímer.
 - a. Jááwa
 - b. Duuba
 - c. Noonni azeya
 - d. Nata
 - e. K'úma
3. Haniye dashi jááwotsi sheengsh nababar bobiiitso itsh bi'artsok'on/ittookon bobiiitso ímer.
 - a. S'iil s'iilo shit'fe, gúc' gúc'o tuwufa
 - b. Móówe ere k'ayi, fed'fed'o mec'a
 - c. Asho bi'ashoke daazo b'tulatse
 - d. Shúútsi t'afoniye shúúc' k'iro dowefe
 - e. Iik'etsu ashka báka biko danakiye
4. K'ot'ok awudotse tipatse shúútsonat goln fiino faletuwok'o danrt.
 - A. Haniye dashi tipotsatse shúútso fiinor.

tipa

a. kimre

shúútsa

kíma

- b. goshre
- c. tahere
- d. kaawere

B. Haniye dashi tipotsitse golotsi fiinor.

Ariyosha;

Tipi	shúúts goli
k'awunre	k'awuna
s'aadre	s'aada
mangre	manga
	1. Biik're
	2. Mare
	3. Kiirere
	4. Mashere
	5. fiinere

C. Haniye dashi beyoki baashotsats beyiru tipotsi gol maand wonide'e s'eentsuwer.

1. Maratse tushi ----- (k'ut'ere) iko dek're.
2. Ikots ash ----- (eenre) iko tmook waare b'tesh.
3. Bíínk'o ash ----- (wodmere) fiini asho be'e danktana.
4. Kémosh gawiyomaand b'daamts----- (kiirera) miinzu kewituwo daatsatse.
5. Misho----- (mitsere) meetson mare.
6. Shiit' k'is'o datson bi'ashon----- (ud're) shooda.

20^L Gawiya 1^L aawa

K'aat' awuda; Guut'i tera

1. Iti daniyiruwo b'mas'afatse itsh b'nabit jáawotsi k'ewude'e hane shini itdantsi weeron jááwi naanatsi "duubika", "eepika", nana'i ka err kayiwer.
2. a. It dani maa s'ayini jango s'iilit shrt jind detsts jááwo k'anide'e waar itidaniyiruwosh kiitsuwere.

b. Eepor wokin fakaror jááwef jááwi málon awud jind detsts jááwo k'anide'e waar k'aat'otse t'iintsuwer.

c. Itgálotse naana'ots jááwonat garon bofiinet kaashots bobeyal b'jáawuman guud'de'e waar k'aat'otse t'iintsuwere kaashots bobeyal b'jáawuman guud'de'e waar k'aat'otse t'iintsuwer.
3. Jewuri jango beshts k'ot'otse itdantso gawur haniye dashi jáawotsitse;
a. Jewuri naarotsitse aawi (aatniyo, aatsniyo wokin k'ees'niyo) fiinats jiitsetsok'o keewuwere.
6. Jewurmanots bobeshiyiru wósho k'awun guut'on keewuwere.

Jááw

1. Dowi datso bagini
dowi naasho batugi
Batigi nshunalo
Nfaari doro ec' ime.
2. Waabi Bada kumbiya
Baaru wiid' ger buru besh dek'fa
Buru máátso woshfa
Err bin gizo ishfa.
3. Shinetso Alayo shinetso Adaya

B'k'aawu shemo b'aalo tahefa
B'nas'gaasho b'aalo mishefa
B'kesho matse b'jiik'o joobowe
B'woo matse b'baro joobowe.

20^L Gawiya 2^L aawa**K'ot'okan Gúúpa**

K'ot'okanitse jááwo eeg b'wotonat b'doyon s'iilro. Hanweeron jááwo k'uzetsonat ayi keewotsi ikats detsk b'woto aaninu, togonat gar detsk b'wotok'o s'iilro. Duubi jááwo, eepi jááwonat nana'ots jááwots doyo s'iilro. Aatni jewuro, aatsni jewuronat k'eess'ni jewurots jááwotse aawuk'o b't'iinf weero s'iilro. B'took falrawu kayewaw aap'ots eeg bowotonat bofinon s'iilro. Aap'otse k'áári tuwonat dihon, k'áári geenzonat k'awunon tuwtson weyiru aap'i k'osh k'osheyo s'iilro. Jindots bobeshiyiru wósho b'tooki k'úmon aawuk'o keewo faletuwk'o s'iilro. Seagonat tiizi jááwosti kakudek' waat k'aat'otse keeweyo t'iintsat bonaarono galro. Kosh k'osh naari aap'i jááwotsi sheengsh s'ilat bodetso/bobiitso galro.

Shuuts aanar s'ili aata;

1. Jááwo jááwu weteraw guut'oniye b'k'oshts doyotsi keewuwer.
2. Jááawotse maa toga no'etor eega ete?
3. Jááwi doyotsi keewuwer.
4. Took falawu kayerawu aap'o took faltsats dabereyor b'k'alo eebi?
5. Haniye dashi jááwo aawu naari jéwuron t'iinke?

Ashok'o shuweyat, ashok' beerawo

Asho k'irawo, ashok'o duukeyo
 Be'er shiir danfiya datusne nee?
 Gawowe! keewuwe gond keewa.

Danonat dak'azo s'ílosh k'aníyek jaando

1. Haníye dashon k'ot'ok shmtotse t'ínts dano awk'o ítdanok'o s'ílosh ít falít jaando t'íinre. Han weeron jám danosh beezets k'úmotsí sheengsh ítdano ít

danal (✓) sheengsh danatst wotal (?) b'jámon eegor danatst wotal (X)
 c'íro beezi Jaando s'eentsuwor

Ta.	Badanonat bok'az ariyet detsotsi	✓	?	X
1.	Jááwo eeg b'wotonat jááwi naarotsi t'iints nbabiyotse danre			
2.	K'osh k'osh naari jááwots bobeyiruwok'o danre			
3.	Jáá iki k'úm/wósho keewituwe			
4.	Jewuri naarotsnat bok'alon keewo falre			
5.	Took falk kayera aap'ats dabets took falawu kayerawa aap'ots fiino keewituwe			
6.	Káári tuwonat k'áári dihon aaninu, k'áár geenzonat k'áári k'awunon weyiru aap'i biitsi k'osh k'osheyo keewituwe			

B. Haníye dambon t'íínts Jaandotse (?) nat (X) c'íirotsí itbeezts daní detsotsí
 sheengsh ít danfetso shuuts aanar aaní aaní nababar s'íílr danr s'ííler

K'ot'ok shawata

Gaawerots fiina

K'ot'ok han jen tátsotsi; daniruwots k'ot'okan dan it k'riye okon;

- Aap'ots ik naari biitsonat gonkeraw biitson s'een matsi keewo fiitut
- Gonkiyiruwotsnat kimishiru aap'otsnat s'eenaw s'een matsi keewotsi de'er ar biish azets guut'o/dersetsiyo guut'etut
- Wot'etsonat k'and ash keew kiitsi c'irotsi (guut jifuwotsi) bohanit beyok beezipitut
- Etuno, jewuri keewotsi kakude'e waar bobiitsono keewitut
- Ayi naari túúp'otsoke it daatsts k'úmotsi it tooki weer on (its bi'aretsok'on) t'iitsitut
- Jááwo arts aap'i terotsi galde'er keewitut
- S'eeagonat tiizi keeweyotsi washitut

21^L Gawiya 1^L aawa

“Izit Eenasho noon t'ut'iyi k'aye”

Aap'otsnton daneya

“Izit Eenasho noon t'ut'iyi k'aye” etíiru nbabíyotse andr aap'otsí haníyere dashí jaandots béezere. Bobíítso sheengsh s'íilde'er nbabíyo sheengsh nababor.

Ta.	Aandr Aap'otsí	Nbabiyotse bodetsts Bobíítsa
1	S'uneya	Aayi keewo bek't ett besha
2	Nok'olora	Nos'iilora
3	Giitsa	Baziya, maniya
4	Gawá	Ariyi ima, tep' ima
5	Etuna	Yootsi keewa , turura

Nbabiye shini aatotsi;

1. Naana'ots gaawerotsi eteyiru ashats nato aawatse tuwr aawok borfetsonne itsh bi'ar?
2. Gaawerots ash na'i beyotse bodetsts een (shaan) fiino eebi?

“Izit Eenasho noon t'ut'iyik'aye”

"Nato ayo k'shfe". Etunani ashats nato eenf bi'amor /gaawerefere bo'amor boteshts /bobeshits wetotse bodaatsts doyonat naton gawun /aankat b'wotok'o kiitsosh err keewef etuna.

Gaawerits bonaton ayi keew dank beyi kende keshotse s'uneyat beshk ash eenno. Boteshts /bobeshits doyatse /keewatse múk'na'u nok'olora /notiizora ayi ari keewotsi t'ud'atso.

Gaawerots bonato dabfre bi'ame boshuntsok'o giwidek'o bok'azalor /maawufe bo'amalor bo'angi faltsov'on ayi naari fiini naaratsi bofiinefe bek'o falituwo. Wotowabákona, gaawerots andi woran ayidek' golt be'eyiru bofiiniru fiino angifiin b'weteftse tooki /izi fiina. Gaawerots eeniruwots nemo daniyonat izon, git ash dágotse water jiri /gaareyi dágotse azets fa'yotsi giitsonat

/baziyonat maniyon, kosh k'osh woron wotts azetsonat ash fiints wototsi and shuwetsotsh /andi na'osh keewur taariki beshiyon ayi fiino detsfno.

Daniruwotska andi haniyere dambi it nababts timotsitse eebi it t'iwints?

Bogmaandomo booyere ili nana'o jiishonat kaatson/weeri kaaw kiitson bodetsts fiino nos'iilora "izit eenasho noont'u'it'ik'aye" etiru etuno tiizo geyituwe. Gaawerots izonat daniyo bo'ímfo k'osh k'osh naari málotsnat keewotsna /jewurikeewotsna b'wotora, hanshowere sheeng gawóni yootsi aap'i teri gaalotsi s'iilo faletuwe.

Ariyosha; etunots, tururots, s'els'eki keewo, k'ol beeshi keewor, aap'i jááwo, ibo hip'o ... k'úmi kaash beshiyesh weerno. Aap'i teranotsi nana'o eeniruwots /jawetso, baaro naandots bokindawok'o wokin shini botooko kor bodek'ish errni izefo. Fink'rets naandman goyino /gawo k'awunts b'deshawok'ono keewfno. Naandre etonu een keew b'wotok'o leliruno /keewiruno. Wodm woton jejfeno. Tewud gondonat doofono k'oorfno /shit'fno. Gondonat okorono shit'fno. Ariyosha; aayeyar fiini k'alo kiitsosha "aatsone muhuru di'alo s'eenta awaro Gidmu jalalo s'eenfa" errn bokeewufo. "Káártso kambefe" etiru jewuon kááro b'geyirawok'o bokeewufo.

Aap'i jááwono **wodmono;**

"Jeng jeng ura
 Daar ímaw uro
 Shuwewa noyitse
 Oots no'etfe
 Daamt'eyotsk'o
 Asafotsk'o hamb
 Shuwere noyitse" err bojejefo.

Doofosho;

Bee manzfo t'iye

k'aak'o waare k'us'efonu t'iye" err boshit'fo.

Gawerots naton dano daatskno "gaawer iko b'k'iror mas'afi maa iki mis'tsok'o taaweti" etefonu hansha ettni.

Gaawrots fiini sheengo /sheeng fiintso bobek'or bodeerit, gond fiino bobek'oro gac'arni wateratse err bobazifo. Ashotsu natonat doyon /tewreron bodaatsts bojiishifalo dek't ganootsi mangiya mangiyefo.

"Eenet na'o shit'k'aya neena

k'irit gaawero c'ashk'ay neena"

etefe etuno dambi notiizts gaawerots izonat bo'ettsode'er fiinats jiishonoton desheka. Hansha gaaweranots datsi ashotsi jiishonat k'orori weeron bodetssts fiino een b'wottosk'o b'wottosoko dant boon k'oshide'e ayirr koto b'geyiyi eta.

21^L Gawiya 2^L aawa**K'aat' ika; Nababar t'iwintsa:**

1. Dambi itsh t'iints nbabiyatse tuwr haniyere dashi aatotsi aap'on aaniwer.
 - a. Gaawerots ashotsitse bodetsts fiino eebi?
 - b. No'ashots gaawerotssh bodetsts s'iils'iilo eebi bi'ar? gawon te'ude'e shaaniwer.
 - c. Aap'i terots ashotsoke bodetsts k'alo eebi?
 - d. Eeniruwotsnat gaawerotso dágotse beyiru goonkeyo aawuk'owe itkeewi?
 - e. Nbabi k'úmatse tuwr andi dúri dan dantsotsnat dandanaw gaawerots ashotsoke bodetsts shuneyo aawuk'one itsh bi'ar? Taale s'iileyirimo bogabogshiruno it aaniyo gawon te'ude'e kiitsuwer.
2. Haniyere dashi etunanots nbabiyotse keshkno. Bobeshiyiru wósho shaaniyide'e keewuwor.
 - a. Beyi kinde kasha
 - b. Giitsa
 - c. Sheeng fiina

K'aat' gita; Keewa

1. It gálotse daatseyiro gaawerots k'osh toho beyi fiinotsitse (idriyo, c'k'otse, ko'eyotse, wogo mangiyor ...) daatseyar k'osh k'osh kis'otsatse bokeewar wekin bo'izornat ashotsi bokeewiyer be'edanft? Han geyar fiinats jiitsr gaawerots bokeewor, bokaashor, errnu boshiyeyor bobeshiyiru k'úmo k'ewude'e it daatsts jen k'úmo k'awintsde'e k'aat'otse keeweyo t'iints wer.
2. It gálotse daatseyiru gaawerots ashotsitse dodetsts k'alo /fiino s'iiliyit it bek'ts it nababts, ashatsi aatat itdaatsts k'úmo guut'on itkúp'iyye okon k'aat'otse aap'on t'iintswe.
3. K'ot'okan kindatse t'iints nbabiyatse
 - ✓ Sheeng doyi daniya , iza
 - ✓ Fayi giitsa, maniya
 - ✓ Taarikiyo na'i na'osh beshiya etiruwots gaawerats fiinotsitse jenjenotsi. Itwere gaarewon watde'er fiinotsitse iko faac'ar keeweyo k'aniyide'er it gaare jiishiruwo weer on k'aat'otse t'iintswer.

Seegonat tiizi keeweyo k'alefo, ashotsi keew /fiin ikosh tiizosh, maniyosh, ilo /s'uwartsno fiinots kindshosha. Gaawerats bogálitsi ashotsi fiinots kindshosh, toho beyi kic'otsi biitsosh ayi naari s'eegonat tiizi keeweyotsi, jewutsi fiinats jiitsfno.

Keewemanotsu; jááwon, jewuri keewon, ariyidere keewon t'iino falituno. Daniruwots itweere gaawerots toh beyotse beyiru k'ic'otsi biitsosh fiinats bojiitsiru jewurotsi merejok'o /gawok'o deshde'e it faac't skis'i took ikatse s'eegonat tiizi keeweyo k'aniyide'e waar k'aat'otse t'intswer.

22^L Gawiya 1^Laawa

K'aat' keeza; Aap'i jawa

Aap'i kaaw biitsa

Aap'i kaaw biitsa no'efiruwoni dikshneriyotse daatseyiru aap'man biitsoni eta. Haniyere dashi aap'anots dikshneri kaaw biitso ariyosh s'iiler;

- Gaawera = ayinat teshts ash eena
- S'aadre = shopa, atsi daba
- Awashere = fiinats jinatse eta
- Kaara = fayeya, manek'aza

1. Haniyere dashi binezets aap'anotssh kaaw biitso dikshneriyotse geede'e it daftaratsa guud'r iti daniyiruwosh kiitswer
 - a. Bek'a
 - b. Sháána
 - c. K'aza
 - d. Gatá
 - e. Gúma
 - f. Kinda
 - g. Shot're
 - h. Doozre
 - i. C'ashre
 - j. Tatsre
2. Gaawerotsnton deshets uuts uuts aap'otsi dikshneriyotse geede'e waar bobii tsonton beezi k'aat'otse nababor.
3. Dashi ariyan s'iilr ímets aap'otssh iknaari biitsonat gookerawu biitso ímr, itímts iknaari biitsinat goonkra biitson s'een matsu keewo fiinar itidaniyiruwosh kiitswer.

Ariya; Giilere = iknaari biitso - kiimre, awashere, bácre

Goonkeraw biitso = s'alere, s'ayinre, dihire.

- a. Gálitsi etuni keewon ashots shúútso kiimre
- b. Ootsi aats kiimo hamb s'ayinre.
 - 1. K'orre
 - 2. Bazire
 - 3. Utsre
 - 4. Kep'ere
 - 5. Agre
 - 6. Kiimre
- 4. Haniyere dashon t'iints k'awun guut'otse wat'etsonat k'and ash keewo kiitsi c'iro shapre.
 Haniyere shini it dants ash keew kiitsi c'iri fiinatse tuwr c'irmanatsi bohanit beyok beezwer /s'eents de'e guud'er.
 Biin guurdek'ts ashots eeg jang bokeewiruwok'o bdanalor shiyawok'o/ biish bgalerawok'o wosho tuwura.S'aarit'i lat'ilon p'alk'iru nasi guuyi taho bi'atso t'engidek' detst bin kic'ire. Hambets wotk'aya báko biind tni'i nalk'u ik t'úúmo s'eenatsanale err bjejef elti liyok'o eed'o, shahani jiik'ok'o eed'on sháátere.
 Keew jámo biin shit'ik'rere, bgiiyots miiz'i mit bwotonu bin shi'ire /bnibo k'uunire.
 K'aye waamican oorowe ett niind taan ashok'o taanwats ett taan was' kaashtso Aa'u Een bogiye etat bkeniyats ayidek' nibo bk'úún. Manoke bikl mashu biyok t'iinat bwaazots moo maand t'iiniruwone arifo /footo tiiziruwoonu k'ande'e taan kore etre ett aa'u Eenbog silkon dawalat keewure bi'et. Guuyunu taahats gogon tiindowo yoots hambtaana hambtaan ettsoniye taan aatsuwere eraniye oorerake err bkeewor taash galerake bteshi. Hambetsmo hamb b'biitso taash shaanre /galere etat bmaac' uwo shishiyat bbut'i nas'on bi'ááwo firo btaw.

22^L Gawiya 2^L aawa**K'aat' awuda; Guut'i tera****Ar kiitsiru guut'a**

Ar kiitsiru guut'o/drsetiyo keew iki aronat eeg b'weto aap'on sererde'e t'iints'ef guut'i naara. Guut'i naaranitse guut'ruwo fiinats b'jiitsiru aap'ots ash tookotse ar fiinitk woto geyituwe.

Amsaluwi efefonat Demseyi (982:130) etefots arkiitsiru guut'on bokeewora "keew iki woti naaro áawon bobek'tsok'o kishon boshuu'utsok'o, bowaazon boshishtsok'o, jámon eenshde'e t'iintsef guut'i naara" etefo.

Dashi ariyan s'iilo;

T'arap'esosh bnalk'o ímat btufo btufi abats geddek' beewutsera. Bkisho t'arap'esats s'oo'odek' bkishi t'erats te'edek' bmalalo k'us'ruwo arat shiyaniruwa, kic'i detsts ash wekin adiru asha bi'ar.

Aak' go'liru bfaaro shaami shááno b'geetsor, tawok'o goliru bwaazitsi awuntso sháánman aanidek' b'shap'ir. Bogonmo awunts arets blat'lat' caamotse shimaand kesht be'eyiru bur tufo segeraw ash na'i alberok'owa asho blulir/ b'c'aashir.

- A. It gálotse beyiru /daatseyiru gawiyi beyoki woto dambi ímets ar kiitsiru guut'an shaaniyo s'iilde'e bi'atse tuwur gonkiruwonat kimshi aap'otsno /s'eenaw s'een matsi keewotsi fiinats jiitsr keez timoniyere bowaw ar kiitsiru guut' iko guud'de'e waar k'aat'otse nababor.

23^L Gawiya 1^L aawa

Jááwonat jewuri keewotsi;

Jááwonat jewuri keewoni ashots yootsi bodants doyatse tuwuk wotatni k'uzets, tep'ets aap'on k'awunon keewef k'awitsek gawun aap'i teri naara.

Jááworat jewuri keewi s'uwo, kup'iyo, shaaniyonat b'galituwok'o washo geyituwe. Ashots bokeewots kindshe'e naando, tewuno, shiyano /gene'o, bobeyo bok'eyosh bodetssts s'iilo bin shaaniyifno.

Bo'amino /bok'oniru Íík'i keewituwno. Handambono bode'aw keewo /bogeeraw keewo bodaniyit gond fiino boshit'et, sheeng fiino bojejit k'awun tep'ek k'um beshiyi weera. Haniyere dashtsanotsi ariyosh s'iilo;

1. K'awitiruwo shit'osha;

- Be'edanawo naayish keez koro dawutse.
- Íma gaaletso sháák'o t'afife
Buyaw daawuno mááyo t'afife.

2. Weeri gonadts asho shit'osha;

- Fak'ratsi gaasho miin bor t'afa
Okorets na'o een bor k'ira.

3. Beshts keewosh goyino k'awuntsalk b'wotok'o keewosha;

- Beshts jooshosh gofo ageraka.

5. Kic' iko b'manzftse biitso b'geyituwok'o keewosh;

- De'e guuyi sezo took aak'ore,
- Gati gook'o shiik'o aawi keshore.

6. Bi'aal fiino k'awuntsalk b'wotok'o keewosha;

- Gito ikok'yie, ikonmo aalik'oyiye.

B. Haniyere dashon k'osh k'osh ashats goonkef keewots nabi /taraki weeron t'iinro.T'iints ashats goonkef keew biitso sheengsh t'iiwintsr /maramarar bíínton manit jewuri keewo geede'e beyoki baashats s'eentswer.

1. Aa'u Buushan ash sheenga. Asho máát b'wortsok'o, usht shashuwo b'keshtsok'o bíísh areraka. Hank'o b'sheeng fiinan dants ash jámots eshe bfingesh eet'ftse jinakno. Bakanu aa'u Bushan mashi wotat b'moots kindt kesho b'tuwiye hako shaashok'o bodre. Ik aawonmo haniyere shini b'nibotse b'gawiru k'úmo aro finere. Aa'u Buushan b'jago b'k'rr wok datso eep bi'amtsok'o dank'rat b'k'asi s'een miinzo jookdek' dates b't'af. Aa'u Buushan kic'an shisht ----- ett b'jewur.
 2. T'natiyo sheengshdek' fiindek' t'iitsots Aldonat Kaawetsn bowotiyalorni udonat mangiyon daatstsonmo bonaasho Aa'u Abshoki b'tesh. Hannaari goonkeyansh /ashats goonkefkeewansh ----- etiru jewuri keewo manituwe.
 3. Gaaretsnat bmoodoonz dágotse azets kic'o/fáyo manzfe b'waatsotse dats eenashona s'iileyir. Gaarets ayide'e b'shunf b'tooth Boletsu b'kaayinton bfayeyo shishatni bogitetsi maniyosh dashe damba bi'etir. Han bek'ts bogiyu indo Difil ----- etat b'jaw /bjewur.
 4. Born daniyiru daniruwots maa fiino kakuwosh k'andek'ra. Shinats beyiru nana'ots /daniruwots bomaa fiino kiitsosh káári bokishrna shuutsats beyiru Adilnat Alirnmo ik gawiyoniye shini ímets maa fiino and fiinosh bokic'ir. Hanbek'ts /tiwintsiru daniyiruwo b'ietet jewuri keewo keewuwor.
 5. Abero giz detso /k'uzo falatsne etiru kic'atse biinton git b'natts máátsu faksht, k'osh máátsso detsre. Aber b'tewuntsok'on and b'doots mets gizo sheengsh detso k'aye ere bodaatstu wottosho woterawosh kishato t'afik'iro b'tuw. Aberu yoontsi b'máátsu gawufets ----- ett b'tookats b'jewur.
- C. Haniyere dashi t'iints jewuri keewantsitse itshunts gito faac'de'er boon keew falet biits azde'e guud'r iti daniyiruwosh kiitswer.
1. Kishitsi awuntso k'alahok'owi
 2. Ud'tso ni'eshuwi k'irutsonu nkenihi
 3. T'iine t'iinon t'iit'u maaho mááfane
 4. Goyinonat du'shon shutso maanda
 5. Git gop' detsts iins'uk'irra.

23^L Gawiya 2^L aawa

Aap'i jáawotsi/fakara;

Aap'i jááwo t'u'u'p'itso /shini aztso koni b'woto aron daneratse. Manb'wottotse doonzo ash jáma. Aap'o guut'aap'o fiinat aap'on beshiyit teshk dan/fal b'woterna, garantón, duubonat mumundon fiineka.

Aap'i jáawots; waamicots, mangiyi aawots, eepots, fiini beyoke, nana'i kaashoke, dufeyi woror --- jááwefe, duubefe. Bodetsonu shunik, shit'ik, gawik, mirac'ik, nibk'únik, gac'ik, jjik --- woto falifuno.

Fakaranat toron fiinet weerotsnat fiinet tátsotsn ik wotat bot'iin naaronmo botook tooki doy detsk aap'i jááwi naarno.

Bogmaand jááwanotsi fiinats jiitsefoni ashotsi tiizosh geyit k'is'ots bobeyora. Fiineyoro fiiniruman wokin k'ebiruwots /s'iiliruwots/ bonibotse k'ewur bo'angonat nibo kup'ar keewosh botuwish boon wosituwe.

Bofiineyi naaronu, garon fakara, nemiduubi k'ac'on, baambo, turaro, t'imbon deeneyar t'iinf jááwi naara.

Jááwon detso wodmo, úro, jejosh, b'dats shunonat datsi mang keewosh, shatetsonat doofo k'oorosh wotefe. Jááwon nibo jaadit een k'al detssts aap'i tera.

24^L Gawiya 1^L aawa

1. Haniye dashon t'iints aap'i jáawots k'úmo wokin wósho sheengsh t'iiwintsr wokin maramarar shunika, jejika, shit'ika gac'ika, ac'iyika, nibk'uunika err aaniwer.

Ariya; k'irok'o beya beyiruwe

Shawok'o misho mishiruwe. (Nibk'uunika)

A. Ash induni

b's'ilonu sheet'a
btuumonu k'is'a.

B. Naayo t'awudowe nihok'o bo'de

Gato meetsi dowe mahank'o bode.

C. Shawo dupefa

Shawo keeweyor gaats bazavaka
Shawo dupe t'eesha
Shawono mishar shawono itoyi.

D. Weeyi diik'o wotowe shaac' fadewe

Weeyi t'imbo wotowe k'ar fadewe.

E. No il gitono k'oyon manowe

No ger gitono sheetson manowe

F. Niho geri besha naayon keshre

Gaasho geri besha k'ere keshre.

G. Guuyo k'us'iyosh ayi shinaliye

Toohi gac'osha ayi shuutsaliye.

K'ot'okan gúúpa;

K'ot'okanitse ash keewu kiitsi c'iro k'anda (‘ ’) nat wot'eka (“ ”) etiruwotsi dek'at terwero fiinero. Arkiitsi guut'o /drsetiyo keew ik wotonat aro aap'on azde'e t'iintsosh wotef guut'i naar b'woto s'iilro. Fakaro jááwon t'iinetk ash nib jaadiyik guut'i teri naar b'woto s'iilro. Aap'otssh ik naronat goonkera biitso ímro. Gonkiruwotsnat kimshiru aap'ots wokin s'eenaw s'een matsi keewots k'alo dant aron fiinats jiitsro. Aap'on keeweyo k'aniro. K'osh k'osh naari keewotssh bobiiitso imro

24^L Gawiya 2^L aaawa

Shuuts aanar s'iili aatotsi;

1. K'andonat (‘’) nat wot'ets (“ ”)ash keewu kiitsi c'irots k'alo k'awinon guud'er.
2. Kaash iko /keewe iko k'ewude'e mastawashiyo detsosh geyit keewots eegno?
3. Arkiitsiru guut'o/drdeyiyo eeg naari málón t'iinf guut'e? K'awunon shaanide'e guud'er.
4. Fakaro awur, eegosh keewefok'o keewuwer.
5. S'eegonat tiizi keeweyo t'iintsiru asho b'keewuman asho b'dek'ish eegk'alo bii geyituwa?

Danonat dank'azo s'íilosh k'aníyek jaanda

1. Haníye dashon k'ot'ok shmtotse t'íínts dano awk'o ítdanok'o s'íilosh ít falít jaando t'ííre. Han weeron jám danosh beezeets k'úmotsí sheengsh ítdano ít danal (✓) sheengsh danatst wotal (?) b'jámon eegor danatst wotal (X) c'íro beezi Jaando s'eentsuwor.

Ta.	Bodanonat dan bok'azon danosh t'íínts dani detsa	✓	?	X
1.	Taash ímets aap'otssh ik naari biitsonat goonkera biitso ímo falre			
2.	Wot'etsonat k'and ash keewa kiitsi c'irots k'alo danre			
3.	Goonkiyawotsnat kimishiru aap'ots /s'eenaw s'een matsi keewots k'alo t'íiwuntsre			
4.	Guut'on keeweyo k'aniyosh eegk'alo taan b'geyifuwok'o danre			
5.	Arkiitsiru guut'o aawuk'o guut'etuwo'k'o danat guut're			
6.	K'osh k'osh naari jewuri keewotssh biitso ímo falre			
7.	Fakari aap'i jááwots doyonat bofiineyi naaro aawuk'o b'woto danre.			

C. Haníye dambon t'íínts Jaandotse (?) nat (X) c'íírotsí itbeezts daní detsotsí sheengsh ít danfetso shuuts aanar aaní aaní nababar s'íílr danr s'íílere

K'ot'ok Shmta

Nemotse Máátsots

K'ot'okan jen tatsotsí; Daníruwots k'ot'okn dan bok'ríye okan;

- Nemotse máátsots bodetssts fiíno (k'alo) galde'er keewítuwto gúút'etuwt.
- Jíísho shoyíde'er keewítuw, mooshetuw.
- Máátsotsí s'íílts tíízonat s'eegí, keeweyo t'ííntsíuw.
- S'el s'ekí keewotssh bíítso ímetuw.
- Badon ned'íyets jewurí keewotsí s'eentsde'er keewítuw, gúút'etuwt.
- K'olbeshí keewí un aap'o galr abí bíítsónat gíítsí bíítsosh bíítso ímetuw.

25^L Gawiyya 1^L aawa

Máátsu weera

1. Haníye dashon nbabíyotse mangítune ett gawets andr aap'otsí bobíítsonton jaandots beezer aap'otsno sheengsh bobíítsonton danr nbabíyo nababo ítí geyíyítuwe.

Ta.	Nbabíyotse keshts andr aap'otsí	Nbabíyotse bodetso bíítsa
1	Shayira	Gitsi s'iila
2	B'guuri danatse	shini b'detsts danatse
3	T'alwutsts beya	Kic'ots wotts beya
4	Adiyit fiina	Bog fiina,s'iil daatsts fiina
5	Nemi shúútsa	Nemi finon
6	Bop'imbo kaatsdek't	Jebatse be'eyat
7	Eekeraka	Shiitso imerawoni/ baaziya
8	Jebats keyer	Shiratse be'eyar

Nababíye shíní aatotsí

2. Haníye shíní ít danatse tuwur haníye dashí nbabíye shíní aatotssh ík tookí k'úmon aap'on aanítyo ímer.
- NEma eto eega ete?
 - Máátsunat nemí goonkeyo awuk'o keewo ít falí?
 - It galí guurotse máátsotsats míid'o besít goond doyots fa'ano? Bobeyal ítí danýíruwosh keewuwor.
 - Máátsotsí míid't doyotsí t'afiyosh wotít málots eeg eeg ítsh bolare?

Nnbabíyí wara

Máátsu weera

Nemo gawunt aankat kíis'otsí detsst keewa. k'ac'on wekín be'et keewonat shayírí s'íílotsí detsfe. Nemo íkats tohat beyíru ashots wekín gaarewots fíínats bojíítsíru k'ac'otsnat botoho beyí mítotsí íkats detska. Manotsítsnowe k'úm k'úmots, dano wekín falo, Iík' k'ono, doyo, nat aretsotsi tíízo

faletuwe. Hanotsuwe ash na'o b'gúúrí danatse tuwut aze'er fiíno b'tookí doyan asho fiínar bí'ere durosh tesht bebeyí doyo waterno.

Wotowa bako ash hanots sheengosha ett bofiíníru doyí fiínots ík íknoto bok'alaníyere beshaar bomííd'o bbogo be'efe. Bogonowe máátsotsats fiínat teshets ík ík doyí fiínots geenz worosh máátsots t'aluwítsí beyo bobeyísh woshka btesh. Aríyoshewe máátsna'u gofo demíye, buuto, naato, natalo mááts demíyo, mááts na'u gáad'oníyere b'keyawok'o k'alo ... s'eego faletuwe. Gond doyí Fiínotswe goond aatsí míid'onat tookí wekín k'umí míid'osh wosht máátsotsí goond aatsí míid'onat tookí wekín k'umí míid'osh wosht duro taawír. Manítse adíyít fiínonmo fiínanots bogeenzítuwok'o woshet na'í na'osh bobeshítok'o woshon máátsots, fiíno k'alo, een b'wotoní. Máátsots nemí shúútson bo'ats fiíneyíru gond doyí fiínots s'íkeet dek't bomííd'o bogíitsots detsdek't fiín manotsí sheengok'o woshde'k't bonaana'otssh keewut beets ashottsh bodetsts mangíyonat jalona b'kííts.

Haníye k'osh weer en gond doyí fiín hanots bofiínerawok'o woshosh bop'ímbo kaatsdek't bogebo t'engídek't mooshíru muk'na'a wodm wotts máátsotsuwe t'út'eratsno. Aayídek't kíc' keewan moosht weero dets'íts máátsotsítse íku fiíno haníne dashon s'íiletuwe.

Daníruwots dambí ít nababts tímotsítse eebí ít t'íiwínts?. Haníye dashí tímots eeg jangatse b'ot'íiwíntsít etatníye it k'úmir? Keeweyor?

Dokter Bogalech gebre "mááts na'u shíratse shuwo geyíratse "eteyí dúror shuwayat nemí kur man b'tookí kup'onat fiínon beshat hambets sheeng fiínosh bodk Itop'íyí ashí .Ash kup' han weero eege bí'are? Bogalech b'shuwayoko Adís Ababoníyere 335 k.m gahar weeron kembabata t'embaro zaniyo " zato" Etef muk' na'a galotsna. Bogalec bshuwewor zaton koni etets mááts na'u daní moo bi'amísh eekeraka . Mááts na'u gaad'otse keyere jebats keyere een keewosh bodetuwan err bo ashotsoke gaweraka. Maníyere mááts naana'otsats k'osh k'osh ankat doyí fiínotsí bofiínets dúra bteesh .

Muk'na'u Bogalech weerommo k'osha b'tseh. B'tohotsíyere shíno karat dantsu Bogalac bníhí guuts moo mand amr amr fídelíyo dants ashotsoke fídelíyotsí danbdek; nababont guut'ono falbk'r mootsí maa fiíno bí'ekíye okon buuts káátsíyosh aatí'íru taawí shaanatse tfíína etat nababo detsbdek'. Bwotírumán b'k'alírumán s'íilt t'íiwíntstso bníhí daní moo bi'ametok'o eekat gowo b'im. Aawon 6:00 weero sha'at bdano btuwu. S'íilon jeed'í natí na'a bwtor awudl k'aat'í shíro ekat uutsl k'aat'omand beshat bkínd. Hanuwere bogalotse awudlk'aat'o eek'at uutsl k'aat'ots shíní kíndts máátsu biín bwosh. Bogalec bgítílí shírí daní shíro danosh Adís abebo

bwoyiye okon beenon daní gowo daatsat Esra'elí etef datsats bí'am. Esra'eln bdanor, bísh ímef muk'na'a ambaru kakudek'a waat bníhish zatoyí etef galose k'ork'orí moofiínat galmnítse shíní kork'orí mooyetso bníhí bowosh. Manoro Bogalec galí ashotsoke sheeng s'íilo bdats. Maa man waat karnokno wokokno ashots s'íilo botuwu "máátsna'u gowo daatsr bdanal woníyo dowo falít ango detsfa" ett galíts ashots bik'um. Bogalec "mááts na'u gaad'otse keyer eegor falats "etíru b'galí ashí k'úmo b'wonetok'o b'wosh man fínonowe kambatotse shíní máás na'a wotofalra.

Bogalech k'osh k'osh aatse bak'atsí galosatse sha'at bdano dan teshat "Ipídemology" etets daní k'aat'on dokteretí dgriyo bdaats, Aatse bak'ketsí datsotsatse 20 natosh bteshe okon bshuweyí datsatsí mááts naaa'otsí ayíyosh bítsnowe bogon bo'ats beetseyíru nemí doyotsí (gof daamíyo) nat aretsotsn ayídek't míid'eyíru míshotsí ayíiyosh bmuk'íyal mááts na'a íku gof damíyoníye t oríyal etíru k'úmo detsdek'at Itop'yo maand bjámon k'azbwaa, Awuropí tawok'on 1998 duurí kaawoke bmísh muk'na'u fik'rte gebrenton wotdek'at "kenbatí métí gezma. t'oop'e (kemege) etef míngst woterawu botokí drjítíyo bo'eed'i "Mááts na'u gofo damiy kiimo t'afíye" ett k'úmíru ashotsnto fayeyo (mmoshey) detsbodek, bmísh muk'na'u gawerawo taalon k'írbutsiyalor Bogalec bíkoonat bmísh k'úmo tatsats betsosh fíinots bkínd. Fíínonuwe ketalí btesh yootsoru bgalí ashotsoke sheeng s'íilo bdatstsotse b'gali ashotsí bgeyíru weero maand woníyo falra.

Awuropí taawok'on 2008 dúron at'anadek't eekeraw unísefi t'natíyok'on 97% wotít mááts na'u gof damíyo muk'osh bfalsok'o keewere (beezere).

Indots jenonat mááts na'í wekín ashí nibo s'íilíruwo, ec Ay, bí edísiyonat gaal kotí gúúratse ashotsí bfíínítson aankat jeshuwotsnat údotsí daatsosh falra.

T'eng woto tátsats bodosh, k'osh ashottsh sheeng fííno aríkon bgetsostse bbeyo muk'na'a fíínaní bí'ashottsh tfíínítok'o woshre etíru t'eng máátsu. Bogonomo máátsotsí ankat nemí míid'ate jen woshonat botook tookon mangeyat, shíyeyet, danef jeen taalo k'úmet daatsí ashó azo beyo geyíyítuwe etrno, Han b'wotítuwe ashotsí k'ebonat daníyone ett dek'rno. Dokter Bogalach weero kínde kesho b'ayiyalor shíno maandsh tuwítuwe.

(t'u'up'o 10^L k'aat' domní mas'afa)

25^L Gawíya 2^L aawa

K'aat' ika; Nababar t'íwíntsá

- A. Níbabíyí weeron haníye dashíí aatotsí ara wekín koota err aaníyor.
1. Yootsí woron kambatots mááts na'otsí daní moo bokíndsh bonemon eke fee b'tesh.
 2. Dokter Bogalec bshuweyí dúror máátsots maa, fííno bo'eke okon uratse,jkebatse bobe'yo shuunfo aalí b'tesh.
 3. Azato galotse ashotsí ayíyídek't adíts keewoBogalec níhí k'ork'orí moo b'fíínets ambarí ayo b'woteftse Bogalrc fíínoní.
 4. Bogalc galítsí ashots Bogalec k'úmo dek'osh bámon eekeratsno.
 5. Dokter Bogaslc fíínonat angok'on kambatí guuratse mááts na'í goef damíyo aayídek't muk'ere.
- B. Haníya dashí aatanotsat s'eenaw s'een maatsí keewotssh nbabíyotse b'odetsts kawu bítsó ímer.
1. t'eenga	5. t'engwota
2. btoohotsí	6. shúúts sheenga
3. sheeng keewa	7. aayiyíru drjítiya
4. detsdek'at	8. bnaalk'o t'engí dek'at
- C. Níbabíyí weeron haníye dashí aatotsí aap'on aníyor.
1. Kambatotse mááts na'u gofo damíyefo eega etí jango neya?
 2. Bogalec muk'na'on bogalí ashotsoke shúneyo bdatasts fíínotsítse wekín jangotsitse gít jen jen fíínotsí keewuwor.
 3. Dokter Bogalac Itop'íyo maand b'jamon k'azbowaa eega etíru k'úmo detsdek'atnýa.
 4. Jeenonat taalo geyíru maa ashotsí azosh jen keewo eebí?
 5. Dokter Bogalec tookí beyotse eebí ít daatsts dano?

26^L Gawíya 1^L aawa

K'aat' gítá; keewa

Moosheya; moosheya eto gít ashots wekín gít gaarawots boon jííshít aashotsí faac'de'e bowoshít teretsk moheya eta.

1. Moosheyí k'ana

- 1.1. b'tooko s'íílyír k'osh k'osh t'úúp'otsoke k'úmo kakuwor'
Aríyosh fííníru ashotsoke, k'osh k'osh guut'otsí ...
- 1.2. B'tookatse tuwat aatdek'at, ít daatstsonat Etnababtsotse ít moosheyosh k'al detsts k'úmotsí boshíne shuutson kaatsde'er desher.
- 1.3. It moosheyo k'eberuwotssh ít t'ííntsoníye shínon ít tohots shinatse terwero woshawor.
- 1.4. Moosheyosh ít t'íínoníye shínon ít s'ayíno (tahataho, ít atsí s'ayíno teron s'eentsuwor.

2. Mooshí t'íin t'íinà

- 2.1. It moosheyí tokotsí k'ebetuwtssh daníya.
 - 2.2. Jen k'úmotsí boshíne shuutson t'ííntsa.
 - 2.3. Kaar k'ayír níbí s'eenon t'ííntsa.
 - 2.4. It moosheyor (ít keewor) ít keewíru keewonton maneraw giwo woshíft.
 - 2.5. Itnton mooshíru gaarew bímiru k'omo sheehgsh k'ewur maastawasho deshde'er dek'k'azí k'úmo k'aníya.
 - 2.6. Work'atí k'út'ats maastawash detso ít falíyalor ít naboboronat ít guut'or k'oshotssh be'íyo wekín daníyo geyíratsae.
 - 2.7. It t'ííntsít k'úmo (gawo) k'bíluwots angonton taalo geyítuwe.
 - 2.8. Moosheyosh ímets woro mangíyo geyítuwe.
 - 2.9. Mossí tookoníye k'osh k'úmo t'ííntsk'azosh kordek'a.
 - 2.10. Moosheyo ít eekor k'bíruwotsí úda.
1. Haníye dambí t'íínts jííshatse tuwur ít gaare gaarewon wotde'e k'an ít dek'e okon ítí jííshít ík weeron haniye dashí tookositse íkatse keeweyar ít mooshí k'úmo t'ííntsr nokorewor.

Mááts na'u biish kení wotít tooho faac'osh bind níhots dag kíndo geyíyítuwe	Maats na'u bíish keníyo wotítú toohofaac'osh bind níhots dag kíndo geyíratse

2. Ití daníyiruwo b'jíishít weeron moosheyí woror ítshíshts wotere orere ít etts k'úmo bbeyal dabde'e t'ííntsr máátsotsnat nemí guuratse jám k'aat' keeweyo wekín shíyeyo woshuwor.

Aríyosh;

1. Máátsots boosh keníyo wotít tooho faac'osh maa ashó (índního) dago bíkíndíyal bodaatsít k'alo eebí?
2. Máátsots boosh keníyo wotít tooho faac'osh índního dago b'kíndíyal weet míid'o eebí?
3. Bííts detest eeg naarí k'úme t'ííntso fale? aretsotsí.

26^L Gawíya 2^L aawa**K'aat' keeza; Guut'a**

1. Máátsots kís'o jííshíruwo, mááts na'a daníruwots kbebíyo jííshíruwo wekín k'osh k'osh naashotsnton keeweyar wekín shíyeyar maastawasho deshr "máátsots k'osh k'osh nemotsítse bodetsts k'alo"s'íílir k'awun guut'o k'aníyíde'er k'aat'osh nbabíyon shíyíwor.
2. Gaarewon wotde'er k'osh k'osh dúron teeshts nemí terotsítse máátsots bodetsts beyoko kíítsíru gúút'otsí ítnababe okon ít daatsts k'úmo nokoríyir guud'on wekín keewon k'aat'osh k'ebíwor.
3. Dambe ít gaare gaarewon t'íínts k'úmotsi wotowa nababat ít kokuwuts k'úmotsatse tuwur s'eegonat tíízí guut'o (Jaawon wotere Jaaw woteraw) guut'on k'aníyír ít gaareyo Jííshíru weeron k'aat'osh t'íítsr keeweyor.

K'aat' awuda

Aap' jawa

Seenaw s'een matsí keew fiína

- Haníye shine ít dants weeron s'eenaw s'een matsí keewa eto bíts detsk aap'ots maatseyat bo'azíru jáwa eta. Borí noontse uutss'eenaw s'een matsí keewi naarots fa'ano. Manotsuwe, shúúts kíítsí s'eenaw s'een matsí keewo, Bút'otsí kíítsís'een matsi keewa, típi s'eenaw s'een matsí keewa: shuuniyí s'eenaw s'een matsí keewonat tipgolí s'eenaw s'een maatsí keewunto.

A. Shúútsní s'eenew seenmatsí keewa.

k'oah k'osh shúútsotsí k'rlí jíísho woshdek'ts s'eenaw s'een matsí keewí naara

Aríyosh; womber gaasha

Bok'olí dawutsa

T'ongí es'a

B. But'otsí kíítsí s'eenaw s'een matsí keewa

K'aní weeron jíshíru aap'o wotat k'osh k'osh típotsí jííshíruwo wotiru s'eenaw s'een matsí keewa.

Aríyosh;

- Ayíyídek' manga
- Ayíyídek' doofa
- Ayíyídek' gonda

C. Típní s'eenaw s'eenaw s'eenmatsí keewa

k'aní jíísho k'osh k'osh tipotsí jííshosh dek'ts s'eenaw s'een matsí keewa.

Aríyosh;

- Daní moo amra
- Daníyíruwo wotere
- Gosh goshka

- D. Moo keewere
 D. Típ golí s'eenaw s'een matsí keewa.

S'eenaw s'een matsí keewan tip golí k'aní jíísho woshk s'eenaw s'een matsí keewa.

Aríyosh; tirko kaaron

Jonugok'o kaart

- E. Shuniyi s'eenaw s'een matsí keewa. S'eenaw s'en matsu keewi naaran k'oshotsiye k'oshefe.
 Man b'wottsonu giri weeronaat k'ani weeronaat jiisho wotar wob'faluwotsna.

Aríyosh

1. gíri Jíísho b'wotor	2. Gírono k'anono jiísh b'wotor
1. <u>tdano</u>	1. <u>b'moo maand</u>
2. <u>bmoo</u>	2. <u>jtoorí abates</u>
3. <u>b'dano</u>	3. <u>nkas'oníye oke</u>
1. Haníye dashon k'osh k'osh s'eenaw s'een matsí naarots t'íínrno boshínatsí naaro wekín shúútso guud'e'er .
1. Kaarí maawut bí'am _____
 2. B' eshuwukok'o ayidek't _____
 3. Wodm borí noono bíítsíruwo _____
 4. Ayon ayídek't fiínetska _____
 5. No maa ganoke _____
2. Gaare gaarewon wotde'e dashí t'íínts s'een matsí keewots "aatí", "jííshí", "nabí" s'een matsí keewa err ít k'aat'otssh keewuwor.
1. Sharan merero keeweratsa?
 2. Biro deyíyí !
 3. Danat bodrí
 4. Es'atse tuwí !
 5. Na'o bí daníyíruwo k'ewaka.

27^L Gawíyo 1^L aawa

K'aat' uutsa; Guut' tera

A. Haníye dashí t'íínts s'el s'ekí keewotssh wotít bíitso ashotsí aatde'er waar k'aat'otse shíyewor.

- Aríyosh 1. Etsok'oyí = ayíde'er kaawí, sheengí etosha
 2. Iirok'o need'a = aayídek't geenz b'woto daníyosha

1. barí meetsa _____
2. fayok'o need'a _____
3. taw k'ak'a _____
4. ez goorok'oyí _____
5. tok'í- angítsa _____
6. darí - desha _____
7. aats tusha _____
8. gurí - k'ut'a _____

B. Haníye dashon s'eentsoraw s'el sekí keewots t'íínrno. Aríyí weero kaatsde'er s'eentsr guud'r bobíítsatsno k'aatótse keeweyor.

Aríyosh; moo máátsalo Kas'o mínzalo.

- A. Jewur danawo jewa _____
- B. Beyere be'ááwo _____
- C. Níbal p'ap'uwa _____
- D. Jítsef baaru _____
- E. Mítsfe tawoke _____

27^L Gawíya 2^L aawa

B. Haníye dashon t'íínts jáawots bodets ts uní aap'o galr abí bíítsonat aash bíítson keewur kítsuwor.

1. Keewí gondo koota
Mish gondo boot'a
S'oots godo míila.
2. Eehal gaashona eehírane shakí
Eehal nayono eehírane máátsí.
3. Hander bogaalí noonítse bogondí
Alfure bogoshí aaní s'ungutse bokamí.
4. Wongr ni'ere be'ena k'ok'ona
Sheenk' ni'ere be'ena gashona
Eze nas' gasha meets bír ááwa.
5. S'ungur joodna bdíimbí need'na
Baaru k'írk'ay baaru t'ofk'aayí
Baaru k'raftse índu shíno amí.

28^L Gawíya 1^L aaw**k'ot'okí gúúpa**

K'ot'okan jen k'úmots haníye dashtsotsí b'tesh. Uuts s'eenaw s'een mats keewu naarotsí s'íílro, s'eenaw s'en matsí keewoníy beshat s'een matsí keewotsí galdek'at s'íílro, maastwasho detsdetsí málotsí s'íílat k'osh k'osh keeweyí ko'eyotsatse datseyat maastawashon detsdek' waat k'aat'otsí tohotssh jen jen k'úmotsí keewat shísíro, merejíyo kakuwonat geyon s'íílat ít k'aat'í tohotssh guut'on /keewon nodatsts k'úmo kayíro. Jíísho shoyídekat shíyeyonat mooshon woshor. Badon ned'íyets jewurí keewotsí s'eentsdek'at guut'ro, ts'el s'eki keewotssh ari biitso imro. K'olbeshi keewi un aap'o galat gíítsí bíítsonat aash bíítso beezro. Nonababtsotse nok'ebtsotse awuk'o mastawsho detso nofalítok'ono danro. Bí jámon nemotse máatsots bodetststs k'alonat fiíno s'íílro.

Shuuts aanar s'iili aatotsi

1. Doofok'o eege nk'ewír. Jííndiyets s'eenaw s'een matsí naaro _____
 - A. But'í s'eenaw s'een matsa
 - C. Tip golí s'eenaw s'een matsa
 - B. Shuutsí s'eenaw s'een matsa
 - D. Shuniy s'eenaw s'een matsa
2. Moosheyor b'geyrawo aawune?
 - A. Mastawashí detsa
 - B. K'ebíruwotsí angoníye dambí k'úmo beshíya
 - C. Kebíruwots angoníye dashí k'úmo beshíya
 - D. B nat C aaníyíno
3. Shínt'onat noono etíru s'el s'ekí keewosh bíítso wotítuwo;
 - A. Waazonat ááwona
 - C. shíshí aatsno
 - B. Karnno,
 - D. uno aaníya
4. "Gízo beyal daron weero fa'e" etíru jewurí keewan bíítso k'awunon guud'e'er ít tohotssh nababar shíshwor

5. It galí guuroke máátsotsí s'íilít keewf etuní s'íílotsí golíyít Jjwurotsí/etunotsíl gawur k'aat'otse keeweyor.
6. Haníye dashí k'olbeshí keewts un aap'o, aabí biitso, gíítsí bíítsó galde'e kítsuwor.
 1. Shuno wotala ump' shunewe shíto tunal gíísh shít'ewe.

28^L Gawíya 2^L aawa

Bodanonat danbok'azo s'íilosh k'aníyek jaanda

2. Haníye dashon k'ot'ok shmtotse t'ínts dano awk'o ítdanok'o s'íilosh ít falít jaando t'íinre. Hanweeron jám danosh beezeets k'úmotsí sheengsh ítdano ít danal (✓) sheengsh danatst wotal (?) b'jámon eegor danatst wotal (X) c'íro beezi Jaando s'eentsuwor .

Ta.	Danonat dan ít k'azo s'íilet daní detsotsí	✓	?	X
1	Máátsots nemots bodets ts k'alo tnababats nbabí weeron keewítuwe.			
2	Kosh k'osh naari s'eenaw s'eenmatsí naaro tsí fiíno t'íiwíntsre.			
3	K'osh k'osh naari s'eenmatsí keewotsn s'eenmatsí keewo fiínituwe.			
4	Aap'ots kaaw bíitsonat giítsí bíitso ímo falítuwe.			
5	Shíyeyo wosheyor shoyo taan bgeyít keewotsí t'íiwíntsre			
6	Máátsotsí s'íilíyír s'ee gonat tiizi keeweyo wosho falre.			
7	Ket k'olbeshotssh un aap'o aabí bíitsonat aash /giítsí bíitso ímo falítuwe.			
8	Tnababtsotse wotere tk'ebtsotse awuk'o mastawshdetsdetso tfalítok'o danre.			

- B. Haníye dambon t'ínts Jaandotse (?) nat (X) c'íirotsí itbeeze ts daní detsotsí sheengsh ít danfetso shuuts aanar aaní aaní nababar s'íílr danr s'íílere

K'ot'ok Jeed'íya

Súúsíya

K'otokan jen tatsotsí; Daníruwots dani k'ot'ok han dan ít k'ríye okon.

- ✓ k'oш k'oш seen matsí keewotsí guut'í málón s'een matsí keewotsí guut'etut.
- ✓ Took faltsonat took falaw kayeraw aap'otsi wat'de'e boon aap'o fíínítute.
- ✓ Timo guut'etuwt.
- ✓ Jááwo guut'etute.
- ✓ Un aap'otsí galde'e k'olbesho bíítsetuwt
- ✓ Jíishotsí shoyíde'e k'oш k'oш tewurertsí fíínítute.
- ✓ Guut'í jífuwotsí (wot'onat k'and) ash keewu kíítsíru C'írotsí galítute.

29^L Gawíya 1^L aawa

Súúsíya

1. Haníye suusiya etiru nbabíyotse mangítune ett gawets andr aap'otsí bobíítsonton jaandots beezer aap'otsno sheengsh bobíítsonton danr nbabíyo nababo ítí geyíyítuwe.

Ta.	Nbabíyotse keshts andr aap'otsí	Nbabíyotse bodedso bítsa
1	Beek'eya	Kinde kasha
2	Duptsok'oyi	Wotaderiyok'oyi
3	Óóná	Ash jang keewa
4	Kash niha	K'esiya
5	Ac'iya	C'asha/shit'a
6	K'is'ere	Gaweere
7	Ooriyirno	Fariyirno

Nbabíye shini aatotsi

1. Suusíyo eebí?
2. Ashots ayí naarí suusíyots bokíndor eegatse tutsonuya ítsh bi'ar?
3. It gálítsí ashots bog maando eegnaarí suusíyoneya bodeshe?
4. Eegose ítsh bí'ar?
5. Suusíyo dowiru mííd'otsí k'awíntsde'e keewower.

Nbabiyi wora

Baabenitsi mashetsoní

“Baabenítse danets baak jaakfo kone.” Err Daawu fokatse tur modadí lík'moo bodfetso ashotsí no'aat íyal “Tebejey! Mashetso, Tebjey! Baak jaakfo Tebejey err keewítne. Ashan beyo k'eyo kíc'e. Ishanets asha b'wotora, b'tookí s'íiro mak'asíya wotere aatso t'awíy danke. Guuri noonoo

keewani, t'armusí s'een arek'iyo uyb'k'ríye okan kooc' máshar b'c'ashor /b'waamator bfakaror, b'jáawar b'gararor b'k'áaro frenjí kan k'áaroníye gerembefe.

B'dank ash wotere b'danaw ashonton kooc' b'miis'fo. B'jám aatí naaronu duptsokok'oyí wokín k'osh ashotskí naara. b'shuntsok'oyíye, jamo bí'aator keshíru k'áaro fa'e aap'mano dano faleratse.

Daníruwots danbí ít nababts ti`manítse Tebeje eeg naarí ashe? Ashots bísh bodetssts s'ílo aawuk'one?

Mashyíru keewotsí ush k'azosh ayí woro gawure b'tesh. Mashat b'k'eets t'uwo beshar bí're guur de'er "haníye okon usho uyatse" err aawu jámo b'taarfo. Jaatsok'o maníye bogo uwíde'e ayí b'mashít. Mashosh b'ushet, bíin b'gene wístsok'a b'ushofo, B'níbk'úuno batiyosh b'ushíruwok'owa bísh bi'are.

Buno guffíyere uyífetsní ashan aro be'e danaw ashotsuwer Tebejeyats ít de'ení k'osh mashets ashotsí bo'onefoní. "Nmashan k'ayatsne wotíyal neeshe kashí níhí woteratse" ett b'kashí ního bíin bízí haka muk'í eek'alatse b'teshí. Bísh, fíino fíinosh waats ashotsu mashetsosh bíinton fíino jíitsiyítke ett acíyít amrno "usho nk'azala bako neesh máatso amatsone" ett mááts dek'osh bí'aatts máátsotuwere k'aze etrno. Sambetíyo wotere mahaberíyo boonton ushosh bí'aatts ashotsu bíin shít't k'aze etron. Máshat bí're ayí aawo bíin mootobílo k'íre. Máshat k'eet guur bí'atso b'danor típi meyítsa b'fa'o. Baabenítsí weeri gúúratsí aatsí gop'ots máshat b'kínde ashots kuuhat b'ksho ooríyírno. Máshat bí're jooshí aatsí dí'o bíin b'dek'íye hakon ayí aawo tawí sababíyo bí'ats bodre. Máshat b'mook am bodo maawut dihít b'k'eyíru motobílí weeratse ayí aawo dí'o b'á'ats sha're.

Koní etets b'fíiníru sheng fíín jamotsí ashots gondona bos'ílfo. Jeenon fíinere bí'etíru fíín jámotsí máshat b'k'alsok'owa bogac'efo. "ní'az doo gúc'o t'oolon aawashírne, minja ash wotowe, máatso d'er na'o shuwuwe" err bíin bok'oorfo.

Keew jámano ketíyír kaakýítka báko mangýítkalíye. Jámon gond suusí detsts asho ashoníye dasha. Ashonu bíyok t'ííname, bíinton mashoo (tooho) wotonat jageyon shuneraka. Eshe b'beyou jám aawo t'aluwo, máshetso Tebeje beyo k'eyo hank'owí.

29^L Gawíya 2^L aawa

K'aat' íka; Nababar t'iiwíntsá

A. Nbabí weeron haníye dashí aatotsí ar wottosh “Ara” wokín koot wottosh “koota” err aaníwere.

1. Tebejey etef asho galotse daneyí b'íshaní geenzonat b'tookí goofaríyone.
2. Tebeje ushí suusíyon desheka wot b'jnalaor gálits ashotsnton sheeng gonkeyo detsfe.
3. Tebeje k'ááro shíshefo wokín b'kuuhéfo usho b'ushe okona .
4. Mashetso Tebeje mashí suusíyo k'azosh ayí fíínotsí k'alre b'teshí .
5. Tebeje máátso dek't na'o shuwut teshk ashe.
6. Tebeje k'orítsí idíryots bíkíd usho eed'íyítuwe ett b'eeke haka.

B.Nbabíyi weeron haníye dashí aatotssh ímets faac'otsítse arík wottso faac'ode'e aaníwere.

1. “Tebeje jámon daneka” eteyor eega etoshe?

A. míís'íka	C. tek'íka
B. adíka	D. shatíka

2. Baabeníyitsí Borí máátsots bunatsí míís'ímít wottso Tebejey eegone?

A. gon b'wotoní	C. mashetska
B. B's'ap danera shasha	D. baak jaa

3. Tebeje ushí suusíyetsk b'wottsatse tuwutson gálitsí ashotsoke.

A. Jejeka	B. Bateka

C. K'ees'íyeka	D. Shít'eka

4. Tebeje b'ushí suusíyatse tuwutson.

- A. Sho jot't bí'ere típí moo teshre.
- B. Fííní moots k'at'areyosh bí'ere kaaweratse.
- C. Baakí jaako biin n kasaríre.

Idíriyonat sambat ushotse gííshere.

5. Dambí t'íínts nbabíyan b'beshíru wosho eebi?

- A. Uyir masho gond b'wota
- B. Usho ít'ík b'wota
- C. Uyir masho ash b'k'aakifok'oni
- D. A nat C aaníyno

C. Nbabí weeron “A” shírotse beyíru s'eenaw s'een matsí keewotsí “B” Shírotse beíru aap'otsnton ík naarí bíítson Jagíwer.

<u>A</u>	<u>B</u>
1. Fakara	A. kaaka
2. Gala	B. eena
3. Lulíya	C. kíc'ots kínda
4. Kataka	D. C'asha
5. K'awuntalka	E. k'awuwnts deshaka
6. Gac'a	F. duuba ac'iya

4. Haníye dashí “A” shírots beyíru aap'ots goonkera bíítso “B” shírots beyíru aap'otsítse faac'íde'e jagíwor.

<u>A</u>	<u>B</u>
1. ís'a	A- k'al danerak / jíítsíka
2. kaara	B- mana
3. s'aada	C- shuna
4. údere	D- kaakíya
5. shít'a	E- k'esha
6. eeha	F- kííra
7. G-ik naara	

K'aat' gita; keeweya

1. Gaarewon wotde'er suusiyi detsts ashots bosuusiyotse keshosh bofalit weerotsi shiyeyar it gaare jiishiruwo it toohotssh bshishire ímets kaatsatse keeweyor.Ik kaaw keewats borer.
2. Suusyo eed'yo faletuwamo faleratsa? Etiru keewi tookatse moosheyo woshuwor.

30^L Gawíya 1^L aawa**K'aat' keeza; Aap'í jawa**

1. K'ot'k awudotse s'een matsí keew guut'í málotsí ít dantsok'o daneka. Manb'wottso haníye dashí aríyí weeron, k'osh k'osh s'een matsí guut'í málotsí gít gít wotde'e guud'r níyír níyiron nababre.
1. Nabí s'een matsí keewa /wotituwe etí s'eenaw s'een mastí keewonat wateratse eti s'eenawu s'een matsi keewa.
- A. Aríyosha1; Wodm daníru na'o kup'ar nababíuwe /wotítuwe eti s'een matsí keewa.

1. _____
2. _____
3. _____

Aríyosha2; Abersh oots daftaro kewerats / waterats etí s'een matsí keewa

1. _____
2. _____
3. _____

B. jíishí s'een matsí keewa

Aríyosha1; Nkooc'í mísho maar nababa!

1. _____
2. _____
3. _____

C. Aatí s'een matsí keewa

Aríyosha; Eegoshe jám aawo nkaarefo?

1. _____
2. _____
3. _____
2. Haníye dashí guut'ets kayerawu but'otsí faac'de'e took faltst aap'otse manít but'otsí dabde'e aap'on boon fíínore.

Aríyosha1; Na'a /took falk kayerawu aap'a + otsí (ayí kííts) took falaw kayerawu aap'í kaya.

Na'otsí /b'took faltsonat falaw aap'í kayatse fíínek aap'e

2 Sísa + tska = sísetska.

rka, ka, tsi, otsí, kí, na, tska,

1. Másha
2. K'os'a
3. Keewa
4. Jaga
5. Dárá
6. Shuutsa
7. Gíza

30^L Gawíy 2^L aawa

K'aat' awuda; Guut'a

1. “Suusíyo tohar beyo, Ikonomíiyonat polotíkí júwo detsfe” etíru seen matsí keewí tuwoko woshde'e wot'ekonat k'and s'een matsí keewotsí kíitsíru c'írotsí de'e ík timo guud'ere. It guut'ts tímo ít k'aat'ítsí tohotssh ít kíítse bo'ímet kaatso de'er aaní kaatsde'e guud'ere.
2. Gaareyon wotde'e shíyeyar, haníye shíní k'ot'ok keezotse tímí shapí jango ít danítsí weeron ít tímí shap'atse keeweyore.
3. Suusí júwo keewuiru k'awun jááwa kániyír k'aat'otse ít tohotssh nababare shíshíwer.
4. Haníy dashí t'íínts k'olbeshotse daatseyíru un aap'o kíshr abí bíítsónat aashk bíítsotsí galde'e kíshuwer.

1. K'al geenz míンza sheef k'aya noona k'aar k'an ashó hadk'aya noona

Un aap'a _____

Abí bíítsa _____

Aash bíítsa _____

2. T mááfo dungi s'uufa tk'eefon u faayí c'uusha.

Un aap'a _____

Abí bíítsa _____

Aash bíítsa _____

3. Níb ket naaya gíní woshefk'o taaho bíín jini woshona

Un aap'a _____

Abí bíítsa _____

Aash bíítsa -----

4. Ash kayo keet keet ask kayo keewí eene

B'woo taalí t'íísa, bí'amo bake k'ada

Un aap'o _____

Abí bíítso _____

Aas bíítso_____

32^L Gawíya 1^L aawa

A. Haníye dashe k'osh k'osh jíshots t'iínrno. Jííshmantse weeron aatotsí fíínore.

Jííshí íka; taawots níyír níyíron beezeets aap'otsitse k'osh biits detsts aap'o faac'or

1. A. shipa	B. deshiya	C. sup'a	D. inda
2. A. naanda	B. k'oora	C. dufiya	D. c'asha
3. A. sheenga	B. k'awuntsa	C. k'ala	D. nibats betsa
4. A. geetsa	B. jarga	C. goota	D. dedna
5. A. tora	B. fakara	C. eep'a	D. garara

E, Jíísh gítá; Haniye dashí aap'otssh "A" shírotse kaaw bíítso "B" shírotse aash bíítson s'een matsí keew fíínor. It guut'ts s'een matsí keewotsno ít tohotssh ít kíítse bo'ímet kaatson kaatsde'e guud'ere .

Aríyosh A. míinza: na'o mínz jína bí'am. (maa gízea) kaaw bíítsa

- B. Na'an mínze (dooga) aash bíítsa
1. Aka
 2. Dawunza
 3. Aatsítsí mus'a
 4. Shaka
 5. Éésha
 6. Angtsa

K'otokí gúúpa

K'ot'okanítse nababar t'íiwíntsí málotsí fíínats jíítsr suusíyo ashotsí b'míid'íru weerotsí sheengsh danro. SuuSiyatse woko falet weerotsi sheengsh danro. wot'onat k'and ash keewots keew kíítsí c'írotsí fíínat k'and ash keewots keew kíítsí c'rotsí fíínats jíítsa danonu sheengsh t'íinre.

Aap'otsí kaawu bíítsonat aap'ots aash bíítso sheengsh danro. Hanots bíítsosh s'een matsí keewo fííno faletuwok'o nat bok'osh k'osh bíítsno sheengsh danro. Took faltsonat took

falaw aap'í kayotsno danro. Ikats wot'eya rnu ík aap'o bo'ímetuwok'o danro. Moo sheyí jííshotsí shoyede'k' suusí k'alonat míid'on jangatse shíyero. Bo'atse tuwit s'een matsí keewotsí gúud'r botímo guut'o faletuwok'o máno boshapo galat kíítsro. Kolbesh kewí un aap'o abí bíítsonat, gítsí/ aash bíítson aak'alde'e galo falet uwok'o danrone. Imets keewí tookatse jááwu guut'o faletuwok'o terwerro.

31^L Gawíya 2^L aawa

Shúúts aanar sílí aatotsí

1. S'uusíyo jámon k'awuntso deshatse b'shírots jííndiyets s'eenawu s'een matsí keewí bíitso?

A. K'alo detsf	C. k'alo deshatse
B. Míid'o deshatse	D. shatíke
2. "Nmaa fíino fíinat k'eeratsí"? etiru s'een matsí keewan nabíyí s'eematsí keewo maand nowoníyor _____ b'wotítí?
 A. wotituwe eti s'een matsu keewa
 B. woteratse eti s'een matsu keewa
3. "Ashotska" etíru aap'otse ambts but'í kayotsne fa'ots?
 A. 1 B. 2 C. 3 D. 4
4. Tímitsí aayí málotsítse keezo keewuwor.
5. Tím íkotse býyatse tuwet s'een matsí keewí beyo eebí.

Bodanonat dank'azo s'íilosh k'aníyek jaanda

1. Haníye dashon k'ot'ok shmtotse t'íínts dano awk'o ítdanok'o s'íilosh ít falít jaando t'íívre. Han weeron jám danosh beezeets k'úmotsí sheengsh ítdano ít danal (✓) sheengsh danatst wotal (?) b'jámon eegor danatst wotal (X) c'íro beezi Jaando s'eentsuwor .

Ta.	Aríyí daní detsotsí	(✓)	(?)	(X)
1	Susíyo s'íilít t'íínts nbabíyo níbndek're			
2	Tíínts aap'otssh ík naari bítsonat gonkora bíts ímetuwe			
3	S'een matsí keewi málí weerotsn k'osh k'osh s'ee matsí naarotsí fíínituwe.			
4	Boweatse tur s'een matsí keewotsí fíinefotsí de'er tímo guut'etuwe.			
5	Tím íkí shapo tuwoki s'een matsí keewí beebeeyo keewo falítuwe.			
6	Aap'otssh kaw bítsonat aash bítsí ímetuwe.			
7	Jííshotsí fíínats jíítsítuwe			
8	Taash ímets aap'otse took faltsonat took fala aap'í kayotsí galde'			

	kíítsítuwe.			
9	K'osh k'osh k'olbeshí keewots abi biítsonat gítsí/aash bíítson ímetuwe.			

B. Haníye dambon t'íínts jaandotse (?) nat (X) c'íírotsí itbeezts daní detsotsí sheengsh ít danfetso shuuts aanar aaní aaní nababar s'íílr danr s'íílere.

K'ot'ok Tatsa

Fíínonat bk'awuntsona

K'ot'okan Jn tatsosí; Daníruwots k'ot'okan dan ít k'ríyeokon;

- ✓ Tipatse k'osh k'osh shúútsotsnat golotsn fiínítut.
- ✓ Guut'otse ketonat eehets s'een matsí keewotsí galde'e kíshítut
- ✓ Jaakí fiíní debdaabíyo guut'etuwut.
- ✓ Jaandon t'íínts merejo bad'k guut'o maand wonítutwu.
- ✓ Bad'í dek't t'ííntsets guut'o jaando t'ííntsítuwut .
- ✓ Jewurí keewots bíítsó ímetutwut

32^L Gawiya 1^L aawa

Fiintso daatsituwe

1. Haníye Fiintsi daatsituwe etiru nbabíyotse mangítune ett gawets andr aap'otsí bobíitsonton jaandots beezer aap'otsno sheengsh bobíitsonton danr nbabíyo nababo ítí geyíyítuwe.

Taawa	Nbabíyotse keshts andr aap'otsí	Nbabíyotse bodetso bítsa
1	Eeniruwotsi	Jawetsotsnatbaarotsna
2	Bo'enetuwo'k'o	Bodabituwok'o/bobe'etuwo'k'owa
3	Ditsiruwots	Eenshiruwotsi/k'eziruwotsi
4	Bobee k'eya	BoKinde kesha
5	It shuwawu keetala	Shuwo it geyituwe
6	Tugura	T'ut'a
7	K'ants shirats	Sheeng beyokats

Nbabiye shini aatotsi

1. Fíínonat b'k'awunton bogoonkeyo eebí?
2. Kup'ar fiíno b'tookosh, b'datsonat bi'ashosh eeg naarí k'ale b'daatsíyí?

Nbabiyi wora

“Fííntso Daatsítuwe”

Itop'íyu ayí naana'otsnat eeníruwotsn íkats detsk datsí. Eeníru naana'anotsí dítsíru índního, gálo, daní moo, polísí kíshíruwotsnat poletíkí ashots fiín azíruwots bo'ayítuwok'o wosho bo'atse kotetuwe. Naana'ots shíno maandísh sheeng k'úmo desh de'e eenr sheeng keewats bobodísh, ayí fiíní naaro danr bo'eenetuwo'k'o k'alosh bo'índ níhatse ayí fiíno kotetuwe. Jám keewo deshde'e b'eenísh dítsíru índ níhí fiíno k'ants bee k'eyo maand b'wonetuwo'k'o woshonat

bonaana'osh aríy wot falít índ níhí detsts naana'ots bo'índ níhoníye bog shíno maandí k'úm detsk wotítuno.

Beyo k'eyo ayí weer wokín faac' b'detstok'o bonaana'osh daníyitune, t'awashde'e bobee k'eyo hambetsere yaats wonefe, k'anefe bí'amor , moowotse beyíru ík gít ashots ttookíka bo'ett fiíno bo'azor boffíni shuno eenetuwe. "Ayí dan detsts índ níhowots bonaana'otssh dan mano!"

Andí woran nos'íilor índ níhots shíno maadísh bodets ts k'úmo muk'a. Bo'ats bodíru kíc' jámo maa ashontonat na'í beyonat aalonton gonkiruwots fa'ano. Wotowa bako naana'ots índ níhosh noon ít shuwural keetala ett angnon shuweknalí. na'o shuwir noona bo'atsats bodet keew jámosho atet noona ind nihotsi. Nomeyiru, no'ushiruwoniye bogo fiínosh tuwít índ níhots maa jámotse beyíru tuguro t'aawash t'afituwe. Itop'íyu eeno bfalítí b'maa moowostse beyíru ash jámo k'ants shírats b'bodora.

Daníruwots! ít nababts tímanítse eebí ít dan? Itop'íyí een gaalo eeníruwotsí jawets ts k'úmo sheenga, k'ees' ango detsfno, een azí falo detsfno, ketno, íknon b'detsts keewo aaní aaní fiínar íshosh woníyosh sheeng nat detsts ashno. Koni yere bogo sheeng beyosh geef eeníruwotsí jám han woshosh ayí fiíno fiínít eníruwotsí Ayotsoke gíze bo'atse aalo/bodeshawo ayi asho sheeng beyo falatse. K'úmi tuguro naatíts naana'ots gaaletso waterats /wateratsa. Hanb'wottsetse fiín azk wotosh bog goo detsts eeníru naana'otssh shunonat fiínosh tuwon daníwo.

K'aat' íka; Nababar T'íwíntsá

- A. Haníye dashí nbabíyotse keshts s'een matsí keewotsí maramarar ar wottso "Ara" ar waterwo "koota" err aaníwor.
 - 1. Eeníruwots fiínosh botuwítuwok'o k'al falítuwo ind nihi baara.
 - 2. Datso /ítop'íyo eeno b'falít maa osh jámo gízon eenf b'amora.
 - 3. Itop'íyí eenosh ay fiíno fiínítuwo ashotsítse eeníruwotsí bog maando fiínít.
 - 4. Ind ního b'onaanatssh naatíyo bofalít sheeng keewotsnat urona /wodm wotona.
 - 5. Eeníruwots dats eenshosh sheeg k'umo k'alo deshatsno.
- B. Haníye doshí bezets aap'tsnat s'eenaw s'een matsí keewotsn nbabíyotse keshkno, gít gít water keeweyar b'bíitso guud'er.
 - 1. K'úmi tugura _____

2. Múk' gumonat shíno maandí k'uma _____
3. Naana'osh aniyí wota _____
4. Natí ayon daatseka -----
5. Ay dano destska -----

C. Haníye dashí aatotssh nbabíyí weerón aap'on aaníyo ímer.

Ffíín azíruwots ayiyo falituno etetsots konotsne ik ikon keewuwor?

- a. Eeníruwots dats eenshosh ashoníyere shínítuwotsiye ete eegoshe shaaniyide'e daniwor.
- b. Dó k'um detsts naana'ots ayíyo ind níhatse ay fííno kotetuwe ett keewere / beezezere k'um han ít ookí danotse tuwur ímer.
- c. "Dan detsts índ ního bonaana'osh yunberstíyo" etewor eeg ete ítsh b'ar.
- d. Nababíyan b'beshíyíru jám wosho /k'úmo eebí?

32^L Gawiya 2^L aawa

K'aat' gita; Keewa

1. Gít gít wotar ítgáotse daatseyíru k'osh k'osh naarí toho fííní mahabré fíínok amr b'fííní giwí gíwo aatr ít daatsts merejo guud'de'e ít gaare jííshru weeron nbabíyon k'aat'otse t'ííntsuwor.
2. Fíínonat b'k'awntson s'íílíts s'eegonat tíízí keewotsí k'aníyíde'e t'ííntsuwer. Aríyosh; Itop'iíyú ago b'tuwuts abowí tep'o s'íílits k'úmotsí kakude'er waar keeweyo t'ííntso falitut.

K'aat' keeza; Guut'a

A. Haníye dashon t'íínts goonkíyíru aap'tsí deer “fíínanat b'k'awntson” “s'íílífííyír tim íko Guud'er

wotowabáko

eshe	b'wottsetse	wekín
nat	haniyere	b'wotíyaloru
aaní	err	aríya

B. Haníye dashí t'íínts jaandítsí merejíyatse tuwor tooko imr k'auwn guut' íko guud'er

Goshíruwo Gosh goshosh	B'ofiínts fíínots B'oshíne shuutson	B'daatsts k'awuntso/mááya	B'daatsts mááyo Aaw uk'owe fíínats b'jííts?
<ul style="list-style-type: none"> • B'tookonat b'maa ashon (3 naana'otsi) sheeng weeron maanzosha • Taha kewosha • Faabréki k'awuntsots (zayíto, beero, 	<ul style="list-style-type: none"> • B'íin goshe'et k'ac'otsí k'aníya alango, k'onyeyo, k'anbaríya hud'o, maarasho, babatiyo, horodo aretsotse) • Aayeyar fíínít /goshet keez míinz beerotsi kewa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Keez t'íiw gaasha • Gít t'íiw ta'a • Tíiw ík s'een bok'olonat... aretsona 	<ul style="list-style-type: none"> • Naana'ots, b'matsunat b'tookon sheengsh maanzíre.

<p>saamunonat aretsotsí kewude'e fiínats jíítsosha</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naana'otsí daní mook daamír daníyosha • K'osh k'osh shunets keewotsí s'eentsosha. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mínz beerots k'eyokonat fiíní k'ac'otsí k'aníya. • Gaasho, ta'o, bok'olo as'o, arworonat gesho ... aretsotsí b'oworo korde'er shookonat shos'a. 		
---	--	--	--

33^L Gawiya 1^L aawa

3. Haníyere dashi nababíyan sheengshde'e nababar nbaní shírotse t'íínts jaandotsí kís'otsí galr beezuwor

Itop'iyí mengísto Abaw fokats tep' fiínosh k'utdek' tuwure. Fíínan ar b'wotísh datsí ashots aayeyo aatt /ík woto aatt "bdats tarefo b'dats míínzona" etíru jeewuro fiínats jíítseyiruwe.

Yootsi Itop'iyi T'ek'lay míísterí teshtso Aa'u Meles Zenawí bok'alts deerí keeweyatse tep'an doozr nodatsuwatse beyíru c'eeshí angí múk'an baziyosh bfalíytuwok'o keewure. Tugurono t'afiyosh, Eení fiínóno kááríyosh, b'tookí eenono ash kísh s'iílatse

/aayeyatse s'ayínr tooko falr fiínar taaríkí guut'iyosh, jámon no' aze gaalotsí fiínats jíítsr Itop'í ahots tuguro baziyosha ett fiíneyíruwok'o keewure. Han k'alo sho ayí ízeyotsí fiínetsok'ono dabdek' keewure. Ashonu "Boondíyo" kewon b'tookonat b'datsush aayíyo b'ímish s'eego t'ííntsere ar woshosho ash jámo gíwoka b'fa'o.

Gíwonu Boond kewu mec'rats b'woterawo faletsok'on giz kísho, boondíyono oot'alo kewo, shuntonu jeshuwo ímonat fiínosh tuwats t'íwíntsk gíwa.

Tep'o fiínet 145 kílo meetr wotít Abay geenzo damban te'ur b'woterna b'detset aatsí ango t'aan k'aroníyere 31 bílíyoní kuyubík metr aatsí angoníyere b'bogetuwok'owí eton 83 bílíyoní meetr kuwbí b'wotítuwok'o gonkeyi weerotske keshíru merejo keewíruwe. Manítsno shrt ber (6000) mega waatí elektríkí ango daatso t'uup'íyo bfalíytuwok'o danere. Aatsonu Benishangul Gumuz datsats kíshere Eenosh b'jínetuwoko daneka.

Jámon mus'meec'o b'eenetuwok'o, Boníy fiíno fiínar tuguro not'afiyítuwok'o, bog eenosh "transformeshniyon" noon bkup'íyituwok'onat shaan keew nosh kíítsitke err keewo faletuwe.

Itop'iy mengísto Ayí tep'osh btuwítuwok'o /tiizts keewots eeg eegno?	Shine shuutson ash jámo tíízosh fiínets fiínots eeg eegno?	Tep'an b's'uwor nodaatsít k'awuntsots /oot'o eebi?	Daatset k'awuntso eegí fiínoshe bjíne?
--	--	--	---

--	--	--	--

Jaakí fííní Debdabeya

Fííní debabeyotsí jenon gítosha ka'íyet manotsu drjítiko wekíní fííní maakonat b'tookí fííní debdabeya errní s'eegefo. Jaakí fííní debdabeyo drjitsyots /fííní mootse wot'etk wotatní ash íko wekín drjítíyo jaakí fííno /kemo, kewo wekí wonawoneyo s'íílyír k'osh ashosh wekín drjítíyosh b'guut'et debdaeya. Hannaarí debdabíyo k'ac'í k'awuntso aatosh, k'wunts aatets k'ac'ts aaníyo ímosh, shíshiyet keewo b'beyal keewosh, t'ííntsets kewi aatosh kááro nat wotiti aaníyo daatseyal udere etosh ... guut'ef debdabeya.

K'oyí maatebíya

Taawa _____

Aawa _____

Guut'ets asha/drjiti shuutsa

B'daatseyi beyoka

Kís'a; _____

Wósha/k'úma _____

Tjamontona

tuup'a _____

Danetuwotsí ;

3. Dambí ítsh t'íintsets jakí fííní debdabíyí guut'í jííshonat jaakí fííní debdabíyí
guut'í aríyo shoyíde'e ít faac'ts tookí kís'onat beyokatse tuwr ík jaakí fííní
debabeyo guud'er k'aat'otse t'iintswuwor.
4. B'guut'eyí tero kotdek'at ít guut'onat guut' ít k'azon ít ganoke beyíru k'oш
daníruwotsnton s'íileyar shíyeyar kaatseyor.

33^L Gawíya 2^L aawa

K'aat' awuda; Aap'í jawa

1. Haníye dashí ítsh t'ínts tímanítse ketonat eehets s'een matsí keewots fa'ano. Tímhan ít nababíye okon ímets arí weeron keetonat eehets s'een matsi keewotsí galde'e jaandots guud'er.

Granz íkonat Eésh íkon fa'ano b'tesh Granz man míinz na'i maac' íku detsfe. Ééshonu míinz ur íko detsfe b'tesh. Éésh man míinz man bísh jínet asho b't'ut. Ik aawo grnzosh dek't "granzono eege tmíinz na'an taash njíinala?" Ett bí'aat. Granzonú "han sheeng keewe, tmíinz gelunu nmiínz na'a manton bjíínor bíín ar sheeng maanzo taash shuwítuwaa" bí'et. Ere níyír níyiron jínsuh bokeewe. Mann Éésho dek't "granzono yaats neene jíinetí, taa az foko amr noosh kooc'í mísho de'e woona" ett bí'am. Granzonu míinz ur mannat miinz gelun jookdek' moc'onat aats beyok dek'am jíndek' b'waa. Manoro míinz gelush maarí at ato k'ut'dek' bonoonots máánzron b'jín.

Ket s'een matsi keewa	Eehets s'een matsi keewa
Granz ikonat Éesh ikon fa'ano b'tesh	Éesho b'miinz uro bísh jinetuwo b't'ut'

2. It tookon uuts eehets s'een matsí keewotsí fíínar k'aat'otse nababor.
3. Haníye shíní nodants k'ot'okotsítse típatse k'osh k'osh naarí shúútsotsnat golotsn fííno faletuwok'o danrt. Aríyatse tuwur terweretsí fíínor.

Tipa	Típatse fíínets shúúts Arts aap'otsi	Típatse fíínets golotsí
Aríyosh 1. K'ut're	K'ut'á	K'ut'a

2. doofere	Doofa	Doofá
a. máshere		
b. t'oolere		
c. ketere		
d. mááre		
e. kíírere		
f. ayere		

34^L Gawíya 1^L aawa**K'aat' uuts'a; Guut'í Tera**

1. Hanýere dashí shapts jewurí keewotsí s'eentsde'er guud'er.
 - a. Oot' deshawu gízosh _____
 - b. Asho bí'ashoka _____
 - c. _____ Eze nas'o aak'a.
 - d. Óón danawo _____
 - e. Shíínt'o ímawo _____
2. Fíí kup'íf jewurí keewotsí gít gít wotde'e kakude'e waar bowósho / k'úmo shaaníwer.
3. "A" Shírít's í jewurí naarotsnton goonket jewuro "B" shírotse gede'e jagíwer.

"A""B"

1. Aatnýi jewura	A. Na'a s'aad maní "kííroshe"ett s'eegrno.
_____	B. Aatso Abawo and eebi ni'eti?
_____	C. "Ashosh k'íro múk'e" etra waangu
_____	
2. Aatsnýi jewura	
_____	
_____	
3. K'ees'nýi jewura	D. Geweshank'o waako daatre
4. _____	E. Fadatse díhíts na'osh
5. _____	"nee tawunene" etre
6. _____	F. Ashan gurok'o wotutser
	G. Bnooní genzosh asho bíyok t'íinaka
	H. Eege nshiítso hank'o bí'aak'?

34^L Gawíya 2^L aawa

K'ot'okí Gúúpa

K'ot'okanítse beyíru k'úmots bog maando haníyere shíní k'ot'okotsítse nos'ííltotsí b'woterna k'ats /múk andr k'úmots fa'ano. Aríyosh; S'een matsí keewotsí fíín fíína, shiyewotse beshiru k'úmotsí k'ebonat maastawasho deshde'e k'aat'ose toohotssh t'iíntsí terwero, s'eegeonat tízí keeweyonat jewurí keewotsi etiru keewi tookats beshts k'ot'okatse s'íílk bowotora, jaandotse arifonat, kardiyatse merejiyo babar mereje t'íwíntso faletuwok'o k'ot'okanítse danro. Mmúk'on b'wotíyalor fííní debdabí gúút'í málo s'íílro. Jaakí fííní debdabe gùut' guut'o k'osh k'osh debdabe guut' guut'í malatse b'koshtsok'o danro. Jewurí keewotsítse k'aat'ots (aatíníya, k'ees'íyonat aatsníya) etef jewurts bíítso jámon s'íílro.

Shuuts Aanar s'íílí Aatotsí

1. "Káárí daní mook amfetse shíno k'andek're". Etíru s'een matsí keewan naaro eebí ?
2. Shot're err shot'tsí no'etal
 - A. Jaakre err _____
 - B. Gaalere err _____
 - C. Máshere err _____
 - D. Keewure err _____
3. Abaw tep'í Boondíyo nokewíhs wósho beshere ____ Boondíyo kewo noon geyítuwe.
 - a. Wotowa báko
 - b. Man b'wottotse
 - c. Eshe
 - d. Bíínk'on
4. Asho aatde'e wotere mas'afó nababde'er jaakí fííno laapolíyon guud'de'er ítí daniyíriuwosh t'iíntswo.
5. Haníyere shíní ít dantsoníyere k'osh aatní jewuronat k'es'niyi jewurí naaro k'aníde'e waar k'aat'otse ít toohotssh nababor

Bodanonat dank'azo s'íílosh k'aníyek jaanda

1. Haníye dashon k'ot'ok shmtotse t'iínts dano awk'o ítdanok'o s'íílosh ít falít jaando t'iínlre. Han weeron jám danosh beezeets k'úmotsí sheengsh ítdano ít danal (✓) sheengsh danatst wotal (?) b'jámon eegor danatst wotal (X) c'íro beezeet Jaando s'eentsuwor.

Ta.	Bodanonat dan bok'azon t'iiwintsosh t'iints detsa	✓	?	X
1	S'een matsí keewí naarotsí galre.			
2	Típatse shúútsonat goln fíínítuwe.			
3	Goonkýíruwotsant kímshíru aap'otse fíínats jíítsat boosh manít beyokk beezde'e tímo guut'etuwe.			
4	Shíyeye íko k'ewude'er shíyeye man k'úmo (wósho) keewítuwe			
5	S'eegonat tíízí keeweyotsí fíínonat b'k'awunton s'íílyír keewo falítuwe			
6	Jaandotse arífotse (fotogroffiyotse) kaaratse t'íínts merejotsí guut'on t'ííntsítuwe.			
7	Jaakí fííní debdabíyo bguut'eyí shápí weerón guut'etuwe.			
8	Aatníya, aatsníonat k'ees'níyí jewurotsí galde'er keewo falítuwe.			

B.Haníye dambon t'íínts jaandotse (?) nat (X) c;íírotsí itbeezts daní detsotsí sheengsh ít danfetso
shuuts aanar aaní aaní nababar s;íílr danr s'íílere.

Andr aap'otsnat bobiitsona

Ta.	Andr aap' a	Domni biitsa
1	Ashonat noonona	ቍንቃና ህብረተሰብ
2	Nemi de'eya	በሆዋጊ ጽሑፍ
3	Azde'e guut'a	ልብ ወለድ
4	Ashonat jeenona	ማህበረሰቦና መና
5	Dó k'úma	ቀና አመላካከት
6	Jáawa	ግጥም
7	Gaawerots fiina	የእራታዊያን ማና
8	Nemotse máátsotsi	ስተቶች በባህል ወሰጥ
9	Suusiya	ስብ
10	Fiinonat b'k'awuntona	ስራና ምርጥ
11	Aari k'úm	አዎን
12	B'tooki k'úma	የግል አስተያየት
13	Kayerawu aap' a	ምዕለድ
14	Took falawu aap' a	ጥገና ምዕለድ
15	Took falk aap' a	ኋና ምዕለድ
16	Merejiya	መረጃያ
17	Nooni waa waa	የቍንቃና እናማማር
18	Aant'osha	መጀመር
19	T'inatiyotsi	ጥናቶች
20	Ash na'i jaango at'ana	ስነ- ስነ
21	Keeta	ቅኩ
22	Shala	ሽላ
23	Bod aaniya	በቁ ምለሽ
24	K'úmon keewiruwotsi	ሁሳውያን
25	K'aac'on keewiruwotsi	ቁሳውያን
26	Gaala	ወጪ/ሁብት
27	Bera	አንድ ሰህ
28	Janga	መለምንት/መገመት
29	Meec'a	ማምኖት/ ማርበት
30	T'aawash woneya	አዘጋሚ ለወጥ
31	Geya	ፍላትት/ማበድ
32	Azre	ፋጥር/መፋጂር
33	Tooho beya	ማህበረሰ
34	Shuneya	ተቀባይነት
35	Nooni janga	ስነ- ለሳን/ጥናት
36	Datsi danka	ጋህድ
37	K'aanza	ማቋሳት
38	B'waatsok'ona	ዘረፈምባነት
39	S'een b'wota	መለሙኑት
40	Ashk b'wota	ስብእክዋነት

41	Wushreya	ተዋዋናነት
42	Teretska	ሰርዓታዊነት
43	Jawa	መዋር
44	Bek'osheya'eraka	ረቂዕንት
45	Nooni k'osheya	ከየ
46	T'iina	ጥጥናነት
47	T'iintstsoni	አስጋ
48	T'iintso	ጥጥና
49	Zeegnetiya	ዘግነት
50	Taawa/medebiya	መድብ
51	Aap' jááwa	ቍለዋ ጥጥም
52	Dingaton	ምናልበት/በእጣማሚ
53	Gasha	ከብረንዥሁነ
54	Ind niha	በተሰብ
55	Aawu gedä/detsa	ቀጠር
56	S'ilä s'ilä	ንጠረታ
57	Shuya	ማግኘ
58	Goonfa	ጥለሽ
59	B'mashi	ሰር ማሣዬው.
60	Bmashi	ሰር ማሣዬዎች
61	Kaaya	ባል
62	Guuyi guupa	ሙትላ
63	Biits im ima	ፍትህ ቤት
64	Tooho beyi birowa	ማህበራዊ ጥ/በጽ
65	Nemi guut'i maa	ባህልና ተረዝም ጥ/በት
66	Jiishi aap'a	መራ ቅል
67	Úra	ታታሪ
68	Mááts naata	የወርስ ዝበታ
69	Tep'a	ገድብ
70	Kup'k'úma	ሀይለ ቅል
71	S'el s'eka	ፈለጥ
72	Goomkiyiru aap'a	አያያዝ ቅል
73	B'tookon azde'er guut'a	ምናባዊ
74	Guut'tso	ደራሳ
75	Kishi dana	ከተ-ጥበብ
76	Beshiyets keewi jaanga	ጥረካ
77	Ariyi doya	ገዢ-ባህራ
78	K'and k'awuntsa	ነጠላ ወጠኑት
79	K'uzeyona	ቅጥብነት
80	Shuu'a	መቆስከ
81	Nibi jaada	ንቃጥ ሚለና
82	Awuronat ewukona	መቋት
83	Gaazet'enya	ሻይጠቃቻ
84	Ma'ádiniya	መአድና
85	Baatsi k'aac'ots kemi maa	የወጠት መድብ

86	K'ec'etuwe	ይመሰናል
87	Márá	ቍድት
88	Aap' kaawu biits	አማራዊ ፍቃ
89	Alabawiyaniya	አለባዊያን
90	Tuwokonat k'awuntsa	ትልም /በሬ
91	Taarikiya	ታሪክ
92	Aap' aash biitsa	ፍካራዊ ፍቃ
93	Gaweya	ገዢያት
94	Beshiru wósha	የቩብጥ
95	Ko'eyi aap'a	ቍለ-ገባክ
96	S'eegonat tiizai keeweya	የቀባቀሳና ማነቃቅና ንግግር
97	Maramaref nbabiyi mála	ምርመራዊ የሙስብ
98	Hambr hambri nbabiyi mála	የነረፍ ገረፍ የሙስብ
99	K'eb fal eensha	የሙስብ ክህላተት ማብበር
100	Nabi s'een mats keewa	ሁተታዊ ቁ.ነገር
101	Wotituwe eti s'een matsi keewa	አውንታዊ ቁ.ነገር
102	Woteratse eti s'een mats keewa	አሉታዊ ቁ.ነገር
103	Jiishi s'een mnats keewa	ትዕዛዝዊ ቁ.ነገር
104	Deshiyi s'een mats keewa	አንኩን ቁ.ነገር
104	K'aashe mááya	ጥራጥራ
105	Dani maa taha	የደንብ ልብስ /የኔጻርም
106	Nookoriyi guut'a	አመዘዘቷ ድረስተት
107	Tookotse	ከእለዥር
108	Ac'iya	ስድስት ማጥለለት/ መናቅ/
109	B'tookon beek shúútsa	ጥራ ኮራዊ ስም
110	Desheyat waak shúútsa	ስበ. ኮራዊ ስም
111	Tookni shúútsa	ርስናዊ ስም
112	K'ali shúútsa	ገልጋሎታዊ ስም
113	K'awuntsni shúútsa	ወጪታዊ ስም
114	Gaatsa	የሙስብን
115	Kiic'a	የሙጥር
116	Aatni jewura	አንቶኑ አይበ
117	Danka	መሸሪት
118	Mük'sha	የሙስብ
119	K'uza	ቍጥብነት
120	Shint' kiis'a	መሸናና
121	Weeri gonad	የሙስብን
122	Mísha	አርከታ /ጥዋብ
123	Danetuwotsi	ገልባብ
124	Aap' kaawu biitsa	አማራዊ ፍቃ
125	Aash biitsa	ፍካራዊ ፍቃ
126	Shayira	መኞል
127	Shaana	የነላ
128	S'uniya	መሸጥን/ማጠናከር
129	K'ola	መጨረሻ

130	Giitsa	መርጋብ/ ማስታረቂ
131	Gawá	ማስረጃ
132	Aap' tera	ሰነ-ቍል
133	Etuno	አለና
134	Tururo	ተረት
135	K'olbesha	ቅኬ
136	Naanda	ጥፋት
137	Goyina	ወዕት/ማበሳልሰል
138	Lela	መሰበከ /መናገር
139	Tewudi gonad	ንኩ-ማነት
140	Gonda	ከኩ-ት/ንኩ-ግ
141	Okora	ምቀር
142	Gac'a	መታዘዘብ
143	Ayira	አንከበከብ
144	Kota	ጥበቃ
145	Giila	ደኝርሻ
146	Maac' uwa	ማሳጥር/ሁሉት
147	S'iilosh	ገዢታ
148	Íik' k'ona	እሞነት
149	Azeyotsi	ፈጻሚያ
150	S'iilon	በግምት /በእይታ
151	Nibi s'eenon	ልቦ-መላነት
152	Dek'kazi k'úma	የተቋሙዋ ስብ
153	Shúútsni s'enawu s'een matsu keewa	ስማም ሆረግ
154	But'niyi s'eenawu s'een matsu keewa	ቁጽላዊ ሆረግ
155	Tipniyi s'eenaw s'een matsi keewa	ግብጽ ሆረግ
156	Shuniyi s'eenaw s'een matsu keewa	መሰተዋሪዎች ሆረግ
157	Tipgolniyi s'eenaw s'een matsi keewa	ተውሰነ ጥስቶ ሆረግ
158	Goliyotsi	አንበራቂ
159	S'ungura	ደንግል
160	Aretsk guut'a	ስዕላዊ የጊዜት
161	K'awuta	ሰማ-ቦግብ
162	Waas' kasha	ገድ ማድረግ
163	Udonat mangiya	ምስጠናና ክብር
164	Mumuda	አንጻርባ